

AHO JUHANI

LASTUJA I-III

Juhani Aho

Lastuja I-III

«Public Domain»

Aho J.

Lastuja I-III / J. Aho — «Public Domain»,

© Aho J.

© Public Domain

Содержание

ENSIMMÄINEN KOKOELMA	5
UUDISASUKAS	6
KOSTEIKKO, KUKKULA, SAARI...	8
MALLIKELPOINEN	14
HÄÄPÄIVÄNÄ	17
KERRAN KONSERTISSA	20
KOTIIN	22
MAAN SYDÄMEEN	24
ISÄNTÄ JA MÖKKILÄINEN	26
IDÄN HALLA	28
KURJALAN RANNALLA	29
ALAKULOISUUDEN YLISTYS	30
VANHA VALKAMA	31
VANHA LAULAJA	33
PURJEITA KUIVAAMASSA	35
SURULLINEN TARINA JÄNIKSENPOJASTA	38
ILOINEN TARINA JÄNIKSESTÄ JA POJASTA	41
HALTIAN JOULULAHJAT	44
HIRVI	47
JUMALAN LUOMIA	48
PYHITETYT PYYDYSMETSÄT	51
JUMALAN LINTU	54
METSÄMIEHEN MUISTELMA	60
TAIKURI	63
KOHTAUS OIKEUDEN ISTUNNOSSA	66
NÄKÖHÄIRIÖ	68
USKOLLINEN	70
I	70
II	71
III	73
Конец ознакомительного фрагмента.	75

Juhani Aho

Lastuja I-III

ENSIMMÄINEN KOKOELMA

Puusta asetta vuoleksiessa lennähtelee puusepältä lastuja hänen työhuoneensa permannolle. Yksi ne lakaisee ovesta ulos, toinen nakkaa lieteen palamaan, kolmas heittää lapsille leikkikaluiksi.

Tämmöiset kirjaniekan kynäelmät ovat lastuja nekin. Kun ei niitä aina henno tuleenkaan työntää, niin jättää ne niiden poimittaviksi, jotka siitä kenties ovat huvitetut.

Nämä »lastuni» tässä tarjotaan sen näköisinä, jommoisiksi ne itsestään, kirjoituspöydältä pudotessaan, ovat siihen paikkaansa kähertyneet.

UUDISASUKAS

He palvelivat pappilassa molemmat, toinen renkinä, toinen piikana. Toinen ajoi hevostaan, toinen liikkui pihasalla. Istuen kumpikin nurkallaan ruokapöydässä vaihtoivat he joskus pilapuheita keskenään. Useimmiten he kuitenkin riitelivät. Herrasväki piti heitä pahasopuisina palvelijoina. »Ne ovat kuin kissa ja koira», oli seisovana sukkeluutena.

Mutta yöllisillä nuottaretkillä, heinää tehdessä ja leikkuupellolla panivat he perustuksen tulevalle taloudelle. Kaukaa korvesta katsottiin mökin paikka lammen rannalta. Siellä oli lehtoa kaskeksi, oli pelloksi käypää lepikkoa, ja niittyä voi raivata puron varrelle. Jos vain olisi ollut varaa tuvan tekoon. Mutta palkat olivat pienet, aloittamiseen olisi tarvittu lehmä ja hevonenkin. Se viivytti yhteen menoa. Mutta keyristä keyriin sitkistyivät sitkistymistään tulevaisuuden toiveet. Ja työn loma-ajoilla liikkui haaveet laskuissa siitä, kuinka paljon oli jo säästöjä perimättöminä palkkoina ja kuinka kauan kestäisi, ennenkuin olisi vähin määrä täysi. Eikä kukaan aavistanut, että vuosien kuluessa kasvoi rengissä ja piassa harrastus vapauteen ja palava halu päästä omillaan elämään. Heillähän oli hyvä ja huoleton olo pappilassa, kohtuullinen palkka kummallakin, talon vaate ja talon ruoka. Mutta heidän oma halunsa veti erämaahan.

Kaikki heitä siitä kieltelivät, kun eräänä kesänä ei enää kelvannut pestiraha kummallekaan. —»Siellä velkaututte hallan paikalla. Joukko kasvaa. Ja kerjäläisiä on jo ennestäänkin.»—Mutta he olivat jo viisi vuotta laskeneet ja tuumineet ja saaneet sen päähänsä. Papin täytyi panna heidät kuulutuksiin, ja syksyllä he lähtivät palveluksestaan.

Talven asuivat he vielä loisina. Ville salvoi pirttiään ja teki sillä välin päivätöitä pappilaan. Anni kutoi kankaita ja teki käsitöitä rouvalle.

Häät vietettiin heille helluntain pyhinä seuraavana vuonna. Ne pidettiin talon puolesta, ja rovasti itse vihki entiset palvelijansa pappilan suuressa salissa. Mutta kun pariskunta oli heittänyt jäähyväisensä ja hän ikkunastaan katseli heidän poistumistaan kujaa myöten, niin nyökäytti hän päätään ja sanoi: »Antaa nuorten koettaa, mutta ei sitä piian ja rengin pääomalla korpia kuokita.»

Sillä pääomalla ne on sentään Suomen korvet kuokittu. Ja kuitenkin oli rovastikin osaltaan oikeassa.

Me pappilan nuoret saatoimme monivuotiset ystävämme heidän uuteen kotiinsa. Metsäpolkuja kuljettiin kesäinen päivä lehdittyvien lehtojen keskellä, ja yö tanssittiin uudispirtissä. Sen siltapalkit olivat sahaamattomat, nurkat vielä epätasaiset ja uudispelto vielä raa'alla mullalla. Mutta rinteellä viherti jo rukiin laiho nokisten kantojen välissä, ja ohrakaski oli kuivamassa. Nuori emäntä teki savun aholle ja lypsi ensi kerran siinä lehmänsä. Me istuimme kivellä Villen kanssa ja katselimme häntä sinne, missä hän puuhasi ilta-auringon valossa puettuna vielä uuteen häähameeseensa.

Ville ei epäillyt menestystään uudismökissään. »Jos tässä tervennä pysytään, eikä pane halla.» Ja ikäänkuin arvaten ajatukseni juoksun, lisäsi hän: »Kyllähän se on pakkasen pesä tuo notko tuolla. Mutta kun kyynärpäineen tässä pyörästelee, ajaa korpea ulomma ja aukoo reikiä auringolle... Se nyt vielä tuntuu kylmältä näin iltasilla, mutta tulkaahan ensi kesänä katsomaan.»

Minulta ei tullut tuloa ensi kesänä eikä toisenakaan. Täytyy tunnustaa, että unohdin heidät mielestäni. Kerran kotona käydessäni muistelin kysyneeni, kuinka he voivat. »Velkaa on pitänyt tehdä», sain vastaukseksi isältäni. »Ja Annin terveys on ollut huono», lisäsi äitini.

* * * * *

Kului joitakuuta vuosia. Olin tullut ylioppilaaksi, hankkinut pyssyn ja metsäkoiran ja jäänyt syksyksi maalle. Eräänä pilvisenä lokakuun päivänä samoelen saloja ja joudun metsätielle, joka tuntuu minusta tutulta. Alkaa sataa tuhuttaa, koira ei viitsi hakea, vaan juoksee edelläni tietä pitkin. Yht'äkkiä se alkaa murista ja sitten haukkua eteensä. Sieltä kuuluu hevosen askeleet. Kohta ilmestyy

se tien mutkasta näkyviin valjastettuna aisojen eteen, joiden kärjet viistävät maata. Luokissa on valkoinen liina ja aisojen päällä ruumiskirstu poikkiteloin. Perässä kulkee, kuin auran kurjessa kiikkuen, Ville. Hänellä on täysi työ saada kuorma pysymään tasapainossa. Hän oli kovin nääntyneen näköinen, kasvot kellastuneet ja silmät laimean värittömät.

Vasta kun olin sanonut nimeni, tunsin hän minut.

—Mutta mikä on tuo kuormanne tuossa?

—Vaimovainajani se on.

—Kuollut?

—Kuoli pois.

Kyselemällä sain selville heidän lyhyen, jo edeltäpäin ennustetun tarinansa: halla, velkaantuminen, paljon lapsia, vaimo kovin vaivaantunut, sairastunut, kitunut ja kuollut. Nyt pitäisi saada hoidetuksi hautaan, vaan tämä tie on kovin kehnoa. Mitenhän kestänevät laudat kirkolle asti. —»Hevonen, mitä sinä siinä hamuat!»

Sillä oli nälkä silläkin, yhtä huonossa kunnossa kuin hän itsekkin, luita myöten lamassa.

Hän sanoi hyvästi silmiin katsomatta ja lähti ajamaan. Aisain päät uurtivat hiekkaiseen tiehen kaksi yhdensuuntaista juovaa.

Minä menin toisaanne päin. Saavuini suolle, johon oli yritetty viemäriä kaivaa, mutta se oli jäänyt kesken. Siitä nousi häämatkan ajoilta tuttu tie ja vei tuttuun mökkiin.

Aidan takana ynisi laiha lehmä, ja porsas tonki pihamaalla, jonne veräjä oli jäänyt sulkematta. Keskellä pihamaata oli sänky, ja vainajan vuode oli heitetty aidalle. Pirtin nurkat olivat ennallaan. Tummanlikaisen lasin takaa näkyi ikkunanpenkillä kituva kukka tuohiastiassa.

Oli hän kuitenkin saanut hiukan raivatuksi ympäristöään. Tehtyä peltoa pisti jo parin tynnyrin alainen lahdelma korven sisään. Ja kuokosta kenties puoli sen vertaa. Mutta siihen näkyivät voimat loppuneen. Koivikon oli hän kaatanut ja saanut lepikon pelloksi. Mutta sen takana tuli vastaan synkkä kuusikko kuin murtumaton muuri. Ja siihen oli heidän täytynyt seisahtua.

Seisoin pitkän aikaa aution talon pihalla. Tuuli kohahteli korvessa ja pani pyssyn piipun korvani juuressa soimaan niin surullisesti ja valittavasti.

Uudisasituksen ensimmäinen sukupolvi oli tehnyt tehtävänsä, sillä tuo mies ei enää jaksaa jatkaa. Hän on murtunut hänkin, into näytti hänen silmissään sammuneen, ja hääpäivän aikuinen luottamus itseensä oli poissa.

Hänen jälkeensä tulee kai tähän toinen eläjä ja ottaa mökin. Hänellä ehkä on parempi onni. Mutta hänen on myös helpompi alkaa, sillä hän ei ala koskemattomasta korvesta. Hän asettuu ennen tehtyyn taloon ja hän kylvää siihen vakoon, jonka toinen jo on valmiiksi kyntänyt. Tästä tulee kenties vielä varakas, suuri talo, ja aikain kuluessa kasvaa kylä sen ympärille.

Heitä, joiden pääoma—ainoa mikä heillä oli: heidän oma itsensä— ensiksi kaivettiin maahan, ei kukaan ajattele. He olivat vain kaksi tyhjäkätistä, renki ja piika.

Mutta sellaisten pääomalla ne ovat Suomen korvet pelloiksi kuokitut.

Jos he olisivat jääneet pappilaan, toinen kuskiksi ja toinen sisäpiiaaksi, niin olisi heillä itsellään ehkä ollut parempi olla. Mutta korpi olisi jäänyt koskematta ja edistyksen etuvartijatyö tekemättä.

Näinä aikoina, kun ruis heilimöi ja ohra tekee tähkää pelloillamme, muistakaamme näitä ensimmäisen uudisasituksen uhreja.

Emme voi heille muistopatsaita pystyttää, sillä heitä on tuhansia, ja heidän nimiänsä emme tunne.

KOSTEIKKO, KUKKULA, SAARI...

Kun joskus ummistaa silmänsä muistellakseen mennyttä elämää, niin kuvastuu eteen pitkä, yksitoikkoinen taival, semmoinen kuin on tie halki jonkun Pohjanmaan nevan. Edessä on etäinen kapeneva kaukaisuus, takana sama, ja kahden puolen säännölliset maantienojat sekä niiden toisella puolen harmaa, harva, viheliäinen petäjikkö. Yhtä tasaista on virstoittain, penikulmittain, niin kauas kuin näkö kantaa. Ei satu vaihteeksikaan vuorta silmään, ei kukkulaa eikä sinertävää järveä.

Semmoinen kuin on mieliala tuollaista tietä yksin astuessa, semmoiseksi jää se usein mennyttä elämää muistellessa. Se on ollut enimmäkseen arkitointen iankaikkisesti yksitoikkoista kiertokulkua, se ei ole ollut muuta kuin siirtymistä samantapaisesta askareesta samantapaiseen, niinkuin virstapylväältä toiselle. Ei ole ollut tien varrella ainoatakaan ilon majaa. Lakoutunut nurmi siellä ojan reunalla vain osoittaa sijan, mihin joskus olet uuvuksissasi istahtanut.

Välistä sentään kohoo tie kukkulalle Pohjanmaankin aukealla. Ja on elämässäkin joskus sunnuntaihetkiä, niinkuin on korvessa kosteikko, niinkuin kukkula alangon keskellä, niinkuin saari suuressa meressä. Niissä matkamiehen mieli viihtyy mielellään vielä silloinkin, kun on ne jo aikoja sitten jällelleen jättänyt eikä ole toivoakaan sinne enää takaisin tulla.

Ne ovat surullisia sellaiset hetket, ja niihin on kaipausta kätkeyty. Mutta niitä muistelee mielellään. Ne hienontavat ja puhdistavat, ja ne herättävät halua sopuun, sointuun ja rauhaan.

* * * * *

Siitä ovat jo monet monituiset vuodet vierineet.

Oli syksypuoli kesää keskipaikoilla elokuuta. Olin lähtenyt jalkamatkalle, tullut pienellä laivalla kirkonkylään ja painautunut sieltä laitapitäjätä kohti, päin noita kaukaisia mäkikyliä, joilta vaalenevat ruispellot ja ruskettuneet kasket paistavat penikulmain päähän. Sinne, noihin sydänmaan vankkoihin taloihin, jonne ei vielä milloinkaan ole kärryillä ajettu ja joiden laitumilla kontio joka kesä viheltelee, sinne minua haluni veti. Kirkkomiesten mukana ensin soudettiin tyyni, pyhäinen ilta, luikittiin pieniä järviä ja kaitaisia niittyrantaisia jokia, käveltiin koskien varret, astuttiin uusiin venheisiin ja tultiin illan pimetessä monien kyläkuntien yhteiseen venhevalkamaan.

Rannalla olevasta talosta alkoi minulle maataival seuraavana aamuna. Ei ollut määrää matkallani mitään ja tarkoitus vain harhailla saloisia taipalia, antaa tien vetää, minne tahtoi. Jos sattuu soma talo eteen, jos polku siihen hauskaasti poikkeaa, niin seuraan minä mukana, ja jos on jo ilta, niin asetun yöksi olemaan.

Olin lähtenyt liikkeelle kyllästyneenä oloihini ja ympäristööni. Pakenin pois ikäviä ihmisiä ja iankaikkisesti samoja kasvoja pikkukaupungin kaduilla. Niiden keskellä oli sydän tyhjentynyt tunteista, joiden juuria nakerti kaukainen kaipaus ja toteutumaton toivo. Mistä kaipaus ja mitä toivo? Sitä en itsekään tiennyt. Se oli hämärä ja sanaton. Se kitui vain vanhoissa muistoissa, joiden kuivuneissa juurissa ei ollut mehua uuden taimen tekoon. Eikä ollut ilo iso omista ajatuksistakaan. Ne vaakkuivat siipisatoina maan varassa eikä tullut vereksiä vaikutelmia vastaan, jotka olisivat ne ympäristön näköpiirin yli nostaneet.

Mutta siinä kun kuljin polkua myöten, joka milloin juoksi lehdon laitaa, milloin painautui alemmille maille viileihin viidakkoihin ja joskus vei pitkospuita myöten suon tai notkon poikki, niin tuntui siltä, kuin olisi minussa solu solultaan alkanut uudistua. Nakkautuessani kiveltä kivelle vertyivät jäsenet notkeiksi ja ruumis taipuisaksi. Kuinka minä jo nautin jokaisesta sammaltuneesta kivistä ja jokaisesta uudesta tien käänteestä, joka milloin aukaisi eteeni valoisan aurinkoisen ahon, milloin sukelti kuusikon mustaan kitaan! Kuinka minä jo nautin jokaisesta kääkkyräpetäjästä ja onttokylkisestä lahokannosta, johon palokärki kapsahti kiinni, päästään tullessaan pitkulaisen sointuvan vihellyksensä! Kuivuneista lähteistä kumpuili jo täyteläisiä tuoreita tunteita, rinta suureni,

ja aatokset liikkuvat, kuin olisi ollut voidetta välissä. Ilma ympärillä oli uusi, ja maan mehu ja lehtien tuores tuoksu nousi suoniin kuin viinin neste.

Pitkät hetket istuin sitten tiepuolessa sammaleisella mättäällä, selkä puun nojassa, antaen lehvien sihistä pääni päällä ja honkametsän loitommalla pitää hiljaista huminataan. Tai nousin tien varrelle sattuneeseen niittylatoon ja loikoilin sen hyvälle tuoksuvissa heinissä.

Kesäisen päivän kävelin ypö yksinäni ketään kohtaamatta ja kaipausta kehenkään tuntematta. Aurinko oli jo alenemassa, kun harvenevan lehdon sisässä tie leveni, tuli monihaaraistemaksi ja vei siistille veräjälle, minkä takana oli pelto ja pellon laidassa pienoinen mökki. Pudotin alas pari puuta, jotka helähtivät kuivuuttaan, ja pistäysin aukosta pientareelle. Siitä astuin ojan reunaa pirtin ikkunan peräitse pihanurmikolle.

Kartanoa piiritti ruispelto, toinen puoli jo kuhilaalla, toinen puoli vielä leikkaamatta. Leikatun laidassa kuukki mies, selkä koukussa, ja ojensihe tuon tuostakin kouraustaan lyhteeseen liittämään. Pellon alla oli lampi, jonne laskeutui tie tallin ja navetan välitse. Huoneiden harjan yli näkyi järven takaa mäkinen maisema, ja korkeimman kukkulan laella oli isolta näyttävä talo.

Porstuasta tuli vastaan emäntä maitoastioita kantaen. Toivotin hyvää iltapäivää ja kysyin, saisiko saattajata toiselle rannalle.

–Saapihan saattajan, sanoi hän ystävällisesti ja kysyi, mistä oltiin ja minne oli matka.

Minä arvelin, etteiköhän ehtisi yöksi taloon, joka näkyi tuolta. Onkohan sinne pitkäkin matka? Ei arvaa oikein näitä metsäisiä taipaleita.

–Eihän niitä äkkinäinen. Honkamäkeenkö? Tulee sinne lammen tuosta päästä neljänneksen matka.

Hän laski astiat rappusille, kätteli, aukaisi kamarin oven ja kehoitti astumaan huoneeseen siksi aikaa, kunnes käy huutamassa pikkutyöt haasta, jossa ovat marjan poiminnassa.

Mutta minä menin pirttiin, jonka ovi oli hiilihangolla pönkitetty auki. Seinät olivat mustat ja kiiltivät kuin mahonkipuu. Koko lattia oli heiniä kouhallaan, ja kapea käytävä vain jätetty pöydän ja oven väliin. Penkillekin oli törkyjä riputettu ja orret ahdettu niitä täyteen. Heittäysin selälleni pehmoiselle permannolle, solmin kädet pääni alle ja odotin. Angervot tuoksuivat, ja hajuheinistä levisi väkevä, unettava lemu. Sirkka siritti uunin kyljessä, ja toinen kilpaili karsinan puolella pirttiä. Ja kellahtava ilta-aurinko leikkeli ikkunainmukaisia valopaikkoja ilmassa liikkuvaan tomuun.

Kun olisin saanut tähän jäädä, nukkua pois, herätä hetkeksi, katsella kattoon näin, suloinen raukeus ruumiissa, nukkua taas ja siirtyä sitten muille maailmoille. Hajota, huveta, haihtua, tuskaa tuntematta, kokematta mitään kipua.

Minä joudin mielestäni niin hyvin. Ei näyttänyt olevan mitään tekemistä siellä, missä olin tähän saakka aikani viettänyt. Eikä yhtään ihmistä, jota varten olisin elänyt ja joka olisi minua kuoltuani kaivannut.

Tai jos jäisin tähän. Tekeytyisin taloksi ja saisin itselleni uskolliset ystävät emännästä, isännästä ja heidän pienistä tytöistään, jotka nyt ovat marjassa. Asuisin täällä heidän kanssaan, metsästelin, samoilisin noita synkkiä, juhlallisia saloja, makailisin, maatusin tänne, kasvaisin korpeen kiinni. He ehkä kiintyisivät minuun enemmän kuin muut, tahtoisin olla heidän vertaisensa, tuumia heidän tuumiaan, katsoa kaikkea heidän kannaltaan ja tulla talonpojaksi.

Ulkoa ikkunan alta kuului emännän tukevat askeleet ja pikkutyttöjen jalkojen jytinää. Hän kehoitti minua uudelleen kamariin.

–Pyytäisin yöksikin, jos ei olisi vieraalla kiire ja jos eivät olisi niin vähäiset nämä sijat näin pienissä paikoissa.

Minä tahdoin kuitenkin mennä, ja hän sanoi tytöille, jotka kurkistelivat porstuan ovelta:

–Alkaka juosta reputtaa rantaan ja neuvokaa vieras niityn nurkkauksesta Honkamäen tien päähän.

Oli hän sentään miellyttävä ja ystävällinen, ja olisinhan voinut olla yötä tässäkin. Mutta kun olin kerran menossa, niin menin. Mies pellolla oli lohkaissut ison aukon rukiiseen, tasoittanut niemekkeen ja koverti jo lahdelmaa sen sijalle.

Toinen tytöistä puuhasi jo tappia kiinni, joka oli tehtävä nurmesta. Pienillä luisilla käsillään nyhtäisi hän arpaheinikkoa kourallisen ja iski sen peukalollaan reikään. Toinen laittoi aivot ja hankavitsat paikoilleen. Sitten tarttuivat he molemmat kokkaan kiinni ja ponnistivat pienet ruskeat jalkansa kuperiksi hiekkaan.

—Jospa minä autan.

—Kyllä me itsekin, läähättivät he yhteen ääneen ja saivatkin samassa venheen veteen helposti pyörivältä telalta.

—Menkää teistä toinen perään, niin minä soudan.

Mutta sitä he eivät sallineet. Minun piti mennä perään, ja he istuivat molemmat vierekkäin kokkatuhdolle. Perä painui syvemmälle, ja kokka nousi tyttöjen kanssa ylös.

He soutivat hyvin toimestaan, suu niin vakavasti supussa kuin äidillä, josta he olivat vain pienennettyjä jäljennöksiä. Lapsesta ei ollut muuta jäljellä kuin pienuus. Toiselta oli huivi irtautunut puuhatessa. Sitä kiinnittäessään ei hän lakannut soutamasta, vaan kuljetti airoa toisella kädellään samalla kuin toisen ja hampaattensa avulla kytki nurkkia solmuun leukansa alle.

—Kumpiko teistä on vanhempi?

—Tuo Mari,—oli vanhempi.

—Mikäs on sinun nimesi?

—Anni.

He osasivat lukea toiseen pääkappaleeseen.—Äiti oli käyttänyt kirkossa juhannuksena.—Oli heillä kolme lehmää ja hieho ja hevonen.

Sitten ei meillä ollut muuta puhumista. Mutta katsellessani heitä tuossa tunsin heitä kohtaan melkein isällistä hellyyttä.

Tahdoin auttaa heitä melomalla. Mutta he käsittivät sen kiirehtimiseksi ja ponnistivat airojensa ponnessa yhä utakammin. Kun minä lakkasin ja annoin melan viistää vettä, niin herkesivät hekin.

Hiljalleen sillä tavalla livuttiin eteenpäin. Ilta oli tyven, ja ainoastaan vähäinen viri kävi vielä toisella rannalla. Ruohikkorinnassa laski siellä kalamies verkkojaan. Kun hän liikautti melaansa, välähti sen märkä lehti kuin kuvastin aurinkoa vasten. Taivaalla pollotti korkeaotsaisia elokuun pilvipatsaita, valkeita kuin suuret suunnattomat purjeet tyvenellä merellä. Kokan edessä oli niittyinen ranta ja muutamia latoja. Vasemmalla kaskettua metsää ja ahon laidassa palaneita petäjiä. Oikealla kädellä oli taloja, pellot pirttirakennuksen ja rannan välissä.

Mikä on tuo talo tuossa?

—Huttula.

Sieltä kuului liikettä ja ääniä. Vasikkakarja ynisi ja juonitteli niittyveräjän suulla. Loitompana oli uudishuone tekeillä. Mies seisoi salvoksella ja käytteli kirvestään. Vasta vähän aikaa sen jälkeen, kun se näkyi puuhun uppoavan, kuului ääni, johon toiselta rannalta saapui vastaus.

—Riihtäkö siinä rakennetaan?

—Riihtä.

—Eikö ole entistä?

—Niiltä paloi Jaakon päivänä vanha.

Toisen talon rannassa puhua pajatteli lapsilauma, polskaroiden paitasillaan vedessä. Joka sana kuului selvästi meidän venheeseen.

—Poika hoi, elä survi!—Pääsetkö pois siitä! Tulepas tänne vielä, niin mätkäytän savella mahaasi!

Tytöt eivät olleet tietävinäänkään. Mutta sitten siellä kuului kuin käden lätkäys paljaaseen paikkaan, ja silloin eivät he enää voineet pidättäytyä. Nauru purskahti kummaltakin yht'aikaa ja muuttui hillittömäksi hihitykseksi, kun herrakin nauroi.

Meistä tuli tutummat tämän jälkeen.—Heinänteko oli heillä jo lopussa. Olivat hekin olleet haravoimassa. Isä oli tehnyt heille pienet takkavitsatkin.—Tuo Mari osasi jo lypsää. Vaan oli sitä kerran Muurikki hotaissut sarvellaan. Äiti joutui hätään.—Ei tok' ollut enää riepuvauvoja.

Lampi oli lopussa. Venheen keula kahahti kaislikkoon. Ranta oli matala. Tytöt kietaisivat helmansa polvien väliin ja nousivat veteen saadakseen kokan kuiville. Ja äitinsä neuvoa noudattaen osoittivat he minulle tien päin, ressutellen edelläni ladon luo, josta polku alkoi.

Pistin heille viisikolmattapennisen käteen kummallekin, johon he niita nytkäyttivät niin, että helmat hepsahtivat maahan. Samassa tuli »suur'kiitosta!» kuin yhdestä suusta.

Päästyäni puitten suojaan katsahdin jälelleni. Tytöt seisoivat vielä ladon kupeella, tutkien, tarkastellen ja punniten rahojaan. Näkyivät vaihtavan niitä, ottavan toisiltaan ja antavan taas takaisin. Sitten alkoivat he mennä, hyppivät mättäältä mättäälle, olivat lapsia jälleen, juoksivat kilvan venheelleen ja jäivät iloisesti polskaroiden keräämään kaisloja ja lummekukkia.

Tie veti ja viehätti. Maa oli vielä alavata järven jatkoa, ja kahden puolen tietä kasvoi haalea haavikko. Päivä paistoi jo vinosti eikä kuontunut enää alas tien pohjaan, jossa oli käynyt viileäksi, ja maa valmistautui huokumaan yöllistä kosteutta. Mutta vähitellen alkoivat maat kohota. Auringonsäteet laskeutuivat taas puitten latvoista niiden juurille ja tunkivat pitkälle valkeain koivujen väliin.

Ylempänä katosivat koivut, ja tie toi tuuheaan lepikkoon. Karjan kellot kalkattivat lähempää ja kauempaa, ja niiden sekaan kilahti joskus vaskikello laitumella käyvän hevosen kaulasta. Kuului metsän sisästä, aivan läheltä tietä, tunkeilemista lehvien läpi, ja tuontuostakin ilmutui sieltä esiin mäkikyläin siistisarvinen lehmä, katsellen minua iloisesti hämmästyneenä. Sen silmän kiilto oli kirkas ja tuore, karva puhdas ja liikkeet notkeat kuin tunturin porolla. Suussaan pureksi se verestä ruohoa, äsken aholta haukattua, ammahti ilmaan ja jatkoi naksavin nivelin matkaansa taloa kohti, josta päin pitkinä huhauksina viilteli ilmojen halki karjapiian houkutteleva iltahuuto.

Mäen rinteessä on halme. Aita on isoista, mustista puista. Sen sisään pistäytyy tie veräjän alitse. Rukiista pyrähtää sirkkunen lentoon. Se luikkailee pitkissä kaarissa ilman läpi ja seisattuu palaneeseen honkaan, joka on jätetty yksin keskelle halmetta.

Tulee toinen veräjä vastaan. Istahdan sen sileäksi hankautuneelle selkäpuulle. Laaja maisema näkyy siihen läpi ihalain ilmojen. Mäkiä siintää toistensa yli ja toistensa välitse. Korkeimmalta vaaralta palaa ja hehkuu pirtin ikkuna ilta-aurion valossa, ja väräjävä kilo kimpoo sieltä penikulmain päästä aina tänne saakka. Kun se on hiljalleen sammunut, syttyy toinen samaan tuleen. Karjan kellot kuuluvat enää vain umpinaisesti alhaalta notkosta.

Tuolta äskeisestä mökistä nousee lehmisavun rauhallinen kiemura kohtisuorana ilmaan. Tytöt ovat saapumaisillaan kotirantaan.

Ahon alta alkaa yht'äkkiä kuulua laulua. Piikatyttö nähtävästi palaa lehmän hausta. Hän ei näe minua. Hän milloin taittaa mennessään lehvän lepikosta, milloin poimii marjan mättäältä. Ja laulaa sydämensä täydestä tunteesta, luullen, ettei häntä kukaan kuule.

Minulle tulee mieli mennä sinne alas hänen luokseen, saavuttaa hänet, pyytää, että hän minulle neiti nuori

kantais kaulan helmilöitä, rinnan ristiä rakentais, panis pääty palmikolle, sitois
silkillä hiusta.

Mutta minä en liikahdakaan. Hän ehkä

riistäis ristit rinnaltansa, helmet kaulasta karistais, menis itkien kotihin,
kallotellen kartanohon.

Ja hän saa jatkaa matkaansa, poistua ja painua lauluineen lehdon peittoon.

Hän on kadonnut ja lakannut kuulumasta. Ja minusta tuntuu, kuin en koskaan ennen olisi kuullut tuota laulua, vaikka se on minulle sadat kerrat tätä ennen esitetty. Se oli siellä kuin

kylässä, mutta täällä se on kotonaan, syntymäsjöjoillaan, tuolla järven rannalla, metsän takana, salon siimeksessä.

Oli kuin olisi punoutunut hienoja lankoja sisässäni, joita sujutteli, soinnutteli ja kiinnitti kuin kanteleen kieliä joku tuntematon käsi. Ja sitä mukaa kuin ne virisivät, alkoi syntyä uusia täyteläisiä sointuja. Se oli ympäristön ja oman olemukseni hiljaista riemua. Se ei päässyt purkautumaan, mutta se jäi sinne lämmittämään ja lievittämään. Pala palaltaan sulivat kovettuneen mielen nystyrät, ja maailma oli kaunis, ihmiskunta hyvä ja minä itse—alakuloisen onnellinen.

Kun kohosin yhä jyrkemmäksi ylenevää tietä ja näin näköalain avartuvan ympärilläni, tuntui minusta siltä, kuin olisin ollut nousemassa vanhalle uhrivuorelle, jossa itsestään syttyvät tänä iltana suitsualttarit luomakunnan kunniaksi ja jossa lauletaan hiljainen hymni alenevalle auringolle. Hämärän hiipiessä puitten väliin oli kuin olisivat paikat pyhiksi muuttuneet, ja pieni pyörölä metsän sisässä, jonka laitaa tiekin kunnioittavasti kiersi, oli kuin salaperäinen sakaristo.

Jo pisti pellon nurkkaus metsän sisään. Jo oli tuossa riihi ja veräjä. Halli haukahti pihasta päin. Näkyi pirtin harja ja kaivon vintti ruispellon yli mäen selältä pilvetöntä taivasta vasten. Lehmisavu kyti tarhan keskellä. Ohikulkiessani heräsi se hetkeksi ilmiliikkiin. Koko karja lepäsi levollisena sen ympärillä. Kellokkaan märehtiessä liikahti kieli sattumalta kellon laitaan ja kalahti kaksi kertaa, toisen kerran hyvin hiljaa.

Talo näytti vanhalta ja paikoilleen painuneelta. Tuuhea pihlajapensas kasvoi pirtin perässä. Kaksi vanhaa myllynkiveä oli upotettu astinlaudaksi molemmin puolin piha-aitaa. Ei näkynyt ainoatakaan ihmistä kartanolla. Tallin yläsillan ovi ammotti mustana auki, ja sen päälle oli naulattu huuhkain. Keskellä pihamaata oli pystyssä kuivettunut juhannuskoivu ja sen oksalla joku valkoinen vaate. Porstuan siltapalkit lonkkuivat askeleitteni alla, enkä tiedä, minkä tähden koetin estää kantapäitäni kopsamasta.

Suuri tupakin oli tyhjä. Istuin hetken aikaa penkillä lämpimässä hämyssä. Missähän ovatkaan kaikki? Kuuntelin ja kuuntelin, kunnes hiljaisuus rupesi soimaan korvissani, ja sitten aloin kuunnella sitä.

Viimein tuli joku tuvan ovelle.

—Täällä taitaa olla vieras?

—On täällä muuan.

Hän tuli likemmäksi nähdäkseen tarkemmin, vanha vaimo. Väki oli niityllä toinen puoli ja toinen leikkuuhalmeella penikulman päässä metsäsaralla. Ei ollut pihasalla muita kuin hän, vanha emäntä, ja piikatyttö.

Pyysin illallista ja yösijaa. Hän vei minut pihanpääkamariin, kattoi pöydän ja kantoi sinne voita, leipää ja maitoa. Noutaessaan ne pois laittoi hän vuoteen ja toivotti hyvää yötä.

Iso vanhanaikainen seinäkello käveli verkalleen kaappinsa sisässä. Se näytti mittailevan aikaa huolettomasti, välinpitämättömästi, kiirehtimättä, niinkuin olisi sitä ollut hänellä yltä kyllin, yli tarpeenkin.

Aurinko oli jo aikoja sitten laskenut, ja kahden kaukaisimman kukkulan välissä kalpeni kalpenemistaan iltaruskon reuna. Talo oli mäen ylimmällä huipulla, ja joka taholla oli yhtämittainen alankokorpi. Paikoitellen kohosi jo mustan metsän syvennyksistä, jokien mutkaisista laaksoista ja järvien painanteista valkoista usmaa. Seisoin ikkunassa ja katselin, kuinka usmajoet hiljalleen juoksivat usmajärviin, järvet tulivat tulvilleen ja joet paisuivat yli reunojensa. Kohta oli koko korpi yhtenä ainoana sumumerenä; pienimmistä kukkuloista syntyi kareja mereen, ja suurimmat jäivät saariksi sen keskeen. Ehkä ne olivatkin aikaintakaisina aikoina olleet saaria nuo ja tuo meri ja pellon piennar ikkunan alla tuossa, mistä pengert putoi pohjaa kohti, ehkä oli se ollut meren ranta, jota vasten aallot olivat tuhannen tuhansia vuosisatoja vyöryneet. Ja nyt se oli uudistunut kaikki, entisyys oli noussut haamuna maan sisästä halaillemaan vanhoja tuttuja seutuja.

Minusta tuntui, kuin olisin ollut ypö yksinäni maailmassa, josta kaikki muut olivat kadonneet. Kauaksi oli jäänyt kaikki se, minkä ennen olin nähnyt, ja kaikki ne, jotka ennen olin tuntenut. Oli

kuin olisi kulunut vuosikymmeniä siitä, kun olin ollut siellä, mistä olin eilen lähtenyt. Ne, joita olin rakastanut, ne olivat jossain muissa maanosissa, toisella puolen aavojen usvaisten ulappain. Eikä minulla ollut entisyyttä muuta kuin tämä tämänpäiväinen metsämatka, se mökki siellä, ne pienet tytöt, lammen ranta, huone lehdon laidassa ja nousu tänne mäelle. Eikä nykyisyyttä muuta kuin tämä hiljainen huone ja tuo haamu hämärätä satumaista valtamerta.

Laskeusin levolle sillä mielialalla, etten ketään kaipaa, en ketään rakasta, ettei ole ketään, jolle en voisi antaa anteeksi, eikä ketään, jolta en voisi saada. Olin saavuttanut lopullisen levon, viimeisen rauhan mieleeni ja sen mukana voiman elää yksinäisyydessäni.

Tahdoin nukkua ja huomenna herätä tuohon uuteen elämään.

Mutta kello kulki yksitoikkoista kulkuaan, ja minä kuulin jok'ainoan sen askeleen. Ja vuode oli tuores ja puhdas ja vähän kylmä, ja lakanat ja peite olivat vasta aitan orrelta otetut, ja niissä tuntui vielä tuoksu hajuheiniikkaa, niittyä ja neitseellisyyttä...

Miksei hän hiivi hiljaa luokseni tuolta kesäyön hämärästä ja istuudu tähän viereeni. Että saisin antaa itseni kokonaan ja kertoa hänelle kaikki niin, että hän sen tuntisi ja ymmärtäisi yhtä hyvin kuin minäkin. Sulkisin hänet hellävaroen syliini, kaukaa koskettaen, ilman himoa ja kiihkoa...

Mutta eihän hän tullut. Sillä ei häntä ole. Hänellä ei ole nimeä minulle, ei muotoa eikä tarkkoja piirteitä. Ja minä annoin hänen haamunsakin haihtua, ja hän sulii pois, niinkuin illan viimeinen varjo sulaa sitä ympäröivään yöhön.

Enkä muista siitä yöstä enää muuta kuin että seinällä vastapäätä oli ikkuna ja hämärä piha ja siellä joku valkoinen vaate.

* * * * *

Aamulla ovat tunteet toiset, ja aurinko antaa uudet mielialat. On kulunut jo vuosia siitä päivästä, illasta ja yöstä. Elämä on ollut enimmäkseen arkitointen iankaikkisesti yksitoikkoista kiertokulkua. Mutta silloin tällöin muistuu mieleeni tuo päivä, tuo ilta ja tuo yö. Silloin elän aina uudelleen kaikki. Ja se on minulle kuin kosteikko korvessa, niinkuin kukkula ylängön keskellä, niinkuin saari suuressa meressä.

MALLIKELPOINEN

Karuilla, kovilla mailla syntyy kullekin puulle omat omituiset muotonsa. Kullakin katajalla on oma kääkkyryytensä, ja jokainen kallion reunaan käpristynyt koivu on omalla laillaan rosainen. Jokaisessa puussa on omat harvinaisuutensa: kääpänsä, visansa tai pahkansa, joita toisella ei ole. Mutta kokonaisuudessaan ei niistä yksikään kaluksi kelpaa.

Tasaisilla, hyötyvillä mailla ovat kaikki puut toinen toistensa näköiset. Siellä on vaikea erottaa petäjää petäjästä. Sillä ei yhdelläkään ole mitään, mitä ei toisellakin olisi. Mutta kukin vastaa lajinsa aatetta yleensä. Semmoisilla mailla kasvavat ne kelpo sahatukit, ne hyvät ja hyödylliset tarvekalut. Ne ovat niin tukevat ja lujatekoiset, ja niitä voi käyttää mihin hyvänsä...

Joka kerta, kun kuljen Esplanadia ja vastaan tulee Mauriz Ahlfelt, joka äskettäin on suorittanut oikeustutkintonsa ja nyt harjoittaa käytännöllisiä kokeitaan senaatissa, tuntuu minusta, että hän on perikuva niistä, joita sopii nimittää yhteiskunnan mallikelpoisiksi tukkipuiksi. Kiireestä kantapäähän näyttää hän olevan tuota tervettä, pilaantumaton tekoa, josta mainion mukavasti ja ilman erityistä vaivaa voi valmistaa työkalun isänmaan tavallisia tarpeita varten. Hänestä ei saa syntymään mitään erityistä eikä alkuperäistä, sillä aine määrää ja rajoittaa kuosin.

Mutta halvempikin salvumies piiluaa hänenlaisestaan erittäin kelvollisen seinähirren, jopa joskus kattoa kannattavan harjavuolenkin.

Samoin kuin tasaisella maalla kasvavan hongan vesalla, joka suurten puitten juurella seisoo siivona ja kunnioittavana hiljalleen kohottaen päättään isäinsä tasalle, samoin on hänelläkin kaikki edellytykset hiljalleen tulla siksi, mikä hänen isänsä on.

* * * * *

Hänen isänsä on näet yksi yhteiskunnan pylväitä. Hän on varakas tuomari, jolla on laaja, hyvätuloinen tuomiokunta. Ja suuri, parhaassa kunnossa oleva maahovi. Hän on noita vanhan kansan verkkaisia virkamiehiä, joiden pääominaisuuksia on rauha, tyyneys ja hyvä terveys. Työllään on hän omaisuutensa ansainnut, mutta ei sillä kiireisellä eikä ahertavalla, joka nykyaikana hermostuttaa ja kuluttaa ja karistaa hiukset ennen aikojaan pääläeltä. Hän tekee tehtävänsä arvokkaasti ja loivasti. Pöytäkirjat valmistuvat vasta kuukausien kuluttua käräjien jälkeen. Mutta kukaan ei pane kiirettä, sillä jokainen ymmärtää, että hätäköiminen ei sovi tuomarille, jonka täytyy ratkaista kysymyksiä elämästä ja kuolemasta. Ja hän tuumiikin perusteellisesti ja tyyneesti. Se näyttää olevan hänelle nautintokin, sillä ei koskaan ilmaannu epäilyksen ryppyä hänen otsalleen, kun hän laajassa kotiviitassaan istuu työpöytänsä ääressä, polttelee sikaria ja aprikoiden ja arvellen puhalttaa savun hienona häntänä hyvin pienestä reiästä huuliensa välitse.

Mielipiteiltään hän on vanhoillinen, kenties hiukan suomalaisuuteen taipuva. Joskus hän on istunut hallituksen asettamissa komiteoissa, ja kuvernöörit samoin kuin senaattoritkin asettavat virkamatkansa niin, että voivat yöpyä hänen vieraanvaraiseen taloonsa. Sittenkun on kuollut »Helsingfors Dagblad», kannattaa ja tilaa hän »Finlandia», vaikkei ole varsinaisesti kirkollinen; hän työskentelee näet sunnuntaisinkin ja käy kirkossa ainoastaan kerran vuodessa, jo ammoisista ajoista määrättynä rippipyhänä.—Luonnollisesti ei hän voi sietää paikkakunnan lehteä, joka häntä harmittaa ja hermostuttaa siksi, että siinä liiaksi ja syyttä suotta moititaan virkamiehiä.

* * * * *

Poika on perinyt isänsä kaikki hyvät avut. Hän on voimakas ruumiiltaan ja flegmaatikko. Järki on hänellä keskinkertainen, mutta hän muistaa kaiken, minkä kerran oppii. Koulussa hän

istui aina keskiluokalla eikä saanut koskaan korkeinta arvosanaa muissa aineissa kuin käytöksessä. Mutta ei hänellä myöskään ollut ehtoja milloinkaan. Käsiala oli hänellä kaunis ja vihot huolellisen puhtaat. Koko kouluajallaan ei hän saanut ainoatakaan muistutusta. Vifteiin hän kyllä otti osaa, mutta ei milloinkaan päihtynyt. Vaikka hän kyllä oli hyvä toveri, ei hänellä kuitenkaan ollut yhtään oikein hyvää ystävää, eikä siis myöskään vihamiehiä. Häntä kuvaavaa on, ettei hänelle oltu keksitty liikanimeä, niinkuin kaikille muille tovereille. Joitakuita koetettiin antaa, ja niistä olisi ollut sopivin »gentlemanni», mutta se on liaksi kiittävä, ja sellaisia eivät toverit anna muille kuin johtajilleen. Mutta ainoastaan yhdessä paikassa oli hänellä johtajan asema: tanssiaisissa. Niissä hän loisti yli muiden, oli komea poika, aina hyvin puettu ja taisi hyvin »viedä».

Heti kohta, kun hän tuli ylioppilaaksi, oli hän valmis ylioppilas. Keltanokkaa ei hänessä näkynyt. Osakuntaan otettaessa—samaan savo-karjalaiseen, johon isäkin oli kuulunut—menivät vanhat osakuntalaiset ensiksi hänen kanssaan »heittämään pois haukkumanimet». Inspektori jutteli hänen kanssaan kappaleen aikaa, ja siinä tuli selville, että hän ja Mauritz Ahlfeltin isä olivat olleet vanhat koulutoverit.

—Mihinkä tiedekuntaan olette aikonut ruveta? kysyi häneltä inspektori puhelun lopuksi.

—Olen aikonut juriidiseen tiedekuntaan.

Se oli jo aikoja sitten niin päätetty. Jo pienenä poikana, kun häneltä talonpojat kysyivät, miksi virkamieheksi se nuori herra aikoo, oli hänellä vastaus valmis:—»Ensin sihteeriks' ja sitten papaks' ja sitten senaattoriks'». Muusta ei voinut olla puhettakaan. Ei vähintäkään epäilystä urasta eikä taistelua kutsumuksesta, niinkuin niin monella muulla, jotka eivät tiedä, mille alalle antautua.

Jo ensimmäisellä lukukaudella suoritti hän valmistavat kokeet, kävi luennoilla ja teki muistiinpanoja, s.o. juuri sen, mikä yleensä oli tapana ja katsottiin kohtuulliseksi.

Yhtä vähän kuin luvut saivat häntä rasittamaan itseään, yhtä vähän hän kulutti itseään innostumalla yleisistä asioista. Kun toiset toverit ylioppilaskokouksissa melusivat, huusivat ja kasvot punaisina puivat nyrkkiä, istui hän kyllä etumaisten joukossa, mutta rauhallisesti poltellen tai viiksiään sivellen. Samana kevänä, jona hän tuli ylioppilaaksi, oli suomalaisuus saavuttanut ensimmäisen suuren voittonsa Nordenskiöldin adressiasiaassa, ja Mauritz Ahlfeltissakin vakaantui kesän ajalla se mielipide, että hän tietysti kuuluu suomalaiseen puolueeseen. Suomalaisen Nuijan ja radikaalisemman K.P.T:n väliset riidat saattoivat hänet kuitenkin ymmälle. Hän oli kyllä ollut läsnä K.P.T:n perustavassa kokouksessa, mutta liittyi sittemmin moderaatteihin. Kun hänen kotikielensä oli ruotsi ja kun hänellä oli ruotsinmielisiä sukulaisia Helsingissä eikä hän koskaan ryhtynyt väittelemään kieliasiaasta, oli hän yksi noita harvoja, joille ruotsinmieliset antavat nimen: »en hygglig fennoman» ja josta suomenmieliset sanovat, että »sillä on sveesinen naama».

* * * * *

Ei voi kuitenkaan sanoa, ettei hän olisi kaikin puolin täyttänyt niitä velvollisuuksia, joita hänen asemansa suomenmielisenä ylioppilaana häneltä vaati. Hän kävi säännöllisesti suomalaisessa teatterissa, astui ensi rivissä suurten miesten haudoille ja esiintyi marsalkkana isänmaallisissa juhlissa. Suomenmieliset rouvat huomasivat hänet sieltä pian, ja kun perustettiin Suomalainen Seura, valittiin hänet huutoäänestyksellä johtokuntaan. Hän oli itseoikeutettu pukutansseihin—menuetissa varsin ruhtinaallinen—ja yksi noita harvoja, jotka osasivat tanssia masurkkaa. On hän vielä nytkin seuran hienoimpia kavaljeereja.

Maaseudulla ollessaan hommasi hän lupa-aikoina useat arpajaiset suomalaisten koulujen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran rakennuksen hyväksi sekä pani toimeen kansanjuhlia siihen aikaan, kun ne vielä olivat muodissa. Kaikissa tileissä kansallisista rahankeräyksistä oli luettavana: »ylioppilas Mauritz Ahlfeltin kautta» niin ja niin monta markkaa.

Tuskin voi ajatella huolettomampaa ja turvallisempaa elämää kuin mikä hänellä oli ylioppilasaikanaan, Ei puutetta, ei mieltä masentavia velkoja, ei liikaa kiirettä töissä. Hänellä oli

olemisen hauskimmat ehdot: sekä aikaa että rahaa. Rahaa sai hän yhäkin isältään kolmesataa markkaa kuukaudessa, joka riitti hyvinkin, kun hänellä lisäksi oli periaatteenaan olla koskaan lainaamatta ja koskaan menemättä takuuseen. Ja hänen aikansa riitti hänelle juuri siihen, mihin hän sitä tarvitsi.

Aamulla, kun hän noin kello yhdeksän heräsi, oli palvelija jo tuonut sanomalehden hänen yöpöydälleen, jossa nakutti kultakello, rippikoululahja hänen isältään. Luettuaan lehden vuoteellaan hän nousi ylös, peseksi perusteellisesti ja pukeutui verkalleen. Syötyään aamiaisen ja käytyään luennolla palasi hän takaisin asuntoon ja luki kello kahteen tai puoli kolmeen, yllään villainen kotiviitta, tehty isän kotiviitan malliin. Siistittyään pukunsa ja harjattuaan hattunsa laskeutui hän alas Esplanadille, jossa käyskenteli siksi, kunnes oli aika mennä syömään päivällistä ylioppilastalolle. Sen päälle pelasi hän tavallisesti shakkia lukuhuoneessa.

Viidestä seitsemään oli lukutunti kotona, jolloin kirjassa kääntyi pari kolme lehteä. Ja illalla teatteri tai konsertti tai syksyin ja keväisin istunto Kappelin edustalla. Tuutinkia seurasi portcioni ja portsionia kahvit liköörin tai punssin kanssa. Ravintolan ovella erosi hän tovereistaan ja meni kotiinsa. Laitakaupungilla hän ei koskaan käynyt muiden kanssa. Hän oli järjestänyt niin, että hänellä oli oma määrätty päivänsä, jolloin hänen »ystävättärensä» otti hänet vastaan.

* * * * *

Niinkuin jo sanoin, on hän suorittanut tutkintonsa ja palvelee ylimääräisenä senaatissa. Hänen elämänsä tavat eivät ole ollenkaan muuttuneet. Luentoja sijaan on vain tullut virasto.

Hän tulee vastaani Esplanadilla joka päivä noin kello kolmen tienoissa. Tahtoisin kuvata hänen ulkomuotonsa, mutta ainoa, minkä voi hänen kasvoistaan sanoa, on, että ne ovat monen mielestä kauniitkin. Niissä on tuota »pulskan pojan» kauneutta yleensä, mutta piirteissä ei ole ainoatakaan vivahdusta, josta voisi sanoa, että ne häntä kuvaavat. Samoin ei hänen harmaansinisissä silmissään ole yhtään loistetta, joka näyttäisi kuvastavan jotain omaa hänen sisällään olevaa ajatusta tai tunnetta. Hänen pukunsa on virheetön ja muodinmukainen, ja hän kantaa sen hyvin, mutta sen kuosi on räätälin kuosi. Hänen omaa makuaan ei siinä ilmaannu muuta kuin tämän maun puute. Näkyy, että hän tilatessaan on antanut määräyksen, että vaatteus on tehtävä samanlaiseksi kuin se on—kaikilla muillakin. Nutussa ja päällystakissa on tietysti silkkirinnukset.

Kaikesta päättäen on hän menevä pitkälle maailmassa. Suomalainen puolue kaipaa miehiä, jotka voivat ulkomuodollaankin edustaa. Meillä on kyllä originaaleja, on spesialisteja ja etenkin on meillä paljon aatteen miehiä. Mutta meiltä puuttuu noita »mallikelpoisia», hyvin hoidettuja ja hyvin harjattuja nuoria miehiä, joita ruotsalaisella puolueella on joka paikkaan pistää. Sentähden ei tule kulumaan kauan, ennenkuin Mauritz Ahlfelt on Pohjois-Esplanadikadun käytävältä siirtyvä »finnspongille».

Hän tulee samaan hyvän viran ja hyvät tulot, joita lisää varakkaan vaimon perintö. Ajan ollen asetetaan hänet valtiopäivämiesehdokkaaksi Helsingistä ja ajetaan yksissä voimin läpi jostain maaseutukaupungista.

Mahdollista on, että hänen senaattoriunelmiansakin tulevat toteutumaan. Sillä hän on ruvennut joutoaikoinaan opiskelemaan venäjänkieltä.

HÄÄPÄIVÄNÄ

Eräällä aviomiehellä on tapana kirjoittaa päiväkirjaa kaikista vivahduksista, joita hän huomaa tunteissaan. Se on omituinen kokoelma sydämen salaisuuksia. Tavallisesti hän tekee muistiinpanonsa illalla, kun kaikki muut talossa ovat menneet levolle ja hän yksin työskentelee huoneessaan. Sattumalta on tarjoutunut tilaisuus siitä seuraavien lehtien julkaisemiseen:

6 p:nä marrask. 90.

Minä melkein luulen, että sinua taas rakastan, pitkien aikojen perästä. Tänään tuolla tanssiaisissa rintani oikein lämpeni ja sydämeni on yhä vieläkin täyteläisempi kuin tavallisesti. Olisin kovin onnellinen, jos tietäisin, että tätä kestää tai että ainakin tällaiset mielentilat tuon tuostakin uudistuvat.

Siitä on nyt juuri viisi vuotta, kun vietimme häämme. Avioliittomme on jo muodostunut jotenkin tavalliseksi, ja yhdyselämämme on yksitoikkoista ja ikävää. Me emme ole koskaan sanoneet pahaa sanaa toisillemme, mutta emme pitkään aikaan hyvääkään. Ei sada, ei myrskyä, mutta ei repeä aurinkokaan harmaasta pilvestään. Meitä ei erota erimielisyydet eikä riidat, mutta ei meitä myöskään mikään lähennä toisiimme, ei lapsetkaan, joita meillä ei ole. Me elämme kodissamme kuin kaksi tyynessä lammikossa kelluvaa ruuhtaa, jotka ainoastaan sattumalta koskettavat toisiaan.

Minä työskentelen täällä kamarissani, silloin kun en ole ulkona, ja sinä istut omassasi kutoen tai lukien jotain romaania. Vasta vähää ennen illallista teen tavallisimmasti kävelyn luoksesi ja tapaan sinut usein haukottelemassa.

Minua vaivaa, että sinulla nähtävästi on ikävä ja että kaipaat seuraa, mutta enhän minä osaa sinua huvitella. Heittäyn sohvalle toiselle puolen salia ja koetan miettiä, mitä sanoa. Sinä lakkaat työstäsi, katsahdat ympärillesi ja ajattelet sinäkin jotain puheen aihetta, mutta et sinä löydä sitä enemmän kuin minäkään. Me olemme vaiti molemmat ja kärsimme siitä kumpikin. En voi senkään tähden aloittaa keskustelua, että minua vaivaa, kun sinä usein koetat olla huvitettu, vaikka et olekaan. Tuota en minä voi sietää. Ja siinä sinun läheisyydessäsi haaveksin minä usein sellaista vaimoa, joka voisi minut täydellisesti ja todellisesti käsittää ja antaa uutta vauhtia ajatuksilleni.

Vaihteen vuoksi tahtoisin joskus unohtaa kaikki omat tuumani ja asettua sinun kannallesi, puhelemaan sinun asioistasi. Mutta sinun ajatus- ja vaikutelmapiiristäsi on enää mahdoton saada mitään uutta puristetuksi. Minä tunnen jo edeltäpäin mielipiteesi, katsantotapasi ja kokemuksesi. Jos niistä koettaisin olla huvitettu, täytyisi minun taas teeskennellä vuorostani. Sinussa ei ole minulle mitään herättävää, et voi puhalttaa mielikuvitustani lentoon, et siivittä ajatuksiani, ja sentähden tunnun minä sinun seurassasi niin kuivalta ja henkisesti mehuttomalta.

Nähtävästi toivot tuossa istuessasi, että jotain virkkaisin. Mutta sinä koetat sitä kuitenkin peittää ja asetut miettiväisen näköiseksi, niinkuin ajattelisit jotain muuta. Siinä teet sinä naisellisen hienosti. Kun huomaat, ettei puhelusta ole mitään tuleva, niin painut takaisin työhösi tai kirjaasi. Ja me kuulemme molemmat lampun laulavan, kellon nakkaisevan, kadulla ajettavan ja odotamme illallista katkaisemaan kiusallista vaitiota.

–Ruoka on valmis!

Pöydässä on mieliala vähemmän painava, ja aina sattuu jotain vähäpätöistä aihetta sananvaihtoon. Mutta minua hermostuttaa usein tuo aina sama tapa, jolla tarjoat minulle teetä ja jolla pidät kuppia viedessäsi sitä huulillesi. Säännöllinen kauneutesi ja elottomat kasvosasi vaivaavat minua välistä niin, että minun täytyy välttää sinua katsomasta. Minä tunnen sinut kiireestä kantapäähän, osaan ulkoa jokaisen liikkeesi ja jokaisen piirteesi, ja ainoastaan silloin tällöin saavat ne vereni lämpenemään.

Kun olemme syöneet, alat sinä korjata pois astioita, ja minä käytän tilaisuutta poistuakseni tänne huoneeseeni. Täällä teen työtä puoli yöhön ja unohdan sinut kokonaan. Kun tulen makuukammioomme, olet sinä jo mennyt levolle ja nuket seinään päin.

Tänään oli hääpäivämme. Muistatko, millainen se oli viisi vuotta sitten? Minä ainakin sen muistan. Se on ollut mielessäni koko päivän, siitä saakka kun tänään heräsin.

Aamusta alkaen oli meillä molemmilla silloin alituista puuhaa, kullakin tahollamme. Sinun piti laittaa pukuasi, minun olla huoneita koristelemassa. Mutta joskus juoksit kamaristasi ohimennen minua tervehtimään, kavahdit kaulanni, suutelit tai vain katsahdit minuun kiiruhtaessasi pois. Kasvojesi värähdyksistä ja siitä tavasta, millä minun kättäni puristit, ymmärsin minä, mitä sinussa liikkui, mitä ajattelit ja mitä odotit. Se oli minulle uutta tuo, sinussa oli jotain salaperäisen viehättävää, jotain hunnutettua niinkuin silmäsi kalvossakin. Sinä näytit olevan levoton, mutta hillitsit itsesi. Minä en saanut tulla pukemahuoneeseesi—meidän tulevaan makuukamariimme—joka oven avautuessa näytti olevan kouhollaan silkkiä ja kuohuvia harsopilviä. Sinä vain kuiskasit, hienosti viitaten siihen, mitä me yhdessä ajattelimme: 'Odota! Ei vielä!'—ja kätkit kasvosi olkapäähäni.

Olit sitten pukunut hääpuvun yllesi, ja vieraat alkoivat saapua. Ennen vihkimistä kutsuit minut luoksesi heittämään hyvästiä hääillaksi, saamaan vakuutusta, että minua rakastat, vaikka et sitä osoita. Sillä me olimme päättäneet olla vieraiden läsnäollessa hellyyttämme näyttämättä, ei vaihtaa kädenpuristuksia, ei edes silmäyksiäkään muiden nähden.

Mikä viehätyksessä meidän salaliitossamme! Mikä sulo osoittaa tunteitaan, niinkuin salakihloissa olevat, hienon hienoilla, ainoastaan meidän ymmärtämillämme merkeillä. Ja olla näin juuri vähää ennen kuin kokonaan omistaisimme toinen toisemme.

Niin, minä rakastin sinua rajattomasti: joka sanaasi, joka silmäystäsi, pienintä piirrettäsi ja neitseellisen vartalosi notkeutta.

Millä ikävällä, millä kaiholla ja surumielisyydellä olen näitä aikoja usein muistellut ja vertaillut silloisia tunteitani nykyisiin! Ja etkö liene samalla lailla sinäkin?

Aavistin äänestäsi, että ajattelit hääpäiväämme, niin kuin minäkin sitä ajattelin, kun aamiaispöydässä yht'äkkiä kysäisit: »Monesko päivä on tänään?», kun minä siihen vastasin: »Kuudes päivä marraskuuta», ja kun sinä ääntäsi venyttäen kertasit: »Kuudes päivä marraskuuta».

Ja jos sitä silloin ajattelit, niin mietit kai samaa koko päivän ja kenties kammoten kuvittelit ikävää, yksitoikkoista iltaamme.

Ehdotit päivällisillä, että menisimme illalla arpajaisiin, ja me päätimme mennä sinne »asian vuoksi». Mutta asiansa vuoksi pukeuduit hääpukuusi ja kiinnitit rintaasi samanlaisen ruusun kuin sinulla oli silloinkin?

Minun tuli sinua niin sanomattoman sääli ja samalla sääli meitä molempia. Ehkä on syy minussakin? kysyin minä itseltäni. Ja me jo kadulla mennessämme juttelimme keveämmin. Olimme iloiset ja mielemme melkein reipas, kun käsikädessä astuimme valaistuun juhlasaliin. Ihmiset katselivat, ja minä kuulin, että ne sanoivat meitä komeaksi pariksi.

Minä viikastuin siitä, minun tuli hyvä olla, ja me astuimme varmasti huoneesta huoneeseen. Vertailin muita naisia sinuun, ja sinä olit ulkomuodoltasi ja puvultasi hienompi kuin kukaan heistä. Sinäkin näytit iloiselta ja tyytyväiseltä. Kun musiikki soitti, täytyi meidän nojautua toisiimme kuullaksemme, mitä sanoimme. Me emme juuri mitään erityistä sanoneet, mutta äänessäsi oli hellyyttä ja katseessasi väriä.

Ihmiset yhä meitä katselivat ja luulivat varmaankin meitä onnellisiksi. Ja emmeköhän olleetkin? Me emme virkkaneet toisillemme mitään siitä, että oli hääpäivämme, mutta me molemmat sen tunsimme ja tiesimme sitä ajattelevamme. Se oli kuin viiva vedettynä kaiken sen alle, mitä puhuimme ja teimme.

Minä pyysin sinua tanssiin, ja sinä vastasit: »Kiitos!» Tarkastelimme tanssivia pareja ja koettelimme arvata, ketkä olivat kihloissa. Se meitä nyt jostain syystä huvitti. Ja franseesin loputtua menimme me tarjoiluun niinkuin kaikki muutkin »nuoret». Minä kysyin mitä saisin tarjota, ja sinä pyysit antamaan, mitä tahdoin. Tilasin kaksi lasia samppanjaa, ja oli kuin olisimme juoneet ensimmäisen häämäljamme, ja kilistäessämme saimme tuhkan alta tuikahtamaan kauan sammuksissa olleen hellän katseen.—

Se ei siis vielä ole kokonaan sammunut. Olemme nyt kotona. Kuulen sinun liikkuvan tuolla viereisessä huoneessa. Äsken raotit ovea ja kysyit, enkö kohta tule luoksesi. Odota, minä tulen heti paikalla! Luulen melkein, että taas sinua rakastan niinkuin ennenkin.

KERRAN KONSERTISSA

Tulin sisään juuri silloin, kun innostus nuoreen laulajattareen oli ylimmillään. Valkoisessa puvussaan ja kukkasvihko kädessä hän seiso i laululavalla somana kuin morsian. Hän oli hiukan eteenpäin nojallaan, säestäjä oli kumartuneena pianoa vastaan, ja sekä laulajattaren huulilta että pianosta helähtelivät kasvamistaan kasvavat sävelet. Ohjelman ensimmäinen osasto lähene loppuaan yhä enenevällä voimalla.

Heleä, pitkä, kirkas ääni laulajattaren keuhkojen pohjasta, soittimista syvä akordi—ja ääriään myöten täysi konserttisali räiskää yhtenä taputusten tulipalona.

Laulajatar laskeutuu nopeasti alas ja pujottelee kuin salakka yleisön läpi, jota on tulvinut aina lavan juureen saakka ja sen ympärille. Kehenkään katsomatta ja silmäkulmat ja huulet hiukan yhteen puristettuina suikaisee hän edellään avautuvasta aukosta ohitseni, kannattaen kukkaskimppua päänsä tasalla. Heti hänen jälessään tulee säestäjä, totinen, vaalea mies, kasvot syvämieliset ja hiukan synkät.

Tuskin ovat he ehtineet odotushuoneeseensa, niin jo vaativat kiihkeät hyvähuudot laulajattaren uudelleen esille, ja kaksi kertaa hän tulee ja menee. Mutta vielä eivät mielenosoitukset lakkaa, ja kolmannen kerran tulevat he taas yhdessä molemmat. Samassa tuokiossa taas sammuu taputusten tulipalo ja yleisö jää liikahtamatta odottamaan yli ohjelman annettavaa laulua.

Hän kuiskaa jotain pianon ääreen istuutuneelle toverilleen ja tämä vastaa siihen jotain, kääntäen päänsä puoleksi ylöspäin hänen kasvojansa kohti. Säestäjä selailee hetkisen nuottivihkoa, sitten näyttää hän löytäneen, mitä tahtoi, ja niin pian kuin hän on soittimia kosketтанut, tuntee yleisö jo laulun.

Hiljainen liikahdus käy rivien läpi. Pää t taipuvat toisiinsa jotain kuiskaamaan.

—Se on se, se on se, kuulen sanottavan takanani.

Sillä julkinen salaisuus on, että he rakastavat toisiaan yhtä paljon kuin taidettaan, nämä kaksi nuorta. Heidät on aina nähty yhdessä, yhdessä ovat he opinnoitaan harjoittaneet ja esiintyneet kevään kuluessa yhä suuremmalla menestyksellä. Tämä on heidän viimeinen konserttinsa, sillä huomenna he eroavat—niin kerrotaan.

Tarttuen kiinni säestykseen alkaa hän laulaa, ja muistiini painuvat seuraavat sanat:

»Niin paljon sua rakastan, etten voi kielin kertoella, ja kuitenkin mä ainian sen tahdon julki lausulla. Jokainen kuiske, sananen, sun nimes onpi, armahainen. Jos poissa oot tai luonani, sua ikävöitsen, muistan aina.»

Ei hiiskaustakaan kuulu suuressa salissa. Miltei henkeä vetämättä seuraa yleisö mukana. Kasvoissa kuvastuu hyväntahtoinen osanotto, toisissa iloinen hämmästy s.

Enkä tiedä miksi, mutta minäkin sulan kokonaan ja kylmät väreet käyvät ruumiini läpi. Tai miksi en sitä tietäisi! Hän laulaa sydämensä kyllyydestä, hän puhaltaa kohoilevasta rinnastaan sielunsa koko hellän kaipauksen, hän panee lauluun kaiken persoonallisuutensa, hän ei ujostele, huutaa maailmalle sitä, mitä muut tavallisesti salaavat, ja hän tekee sen melkein tahallisella uhalla ja ylpeydellä. »Minä rakastan häntä, hän on tuossa, tuossa näette hänet, katsokaa muutkin: hän on minun!»

»Ja kuitenkin mä ainian sen tahdon julki lausulla.»

Tietenkö vai tietämättään hän sen tehnee! Mutta sulavalla, melkein hyväilevällä liikkeellä, ikäänkuin syleilläkseen omaansa, käännähtää hän yht'äkkiä säestäjänsä puoleen, jolla on molemmat kädet kiinni soittimissa, ja auttaa häntä heittämään auki uuden lehden hänen nuottivihkostaan. Käsi näyttää sitten epäilevän, mitä tehdä, minne mennä. Se ehkä tahtoi laskeutua hänen olkapäälleen, sillä:

»Jos poissa oot tai luonani,
sua ikävöitsen ainian.»

mutta se asettuu hänen tuolinsa selustimelle ja viipyy siinä koko ajan, kun hän laulaa laulun toistamiseen.

Se ei ole teatteritemppu. Se on nuoren, rakastavan tytön välitön, viaton tunteen ilmaus.

Niin harvoin, niin kovin harvoin sallitaan todellisten tunteitten puhjeta esille. Me niitä ujostelemme, me suljemme ne muiden näkyvistä. Mutta kun ne joskus katkaisevat kahleensa, niin riennämme mekin, jotka ne itse aina sidonune, riennämme niitä vastaan kuin vapautettua vankia.

Sentähden ei tahdo tulla loppua yleisön innostuksesta, se tahtoisu sulkea syliinsä nuo molemmat ja kantaa heitä käsillään. Hän on saanut vanhain muistot väräjämään vielä kerran ja antanut uutta vauhtia nuorten toiveille. Ja kun he taas laskeutuvat lavalta ja kiiruhtavat pois, niin on kättentaputuksissa kuin häähetken onnittelua. Eikä ainoastaan onnittelua heidän taiteelleen, vaan ehkä enemmän vielä heidän rakkaudelleen.

KOTIIN

Ihminen on usein mielentilojensa heiteltävänä. Ne tulevat, nuo hänen »tuulensa», puhaltaen milloin sieltä, milloin täältä. Ne menevät samaa tietä, jatkaen matkaansa, ja ainoa, minkä heistä saa selville, on heidän humunsa. Kenties tottelevat he joitain lakeja, mutta ne lait ovat vielä yhtä hämärät kuin ilmavirtain. Ainoastaan arveluina ne tunnetaan, ja niiden tutkijat, sielutieteilijät, panevat ehkä yhtä paljon omiansa kuin allakantekijät ja Falbit.

Turhaan saat kysellä pohjoismaalaiselta, minkä tähden hän yht'äkkiä päättää jättää etelän päivänpaisteiset rinteet, miksi hän heittää Seinen vihreät rannat, Pariisin viehättävät bulevardit ja sen ihanat ympäristöt. Hän ei osaa sitä selittää, hänelle iski se päähän, hän »sai halun», hänelle »tuli se tuuli».

Ilman itselleenkään ymmärrettävää syytä alkaa häntä tukehduuttaa se ilma, jonka suloisessa lämpimässä hän oli loikonut kuin latsaroni ja ollut onnellinen ja tyytyväinen ja päättänyt ikänsä sillä lailla elellä. Suuren kaupungin elämä, joka on kiihkeimmillään, hienoimmillaan ja hausimmillaan, häntä kyllästyttää. Ja vieraan maan vihreän himmeät metsät, joiden jokaisesta lehvästä tuoksuu unettava hekkumallinen rauha, alkavat yht'äkkiä kuin etoa sydäntä.

Hänestä tuntuu siltä kuin olisi hän elänyt kauan vedellä ja leivällä, ja hän kaipaa suolaa. Vaikka hänestä olisi ollutkin kaikki turhuutta, on hänelle nyt kotoisen lammen loiskina tärkeintä maailmassa. Hänen täytyy saada sitä kuulla, kuulla käen kukuntaa ja peipposen kiihkotonta viserrystä. Ja nähdä sihisevän lehdon sisästä sekä viaton, neitseellinen koivu että totinen, ruskea petäjän runko.

Miksi se on tarpeellista? Siihen ei hän voi vastausta antaa. Hän vain *tuntee* ne väreet ruumiissaan eikä voi niitä vastustaa. Ja niinkuin muuttolintu löytää itsensä siiviltään, niin löytää hänkin odottamattaan itsensä matkalla kotiaan kohti.

Sama kiihko, mikä hänellä oli kotoa pois, sama se häntä nyt sinne kiidättää takaisin. On kuin olisi solmu sydämessä, joka ei laukea ennenkuin oman maan ranta on hänen edessään. Vaunun ikkunasta vilahtelevat Reinin rannat aamupäivän paisteessa, vihertävät kaukaiset metsiköt, ja illoilla vilkkaa tulia suurista kaupungeista. Hetkeksi herää vielä halu jäädä, siellä olisi niin paljon näkemistä ja oppimista. Mutta se tunne on vain kuin hetkellinen laskeutuminen linnun lennossa. Seuraavana hetkenä oikiaa mielen mutka, ponnistetaan toiset puolet ylemmä, ja matkan suunta jää muuttumattomaksi.

Päivät ja yöt kuluvat matkalla omituisessa huumauksessa, puolihorroksissa. Ainoastaan silloin tällöin liehauuttavat epämääräiset arvelut noita raskaita, sumuisia uutimia, jotka muuttautuessa oloista toisiin laskeutuvat aivojen ympärille. Onko siellä mitä muuttunut? Esiintyyköhän isänmaa edukseen? Kestääköhän se vertailu? Tuntuukohan se kovinkin kolkolta? Lähtiessä oli siellä niin sievää ja somaa, tyyntä, rauhallista ja puhtoa, välistä melkein mainiotakin. Olikohan vain siksi niin, ettei ollut muuta nähnyt?

Pohjoisesta käy vastaan kylmä tuuli, ja sanomat tietävät halloista kotimaassa, ja uusia yhä odotetaan idästä. Ja tulijankin mielentilain »tuuli» alkaa kammeta pois entisiltä sijoiltaan. Se leyhyttelee muistoja Meudonin metsistä ja St. Cloud'n kukkuloilta, jonne näkyi puitten lomasta koko Pariisi valkoisine huoneineen, ruskeine kattoineen, korkealle kohoavine rakennuksineen ja sopusointuisine torneineen. Muistuvat mieleen paluumatkat maalta Seineä pitkin pienissä laivoissa, jotka laskivat toisen siltakaaren alta toisen alle ja joissa matkustajat juttelivat keskenään iloisesti ja hilpeästi.

Noina tuollaisina hetkinä ja monina muina samanlaisina oli ollut kotimaa mielestä niin kaukainen ja köyhä. Sekin, minkä oli ennen luullut voittamattomaksi, sen ihana luonto, näytti voitetulta. Mitä oli se kaikki tämän täyteläisen ja uhkuvan rinnalla! Heidän maansa on luonnon suosima, kaikkialle näyttää ripotellun kerros mehukkaampaa multaa, voimakkaampaa ja tehoisampaa maata, ja kalliotkin ovat jalompaa, kauniimpaa kiveä. Heidän ympäristönsä ja

elämänlaatunsa saa veret vilkkaampaan liikkeeseen, nerostuttaa rodun ja kohottaa kaikkialla ymmärryksen ja älyn keskipinnan.

Jota vastoin siellä kotona päivä paistaa vinosti ja kylmästi, maanala on raaka ja hedelmätön, kasvullisuus vain hiukan vaivaiskoivua ylempänä, ihmiset raskaita ja uneliaita ja heidän älynsä keskinkertainen, näköpiiri ahdas.

Kääntyisinkö pois, palaisinko takaisin?

Voinhan kuitenkin käydä katsomassa, jatkammahan nyt matkaani, kun kerran olen sen alkanut. Onhan nähtävä kotirantakin, vaikka se olisi kurjalankin ranta.

Koko Suomenlahti on sumussa. Laiva hapuilee suuntaansa, huutelee alituisesti torvellaan ja haihtuu joskus oikealta tieltään, jonka taas vain vaivoin löytää. Ensimmäiset kaljupintaiset kalliosaaret kohoavat vedestä. Ja ensimmäinen tunne niitä nähdessä on pelko joutua karille kalliin ulkomaisen lastin kanssa.

Vihdoin löytyy väylä, ja yön hiljaisuudessa ohjataan laiva satamaan kahden kallionkielekkeen välitse, niinkuin varkain hiivittäisiin. Kaupunki nukkuu, ei näy muita tulia kuin himmeä tuike Seurahuoneen ikkunasta ja Nikolainkirkon valaistu kellotaulu, jota ei näytä kukaan tarvitsevan. Ainoastaan muutaman isomman laivan mastot hämöttävät talojen yli taivasta vasten, ja laivasillassa on siellä täällä vain jokin halkoproomu kiinni.

Ei ole ensi vaikutus kotimaasta edullinen. »Kappelissa» istuu muutamia tuttaviamme—syömässä. Muut ihan entisensä näköisiä, paitsi muuan, jolle on sitten viimeisen kasvanut parta pitemmäksi. He ovat »fennoja» ja nuo tuolla toisaalla ovat kai »sveessejä», ja kun kuuntelee puheita, niin ovat esillä vielä ne vanhat toivottomat pikkuasiat, »Herää Suomet» ja virkanimitykset. Yhäkö vielä vain samat jauheet samassa myllyssä! Mutta ehkä on tämä vain satunnainen »tuuli», omatekoinen mielentila, syntynyt siitä, ettei oikein käsitä olevia oloja.

Huomenna se onkin taas muuttunut. Usma on haihtunut, ja tuo niin järkevän kirkas pohjolan aurinko paistaa yli kaupungin. Satamassa kimmeltää virkeä aamulaine, meri hengittää maalle tuoretta suolaansa, väkeä vilisee torilla, raitiotien kello antaa merkkejä taukoamattomasta liikkeestä, ja laivain vipukoneet ovat vinkuvassa työssä.

»Kappelin» edustalla puhalttaa suihkulähde. Huonerivi Esplanadin varrella muistuttaa suurta kaupunkia, ja yleisö vaikuttaa eurooppalaiselta.

Seisovathan siinä jyrkeinä ja totisina senaatti ja yliopisto. Samassa kihermässä kohoavat oma säätytalo ja oma pankki. Niillä on kaikilla pohjana Suomen kova harmaakivinen kallio, joka ei murene mereen, vaan ajaa askel askeleeltaan sen aallot yhä kauemmaksi takaisin.

Kaikki on tosin pienoiskokoa, mutta se on omaa ja lujatekoista. Me pureudumme kuin kanervikko kynsin hampain kiinni maamme kamaraan. Sille, joka tahtoisi meitä siitä irti kiskoa, jäisi vain helpeet käteen, mutta juuret piiloutuisivat uutta itua tekemään.

Ja kun sen tietää ja kun näkee taas päänsä päällä tuon rauhallisen, haaleansinisen taivaan laen, niin silloin ei Suomi tunnu heikolta eikä sen tila toivottomammalta kuin muunkaan maailman.

MAAN SYDÄMEEN

Pääkaupunkimme on kyllä kaunis, ja sopiihan meidän ylpeillä, kun ulkomaalaiset sitä kehuvat ja ovat siihen ohikulkiessaan ihastuneita. Mielellämme me itsekkin siitä sanomme, katsellessamme esplanadimaisemaa, että se tekee meihin eurooppalaisen vaikutuksen. Tuo palanen Katajanokan sillalta Uuden Teatterin nurkalle ei ainoastaan muistuta, vaan todella onkin palanen ulkomaata. Rakennukset ovat yhtä kauniit ja siistit kuin suurten maailmankaupunkien hienoimmissa osissa, katurautatiellä on mieltä virkistytävä liikkeensä, on kauniita, somia ajokaluja, on katukahviloita isoine ikkunoineen, ja ilma korkeiden huoneiden välissä helottaa yhtä läpikuultavana ja hurmaavana kuin konsanaan Pariisissa.

Ihmisvirta kykenee jo sekin kilpailemaan täyteläisimpien kanssa. Bulevardikävelijäin veltto verkkaisuus on täällä vain suomalaisen hitautta. Tuolla täällä tapaa jo kasvoja, jotka ovat kulttuurin hienostamia, ja joskus tulee vastaan nainen, joka kantaa pukuaan moitteettoman pariisilaisesti. Onhan siinä yleismaailmalliselle mielelle aihetta iloon ja ylpeilyyn, varsinkin kun korvaa tuon tuostakin koskettaa vieraan kielen sorahdus ja se johtaa muistoon suuret »sivistysmaat» sekä lännessä että—idässä.

Mutta välistä tuntuu siellä Helsingissä niin turvattomalta. On sittenkin niinkuin ei olisi oikein kotonaan, niin kuin olisi ympärillä enemmän vierasta väkeä kuin omaa sukulaista rotua. Siellä on niinkuin ulkomaailman suuren meren rannalla, jonka luotettavuus on aina epävarma ja joka rintamaisemansa niin helposti voi muuttaa näköisekseen.

Ja sentähden sieltä aina tuontuostakin tekee mieli pois, näkemään perin kotimaisia maisemia, kuulemaan kieltä, joka sorisee omaa metsäpuron sorinataan, ja katselemaan kasvoja, joissa ei ole ulkolaista sekoitusta. Tekee mieli maan sydämeen.

Se alkaa melkein kohta, kun Helsingin asemalta lähdettyä ovat lakanneet rautatievaunuja valaisemasta radan varrella sytytetyt sähkötulet. Ollaan jo metsässä melkein samalla, synkkä sydänmaa on kahden puolen tietä, ja puut seisovat jäykkinä ja hiljaisina lumihuntujensa sisässä. Vielä kilisevät isommilla asemilla kannukset, ja santarit ylläpitävät sotakuria. Venäläisiä sotamiehiä pilkistää pysähtyvien junain huuruksista ikkunoista, ja sieltä sisästä pölähtää oven avautuessa tupakansavua ja vierasta kansallisuutta. Mutta ne jätetään menemään Pietariin päin, ja me nousemme suoraan kotiseutuja kohden.

Tuntuu kuin olisi niin hyvässä suojassa keskellä lumista seutua, jota myöten kulkiessa ei pidetä kiirettä. Sitä katsellessa ja sivuuttaessa noita metsätorppia, joita ei hangen keskestä erottaisi, ellei savukiemura kohoisi puitten lomitse kirkkaalle taivaalle, unohtuu vähitellen se, mikä pitkin vuotta on mieltä painanut. Tuonne ei ainakaan voi vieras tunkea, ja semmoisisa se säilyi ennenvanhaankin isonvihan aikoina tulevan sukupolven siemen. Ja kun rantakaupungit etujensa vuoksi ja olojen pakosta muuttivat mielensä ja kielensä epäkansallisiksi, kasvoi korven pinnassa noita »suuria» kyntömiehiä, joiden selkäpiissä oli suomalainen sitkeys ja joiden aura käänti oman mullan päällepäin.

Asemilla liikkuu maakansaa lapikkaissa ja lammashakaturkeissa. Heidän vaatteensa ovat samaa kuosia kuin heidän vuosisatojen kuluessa kehittynyt murteensa, joita kumpakaan ei ole rautatie saanut muuttumaan. Niinkuin suuren suon pohjavesi kaivautuisi ratapenkereen alitse, jos sille ei oja kaivettaisi, niin on kielikin puhkaiseva väylät kansan ajatuksille, jos sitä koetettaisiin tukkia siinä, missä on sen luonnollinen kulkupaikka.

Nuo harmaat olennot, ne näyttävät niin rauhallisilta kuin tervaskannokko syysmyrskyjen raivotessa. Ei heihin pystynyt sekään kieli, joka heille toi heidän uskontonsa; pystyisikö sitten se, joka tahtoo heiltä sen viedä.

On täällä sitten tien päässä pikku kaupunki, niinkuin kosteikko korven keskellä. Ympäristön alkuperäisyys ja omituisuus on kuin yhteen paikkaan keskittynyt. Sitä piirittää totinen havumetsä, jonka humina kuuluu joka taloon, ja sinne tuovat joka haaralta viittatiet, talonpojan itsensä auki

ajamat pahimmankin ummen aikana. Alhaalla jäällä soivat aisakellot, ja hiljaisina iltoina seisattuu yksinäinen kadullakulkija niitä hellin liikutuksin kuuntelemaan, taas pitkien aikojen kuluttua.

Kadut täällä ovat kuin kaupungissa, mutta talot ovat kuin huviloita tai herraskartanoita maalla. Ne ovat ryhmittyneet kirkonkyläksi tuomiokirkon ympärille, jonka valkoinen torni hohtaa jo kauas tulevan silmään. Se on ollut tuo Herran huone aikoinaan, entisinä vainovuosina, vihollisten hevostallinakin, mutta jälet siitä sen seinässä vain kasvattavat hartautta kansan mielessä.

Kirkon edustalle on pystytetty suuren isänmaan sankarin muistopatsas. Hän seisoo siinä, tuo pronssitettu mies, harmaakivisellä jalustallaan, joka on lohkare hänen kotimaansa kalliosta. Rauhallisesti, mutta jäykästi katsoo hän itää kohti, jonka tuimat tuulet eivät saa hänen luomiansa laskeutumaan, sillä hän on seisonut päin pahempiinkin aikoihin—eikä ole väistynyt.

Tornikello soi kuutamoisena yönä kahtatoista, ja uusi vuosi on alkanut. Täällä maan sydämessä, keskellä hiljaista maisemaa ja viattomuutensa unessa levähtävää kansaa ei sen soitossa ole pahan aavistuksen kammottavaa sivusointua. Se on kuin kaiku tämän kansan hyvän omantunnon äänestä, ja siksi tuntuu sitä kuunnellessa turvalliselta.

ISÄNTÄ JA MÖKKILÄINEN

Suomelan mökissä, kaukana Saimalammen rannalla, oli surullinen aamupäivä. Asukasten mieli oli synkeä, ja he istuivat pitkän aikaa ääneti pirtissään, tuijottaen eteensä, mitään virkkamatta. Olisi ollut kevättöille lähtö, aurinko paistoi, ja tuvan takana tuoksui koivu hiirenkorvalla. Pelto oli tuoreella mullalla, hevonen seiso auroineen vaon päässä, ja siemensäkki odotti suu auki eloaitan ovella.

Mutta ei tehnyt miesten mieli lähteä kylvöksille, ja emäntä oli unohtanut laskea lehmänsä laitumelle, niinkuin oli ollut aikomus tänä aamuna.

Sillä oli tullut isännältä kirkonkylästä sana, joka kertoi:

–Pahalla tuulella on nykyään Venäenniemen pohatta. On uhannut ensi keyristä lähtien ottaa omaan haltuunsa mökin. »Pois pitää siitä nykyisten eläjin. Se Suomalainen on jo liian kauan elellyt meidän maalla. Hakekoon itselleen uudet asuinsijat.»

Syytä ei ymmärretty tähän mielenmuutokseen. Aina oli eletty hyvissä väleissä isäntätalon kanssa. Arennit oli maksettu säännöllisesti ja päivätyöt tehty ajallaan. Ja jatkoksi edellisille puheluille mutisi mökin mies.

Tässä kun on korpia raadettu, tehty niittyä, perattu peltoa, kuivattu soita ja rämeitä. Hallan paikka tämä oli, kun tänne isävainajan kanssa tultiin, ja kituen tässä ensi vuodet elettiin. Ja nyt, kun on paikka kovenut ja kun alkaa saada viljan vaivoistaan, nyt se aikoo sen ottaa. Eikä taida tässä toivo auttaa. Sen se on tehnyt muillekin mökkiläisilleen.

Mutta hänen vaimonsa ei uskonut uhkausta todeksi:

–En uskoisi vielä sittenkään, vaikka sen omin korvin kuulin. Eikös ollut sanonut Venäenniemen vanha vaari ukollesi: »Saat, Suomalainen, Saimaan rannan seudut viljelläksesi, mene sinne, kaada kaski, rakenna pirtti ja ensimmäiset kymmenen vuotta saat verotta viljellä. Jos sen ajan umpeen mentyä alat hyötyä, niin tule pääpaikalle päivätoitiasi tekemään ja maksa neljännekset viljoistasi.» Ja kättä lyödenhän oli pirtin perälasin alla tämä liitto vahvistettu.

–Ne oli niitä aikojaan ne, ja nyt on toiset; nyt kuuluu kaipaavan kirjallista kontrahtia, mutta sitä ei ole tehty. Ja jos tahtoo meidät tästä häätää, niin ei auta itkut eikä valitukset. Laki sillä on puolellaan, ja jos äityy, niin ei maksa rakennuksistaan.

Eukko ei ottanut ymmärtääkseen. Hänellä, niinkuin vaimoväellä tavallisesti, oli omat alkuperäiset käsityksensä laista ja oikeudesta.

–Laki! matki hän. Emmekö me ole yhtä laillisia haltijoita tässä kuin hänkin? Itsekö hän olisi käynyt tätä korpea kyntämään? Jos ei meitä olisi ollut, niin minkähän näköinen olisi tämä tienoo tätä nykyä? Suten ja karhujen laitumena eikä minään viljeltävänä vainiona. Mitähän vaivaa hän on nähnyt ottaakseen nyt meiltä töittemme hedelmät? Hänenköhän hikensä tässä on vuotanut vai meidän?

–Sitä ei kysy se, jolla on valta puolellaan.

Mutta emäntä jatkoi, käsittäen yhä asiat omalla tavallaan:

–Tämä kaikki ei ole muuta kuin talon nuorten miesten yllytystä ja miniäin kateutta. Elävät siellä pääpaikalla liian ylellisesti. Mutta minä uskon vanhaan isäntään ja hänen isänsä sanaan.

Ja sen sanottuaan meni hän pirtistä pihalle, aukaisi navetan oven ja laski karjansa laitumelle. Sen tehtyään palasi hän takaisin pirttiin, ja kun näki miehensä ja poikansa yhä istuvan allapäin, sanoi hän:

–Ja vaikka nyt mikä tulkoonkin ja vaikka veisikin vieras kerran vielä talomme, niin ei ole vielä vieny. Eikä auta istua siinä ja huokaillen hukata poutaista päivää; menkää askareillenne, miehet, minä menen omilleni.

Vanha Suomalainen heräsi synkistä mietteistään ja sanoi pojalleen:

–Käy kylvökselle, Tuomas. On sitä kovempaakin koettu, kun karhu kaatoi karjan ja pakkaneen pani viljan. Ehkä muuttaa Luoja vielä miesten mielet. Minä tulen jälestä siemensäkin kanssa. Käviän miten kävikään, kylvöt ovat meidän kylvettävät ... niitti sitten kuka niittikään.

Ja pitkän, helteisen päivän asteli ukko edestakaisin pellollaan, ja poika siementi jälen aurallaan —niinkuin olivat jo monta monituista kertaa ennenkin tehneet.

IDÄN HALLA

Halla tulee tavallisesti pohjoisesta päin, mutta ei kuitenkaan aina. Joskus kuulee puhuttavan halloista, jotka tulevat idästä.

Eräänä heinäkuun iltana viime kesänä istuimme isännän kanssa ulkoporstuan penkillä. Hän oli tullut heinäniityltä, laskenut haravan tikapuita vasten ja näytti olevan huolekas ja totinen.

»Olisihan tämä hyvä paikka muuten», jatkoi hän puhettamme, »parhaita maita koko pitäjässä niin niittyjen kuin karjanlaitumen ja kalavedenkin puolesta. Olettehan sen itsekin nähneet, että paikat näyttävät lujilta, kun pellot ovat järven niemessä ja vettä on etelässä ja lännessä eikä Pohjoisvuori tuolla päästä pakkasviimoja puhaltamaan. Mutta vaikka tämä on näöltään näin herttainen ja vaikka tavalliset hallat ajavatkin ohitse, niin täytyy aina kulkea alituinen hallan pelko rinnassa.»

»Tällä paikalla panee idän halla.»

»Silloin kun et aavistakaan, nousee se piilostaan, huokuu useamman kerran kesässä kylmän vainioille ja vie vähitellen koko vuoden elämisen.»

»Siinä on tuossa takalistolla suuri, rajaton korpisuo, joka alkaa haka-aidan takaa, ja sen se on syy kaikkeen. Sen soppiin ei ole koskaan päässyt päivä paistamaan, ja sen pohjalla asuu ainainen sulamaton routa. Eivät auta kuumimmat kesätkään. Niin pian kuin tuuli kääntyy itään ja yöksi tyyntyy, on aamulla kaikki kuurassa. Eikä sitä tiedä, milloinka se sieltä alkaa nousta. Se on noussut keväällä arimman oraan aikana, se on ilmaantunut heilimöidessä ja voinut tulla vielä silloinkin, kun maitojyvä on hennoimmillaan. Ja niinkuin sanoin, sitä ei tiedä, milloinka se tulee. Nytkin on tuuli asustanut koko päivän idässä, ja huomenna saattaa olla mennyttä kaikki. Kun olisi edes siksi odottanut, että olisi saanut osankaan kuhilalle.»

»Tähän kun tuli meidän suku tuolta itäpitäjistä soiden poikki ja sydänmaiden halki, niin nähtiin tämä rehevä järvenranta, siihen ihastuttiin ja tehtiin tämä talo. Mutta yli järven olisi pitänyt soutaa ja loitota lännemmäksi meidän niinkuin muidenkin. Mutta se oli oma tyhmyytemme.»

–Mutta ettekö voisi asettaa suota viljelyksen alaiseksi, kuivata hallanpesää ja koventaa paikkaa?

»Mikäpä sen pohjattoman lietteen kuivaa ja perkkää satavuotisen korven. Siihen ovat liian vähäiset tämän talon varat.»

–Ettekö ole pyytänyt apua hallitukselta?

»Eivät näy hallituksen huolet ulottuvan idän hallain häätämiseen. Suo on liian suuri, ovat sanoneet valtakunnan viisaat. Siihen menisivät maan kaikki varat, eikä yhden talon hyöty vastaa niin suuria uhrauksia. Koettakaahan tulla toimeen, ehkä sitten saatte apua, kun ensin ovat Pohjan suot peratut, jotka tätä nykyä ovat hallituksen huolena, ja rukoilkaa Jumalaa, että hän antaisi teille suotuisampien tuulien puhaltaa.»

–Oletteko rukoilleet Jumalaa?

»Lienehän tuota sitäkin. Ja välistä pitääkin lomaa. Mutta ei se näy enää kuulevan nykykansan valituksia. Ei ole sitä kuun käännettä ollut tänäkään kesänä, ettei olisi itäsuon vilu vikuuttanut milloin mitäkin toukoa. Ja nyt näkyy aikovan viedä viimeiset. Jos yöksi tyyntyy, niin on mennyttä viimeinenkin vilja.»

Alakuloisena hän istui siinä, ja hänen surullisten kasvojensaulkopiirteet kuvastuivat mustina ja synkkinä idän taivasta vastaan, jonka kalpealla, kylmällä rannalla piipotti jäykkä, matala kuusimetsä.

En osannut häntä lohduttaa, ja mitä se olisi auttanutkaan, sillä yöksi lakkasi tuulemasta, itäsuon teki tehtävänsä ja pani sen, mikä kesäisiltä halloilta oli panematta jäänyt.

KURJALAN RANNALLA

Matala, liejupohjainen sydänmaan järvi, johon soilta valuu mustat, mutaiset vedet. Rannoilla kasvaa paksu ruokkoamaton kaislikko niinkuin suuri siivoton parta ja jättää ainoastaan keskelle silmäkkeen selvempää vettä.

Sataa tuhuttaa harmaalta, likaiselta syystaivaalta. Luhtaniitty on metsän reunaan saakka vesillä. Metsä on aukomatonta korpea, kaikki puut ovat yhtä korkeita, piipottavia, ohdakkeisia kuusia. Metsän niemekkeessä on lato ja harmaa heinäpieles. Ladon nurkalla kasvaa yksinäinen, karsittu petäjä, ja sen kyljessä on pyöreäkitainen telkänpesä.

Kaukaa korven yli häämöttää sateen sisästä harjanne, ja harjanteen selällä on haamuja talosta, jonka torppa lienee tämä asumus tässä vähän kuivemmalla ylänneellä, mihin toi minut tuo likainen karjapolku korven sisästä.

Tuossa ovat talli ja navetta ja aitta ja maan sisään painumaisillaan oleva pirtti. Katot ovat tuohesta ja turpeesta, ja ikkunassa on toinen puoli pärettä, reikä rievulla tukittu.

Ruispelto on sängellä, liinamaalla on korvo kumollaan, ja aidalla riippuu hallan panemia perunanvarsia. Ei näy ketään, missä lienevät asukkaat, ovi on ulkoapäin pönkitetty.

Vetelä tie vie rantaan, jossa on haiseva liinaliko liejukossa, pesurahi sääret sojoina ilmassa, vanteeton kiulu ja vanha vene, puolillaan vettä, jossa uiskentelee ongenvapa ja hiiltynyt tervashalko.

Rannalla liikkuu harmaanpunainen olento: kurja, takkuinen juoksukoiri. Näkee oudon miehen seisomassa veräjän suulla ja säikähtää. Ei haukaha, vaan loikkii häntä koipien välissä pakoon ja retuuttaa mädännyttä kalanruumista hampaissaan. Varis on istunut aidan seipäässä, se kadehtii koiran saalista, lähtee lentää kahnuttamaan jälestä ja päättyy tuulen kantamana tuohon karsittuun petäjään ladon nurkkauksessa.

Ilta alkaa jo hämärtää, vielä on kierrettävänä järvi, ja taloon tuonne mäelle on kaksi neljännestä korpea kuljettavana. Vaatteeni ovat likomärät, kengistä tirskaa ilmivesi, ja käsiä palelee. Rätkii jo röntää kasvoihin, tuuli ravistelee puoleksi lahonnutta pisteaitaa ja soittaa surkeasti valittaen pyssyni piipun suuta korvani juuressa.

Tuvan seinämällä tahdon panna tupakan. Taskusta sattuu käteeni palanen vanhaa sanomalehteä. Päivämäärä on poissa, mutta siinä on alku uutiseen: »*Surkeat ovat ajat* tätä nykyä Suomessa. Alakuloisuus täyttää mielet ja...» Jatkoa ei ole, eikä sitä tarvitakaan.

ALAKULOISUUDEN YLISTYS

Kaukana täältä yksinäisen metsäjärven rannalla, niemen nenässä, missä on pienoinen mökki, puoleksi hankeen peitossa—siellä tahtoisin olla.

* * * * *

Minulla olisi pienoinen pirtti, jossa yksin elelisin, kissa kehräisi uunilla, sirkka sirittäisi karsinassa ja surullinen kuu paistaisi lumikenttiä pitkin ja jäähileet ikkunassa kimmeltäisivät—siellä tahtoisin olla.

* * * * *

En ketään kutsuisi luokseni, jotka minua häiriten menneistä ajoista muistuttaisivat. Vaan olisi minulla ainoana ystävänä vaskikielinen kantele, jota uunin pankolla pehmoisessa lämpimässä soittelisin, ja katselisin, kuinka kuutamon kuva siirtyy siltapalkista toiseen.

* * * * *

Ja mitä minä soittelisin? Minä virittäisin vaskeni kielet yksinäisyyden alakuloisuutta ylistämään, ja minä hyräilisin haikean mielen sanatonta surua. En raivoisi, en itkisi enkä rintaani repisi—vaan antaisin kyönelettömän kaihon hellytellen tyynnyttää mainingitkin menneistä myrskyistä.

* * * * *

Ja kun olisin soittanut säveleni loppuun, niin ripustaisin seinälle soiton ja katselisin synkkänä seisovaa kuusikkoa ja haalean kylmiä hattaroita ja lumen kimmellystä katoilla. Ja rauha olisi rintani täyttänyt ja sieluni sulanut haikean hiljaiseen riemuun.

VANHA VALKAMA

Uusi aika on aina näyttävintään niin ihanalta ja toivotulta, ja sitä odottaa kuin joutsenta, jonka valkoisia siipiä aurinko kultaa. Mutta se on kaunis ainoastaan silloin, kun se ei vielä ole tullut. Niin pian kuin se on lentänyt alas rusopilvistään, liihotellut maahan ja alkanut siellä valmistaa itselleen asuinsijaa, muuttuu se siksi muinaisajan likaiseksi linnuksi, joka turmeli kaiken, mihin kosketti.

* * * * *

Pitkän Soiselän pohjukkaan oli vuosikymmenien, kenties satojenkin kuluessa tuonut sydänmaalaisten kirkkotie. Mäkirinteiltä se painautui notkoihin ja mutkitteli korpien hämärässä, kunnes yht'äkkiä tuli valoisalle, hiekkaiselle rannalle, missä oli kirkkomiesten yhteinen venhevalkama.

Varhaisina lauantai-aamuina oli siinä elämää, liikettä, ja iloista puhelua. Kirjavina ryhminä puuhailivat naiset, vedenrajassa pukujaan järjestellen, ja miehet istuivat rantapenkereellä tarinoiden ja piippujaan poltellen, odotellessaan toisia tuleviksi. Ja kun kaikki saman venheen väki oli kokoontunut, niin päästettiin aivot irti rautaisista kytkyvistä koivun ympäriltä, hankavitsit ja tuhdot pantiin paikoilleen ja tapit taottiin reikiinsä kiinni. Ja kun nuo pitkät, solakat tervalaidat olivat kohisten järveen sysätyt, niin lähdettiin kilvan soutamaan kirkolle päin.

Sama oli liike sunnuntaina palatessa. Mutta viikon varrella oli valkama autio ja yksinäinen. Vieri vieressään siinä silloin kellottelivat venheet, kaareutuen lahdelman mukaan puoliympyräksi. Ylös hietaiselle rannalle ne olivat vedetyt, huolellisesti asetetuille pöyreille teloilleen, koltat arpaheinää kasvavassa penkereessä kiinni.

Satunnaisesti ohii soutava kalamies niitä melkein kunnioituksella lähenei, eikä pahin ilkiökään olisi uskaltanut tätä vartioimatonta, koko sen seutukunnan yhteistä tavaraa käydä turmelemaan. Kirkkovenheet olivat rauhoitettuja niinkuin kirkon omat kalutkin. Ja rauhoitettua oli rantakin. Ei kukaan repinyt venhevalkaman riippuoksaisia koivuja, eivätkä hietikon hienoa pintaa rikkoneet muut kuin piipattavat rantasipit ja rannasta juomaan tuleva metsähiiri.

Täällä tuntui olevan sunnuntai keskellä viikkoakin, ja näytti siltä, kuin luontokin tätä paikkaa erityisesti olisi suosinut. Auringonsäteet ikäänkuin hyväillen lämmittivät valkoista rantaa, ja hellällä kädellä kosketti sitä kirkas laine. Ja kun se loiskahtaen poistui maasta takaisin, käydäkseen jälle jääneeseen yhtymään, niin huojuttivat nämä hiljaa ja varovasti ulompana kasvavaa harvaa ruohikkoa, joka siinä lakkaamatta kahisi ja päättään nyökytti.

Kesäisillä kalastusretkilläni tänne joskus jouduin, ja kun perehdyin seutuun, niin nousin maihin itsekseen tupakoimaan ja piipun polttoajan tekemään seuraa noille venheille, joista jotenkuten tuntui olevan minulle itsellenikin seuraa.

Semmoinen luonne oli tuolla maisemalla ennen, siinä oli oma vanhan ajan viehätyksensä ja alkuperäinen runollisuutensa.

Mutta nyt se on muuttunut, ja siellä on nyt aivan toista kuin oli ennen.

Ne ovat rakentaneet hyöryvenheen Soiselänkin sisävesille, ja se tulee nyt joka sunnuntai lahden pohjukasta kirkkoväkeä noutamaan. Kirkonkylän kauppias on tehnyt talon rannalle ja avannut sinne puotinsa. Entisestä miellyttävästä venhevalkamasta, jota nyt rumasti kutsutaan »rykirannaksi», ei ole muuta jällellä kuin lahoavat rauniot.

Nimen mukana on muuttunut kaikki muukin. Mikä erotus noiden pitkien, ikäänkuin luonnon luomien tervattujen kirkkovenheiden ja tuon siivottoman höyrypurren välillä, josta savua tupruaa ja rasvaa kihoaa ja josta likainen vesi leviää yli tuon ennen niin puhtaan lahden pinnan. Miten röyhkeästi ovat koivut juurineen maasta kiskotut, kun ovat sattuneet sen uuden kärrytien tielle, joka johtaa laiturilta kauppiaan tavaramakasiiniin! Ja minkä näköinen on nyt tuo hieno hietikko, josta on paras

osa pois vedetty täytteeksi laiturin päähän! Ja ruohikko! Sitä tuskin onkaan enää, ja se, mikä on, se harrottaa joinakuina poikkinaisina ruokoina. Halkopinot ovat rehennellen anastaneet melkein koko arpaheinikkopenkereen, jota kirkkoväki ennen käytti tilapäisenä ruokapöytään.

Venheet ne ovat nyt kokonaan unohtuneet. Uusi aika ei enää tarvitse vanhain apua ja heittää ne armottomasti luotaan. Muutamasta kaikkein suurimmasta nelilaidasta, joka ennen rehoitti ruhtinattarena muiden keskellä, ei enää ole jällellä muuta kuin kaaripuitten luuranko, joka on sekin jo rannan hiekalle hajoamaisillaan. Toiset pienemmät ovat vielä vähän paremmassa kunnossa, mutta lahoamaan päin ne ovat nekin. Kukaan ei ole tullut uusia rakentaneeksi eikä paljon vanhojakaan paikanneeksi. Ei olekaan niitä nähtävästi enää moneen kesään käytetty, sillä ruoho on ympärillä rikkomaton ja useimman tapin reiästä kasvaa heinätukko. Ne ovat saaneet väistyä entisiltä teloiltaan keskeltä lahden pohjaa ja siirtyä kauas metsään ja mikä minnekin pois meluavan maailman jaloista.

Rykiranta ei minua enää miellytä, niinkuin ennen miellytti venhevalkama. Sen vanhat haltiahenget ovat pois peloitettut, eikä uusia ole vielä ilmaantunut. Rantasipi piipattaa toisilla rannoilla, eikä metsähiiri enää uskalla tulla esille.

Työnnän kolmilaitani lainehille ja käännän kaihotta selkäni tuolle uudelle, käytölliselle aikakaudelle, joka joskus tuntuu niin kovakouraiselta, sydämettömältä ja arkipäiväiseltä.

VANHA LAULAJA

Usein tapaa jossain kaukaisessa maanpaikassa jonkun noita koko kansan suosimia laulajia, jotka aikoinaan muodostivat tuon kuuluisan mieskuoron. Hän on nyt tavallisesti joku hiljainen, vaatimaton virkamies, kiinnitettynä kuviin soinnuttomiin toimiinsa; useimmin ovat hänen velkansa suuret, palkka pieni ja tulot vähäiset, jotka tuskin riittävät korkojen maksamiseen ja välttämättömyimpien elantotarpeiden suorittamiseen. Seurapiiri on rajoitettu, ympäristö ikävä. Työnteko on vain velvollisuuden täyttämistä eikä tuota mitään huvia. Tuomari hän voi olla hyväkin, toinen voi olla säntillinen kamreeri, asemapäällikkö tai kolleega pikkukaupungin koulussa. Hän suorittaa tehtävänsä ajallaan ja tekee tilit määräpäivälleen. Mutta elämässä on kuitenkin jotain puolinaista, ja usein pyrkii mieli haikeaksi. Hän kaipaa laulua ja noita vanhoja, hauskoja tovereita, joita tämä laulu yhdisti toisiinsa.

Yksinäisinä hetkinään, kun talvinen iltahämärä tupsuttaa pimeää huoneeseen, hän alakuloina ja kaukomielenä hyräilee omaa ääntään, sitä, jota hän kuorossa ollessaan niin suurella menestyksellä lauloi.

Ne herättävät monenlaisia muistoja nuo hyräilyotteet tutuista sävelistä. Hän muistaa niin kirkkaasti, kuinka hän ensiksi tuli ylioppilaslaulajana huomatuksi ja sen jälkeen tuohon valiojoukkoon otetuksi;—kuinka hän joutui pääkaupungin parhaimpiin seuroihin ja oli kaikkialla tervetullut vieras;—kuinka hän suurissa, isänmaallista innostusta kajahtelevissa konserteissa lauloi sooloaan toisten säestäessä ja sai omistaa itselleen parhaan osan hurmautuneen ja seisoaalleen kohahtavan yleisön suosiosoituksista;—kuinka hän oli mukana Pietarissa ja Moskovassa, lauloi lempeän ja viehättävän keisarinna parvekkeen alla ja ajeli hovin vaunuissa leveää Nevskiä;— ja kuinka sitten tulivat matkat länteen päin, laulajaiset Tukholmassa ja Kööpenhaminassa ... päiväpaistetta tyvenillä saaristoulapoilla, huviretkiä liputetuissa laivoissa, kukkasadetta, kauniita naisia, helliä silmäyksiä ja lopuksi haikea ero rakkailta rannoilta, väririkkaiden päivänvarjojen hyvästä viuhdoesta ja sormisuukkosten vallattomina kaarina lennellessä yli isonevan juovan laivasillalta poistuvan laivan kannelle!

Ja mikä kansallinen sankari kotiin tullessa noilta riemuretkiltä, joista oli kirjoitettu, että pienen maan maine oli heidän mukanaan levinnyt sinne, missä meitä tuskin tiedettiin olevaksikaan! Olla yksi tuon pienen valiojoukon muutamista harvoista, jotka olivat tehneet isänmaallisen urotyön ja joita kotona olevat ihaillen kadehtivat! Ja tietää, että oli tenorillaan aivan tuntemattomia sydämiä hellyttänyt! Ne eivät siellä hänen oudon kielensä sanoja ymmärtäneet, mutta niiden paljas soitto sai jo niiden sisältöä aavistamaan, se hurmasi muukalaiset ja herutti silmäkulmasta monen salaisen kyynelen.

Mutta kenties kaikista unohtumattomimpia olivat sittenkin ne hetket, kun pienissä kuoroissa eri pöytien ääreen istuutuneina laivan kannella valoisina, lämpiminä kesäöinä toverien kanssa sulettiin hienoihin, ihanteellisiin mielialoihin. Haaveksiva silmä noudatteli jällelle jäävien saarien rantapuita, äänet otettiin puhtaammin kuin koskaan ennen, ja ajatus oli kiinnitettynä rakkaaseen olentoon, jonka kotona omisti—tai ainakin kuvitteli omistavansa. Silloin he eivät ajatelleet yleisöään, ei menestystään, he olivat jokainen taiteilijoita ja nauttivat ainoastaan taiteestaan. Sellaisten hetkien tunne-elämän vivahduksia, niitä ei ymmärrä kukaan, joka ei kerran itse ole laulanut mukana.

Se oli huoletonta, ihanaa aikaa... Mutta nyt se on mennyttä kaikki, haihtunut unelmaksi ja koko laulukuntakin hajonnut. Paitsi noita muutamia iloisia muistoja, jotka nekin yksinäisyydessä muuttuvat surullisiksi, ei siitä ole muuta tähteenä kuin valkoinen, kellastunut lakki, valokuvataulu seinällä ja sen päällä kuivunut kukan lehti, jonka aikoinaan rintaan kiinnitti yksi niistä monista, joiden nimetkin jäivät tietämättä. Hän on kuin vanha arpinen sotavanhus, jota eivät enää olevaksikaan muista muut kuin ne, jotka ovat ajautuneet yhtä kauas entisestä elämästä kuin hän itsekin.

Välistä heitä sentään sattuu yhteen kesäisissä juhlissa niin monta, että saavat kvartetin kokoon. Kuinka he silloin laulavat kuin pakahtuneen sydämen kyllyydestä! He kertaavat vanhimmat laulunsa ja läpikäyvät kauneimmat muistonsa. Heidän pikku kuoronsa kasvaa siinä suureksi ja mahtavaksi, heidän korvansa kuvittelevat sen yhtä monikertaiseksi kuin se oli entisinäkin aikoina. He kuulevat Olaf Tryggvessonin ukkosena jymähtelevän sadasta rinnasta ja näkevät aavain ulappain eteensä aukeavan.

Tieto on levinnyt siitä, että on vanhoja laulajia koolla. Ja ikkunain alle tai puutarhan pensaiden taakse hiipii varpailleen harras kuulijajoukko, joka yht'äkkiä täydentää vanhat muistot remahtaen lämpimiin kättentaputuksiin ja innokkaisiin hyvähuutoihin. Vanhat laulajat juovat maljansa pohjaan ja laulavat totisen tyytyväisinä edelleen.

PURJEITA KUIVAAMASSA

Me istuimme, kaksi nuorta aviomiestä, kesähuvilamme verannalla. Olimme nukkuneet ruokalepomme ja nautimme nyt kahvia, tupakoiden ja katsellen järvelle, jossa puhalteli tasainen, mutta täyteläinen etelätuuli, ja jonka pinta oli väkevän sininen.

–Nyt on hyvä tuuli, sanoi ystäväni, ja minä myönsin olevani samaa mieltä.

Mutta me itse emme olleet hyvällä tuulella. Me istuimme syrjittäin toisiimme ja vaikenimme. Katselimme vain happamina selän toiselle puolelle, josta häämötti pienen kaupungin valkoinen rantaravintola, ja palasimme sieltä tuijottamaan purjevenhettämme, joka keikaili aallokossa lähellä rantaa ja kiskoskeli levotonna ankkuriköyttään. Se oli meidän yhteistä omaisuuttamme, me olimme sen yhdessä rakennuttaneet, itse sen maallanneet ja itse purjeilla varustaneet. Se oli ollut viime talvemme hupaisin tehtävä, iltakaudet olimme siitä lasiemme ääressä puhuneet ja koko kevään sen kanssa puuhanneet. Emmekä nyt koko kesänä ajatelleet muuta kuin sopivia tuulia. Ja sitä me nyt taaskin ajattelimme.

Mutta samalla ajattelimme myöskin, että me onnettomuudeksemme olimme naimisissa molemmat, että meillä oli nuoret kauniit rouvat, jotka meitä »äärettömästi» rakastivat, mutta jotka eivät rakastaneet purttamme. Joka tilaisuudessa koettivat he häntä halventaa ja alkoivat haukotella, kun me puhuimme purjehtimisesta. Ja jos me emme heti kohta lakanneet, niin tulivat he pisteliäiksi ja ivallisiksi ja tekivät viittauksia miesten pienistä passioneista. Me kun emme olleet ymmärtävinämme, niin he loukkaantuivat ja menivät metsään, kumpikin tahollensa. Me heitä lepyttämään, mutta silloin syyttivät he meitä siitä, ettemme heistä välittäneet, että heitä tahallamme laiminlöimme, että meillä oli ikävä heidän seurassaan, että miksi sitten olimme menneet naimisiin, kun emme heitä kuitenkaan rakastaneet.

–Mutta elä nyt ole lapsellinen, sydänpäpyseni...

–Elä! Anna minun olla yksin ... mene nyt sitten purjehtimaan ... enhän minä tahdo sinua estää... Ka, mene nyt, ystäväsi jo on levoton...

–Enhän minä tahdo, jos et sinä...

–Mutta minä *tahdon*, että menet purjehtimaan ... muuten menee taas hyvä tuuli hukkaan...

–Mutta tule sinä mukaan!

–En! näenhän minä silmistäsi ja kuulen ihan selvään äänestäsi, että teillä on hausempi purjehtia kahden ... me teitä vain häiritsemme.

Enkä minä saanut mitenkään vaimoani vakuutetuksi siitä, että voinhan silti rakastaa häntä, jos rakastan purjehtimistakin. Minun täytyi vannoa ja suuteloilla selittää, että minä en vähääkään välitä koko purjehtimisesta. Ainoastaan silloin kai minun *täytyy* mennä, jos ystäväni minua välttämättömästi vaatii mukaan.

Ystäväni lienee antanut saman lupauksen kuin minäkin, sillä emme olleet koko viikolla yhtään kertaa ulkona. Me olimme käyneet joka päivä marjassa rouviemme kanssa, olimme tehneet kahviretkiä pellon aidan taa, istuneet huvimajassa ja lukeneet heille ääneen.

He olivat onnellisia, he loistivat tyytyväisyydestä ja he laittoivat meille makeita ruokia. Mutta me tulimme yhä synkkämielisemmiksi, me tunsimme itsemme syyttömästi kärsiviksi, meillä oli ikävä, ja sentähden istuimme nyt alakuloisina ja äänettöminä, sanaakaan vaihtamatta.

Tuuli oli niin mainio ja tasainen, venhe niin viehättävä ja menonhaluinen. Mutta me emme uskaltaneet ajatellakaan purjehtimista. Joskus kenties, kaukaisessa tulevaisuudessa, kun meitä ei enää niin »äärettömästi» rakasteta, me kenties saamme vapautemme takaisin. Tänä kesänä ei muuten kuin ehkä vain sattuman avulla, salaa, silloin kun he ovat poissa jossain...

Palvelija kulki ohitsemme, ja minussa oli syntymäisillään raivoisa päätös tilata konjakkia kahvin mauksi ja juoda itseni juovuksiin ja sanoa heille totuus. Olisi kai sitä siellä karahvin pohjassa siksi tähdettä. Mutta silloin kysyi ystäväni äreällä äänellä:

–Missä ovat rouvat?

–Rouvat menivät marjaan ja käskivät sanoa, että kyllä he sieltä pian tulevat.

–Kuinka pian?

–Ei ne muuta sanoneet kuin että pian.

–Saat korjata pois kahvin.

Ja minäkin jätin nyt aikomukseni vaatia konjakkia. Minä olin luullut, että he istuivat huvimajassa ja odottivat meitä—lukemaan.

–Et sinä ole kuivattanut purjeita tänäaamuksen sateen jälkeen? arveli ystäväni yht'äkkiä hiukan epämääräisellä äänellä.

–En ole.

–Onko sinulla kenties mitään erityistä toimitettavaa tänään?

–Ei minulla ole mitään erityistä. Kuinka niin?

–Niin, minä vain muuten ajattelin, että ehkä voisimme samalla tehdä pienen kierroksen järvelle.

Hän oli siis ehdottanut ensiksi. Minä voisin aina sanoa, että kun hän oli tahtonut minua mukaansa, niin minun täytyi lähteä.

–Sama se jos teemme.

–Jos sinua omasta puolestasi huvittaa?

–Kyllä, hyvin mielelläni...

Se veijari. Nyt oli hänenkin pakoretkensä turvattu: hän tulee sanomaan, että minuakin oli huvittanut.

–Niin no, jos mennään, niin mennään pian...

–Minä olen heti paikalla valmis.

Me vältimme koskettaa kysymystä, jota kuitenkin kumpainenkin ajattelimme. Mutta sen teki piika, joka näki valmistuksemme: ystäväni haali taskuunsa useampia laatikkoja tulitikkuja, minun taskuni olivat paperossipunteja pullollaan, ja kummallakin oli meillä palttoo käsivarrella. Hän näet huusi jälkeemme keittiön ovelta:

–Viipykö herrat kauan vesillä, jos rouvat kysyy?

–Sano rouville, että tänä aamuna on satanut ja että meidän täytyi mennä purjeita kuivaamaan.

Jos olisimme itseltämme iljenneet, olisimme menneet juoksujalassa rantaan. Nuolena lensi soutuvenhe teloiltaan vesille, ja yhdellä työntäisyllä oli se purren kupeella.

Millä nautinnolla minä päästelin auki purjeita, ja mikä suloinen soitto oli minulle rissain narina! Miten intohimoisesti hän heitti vettä venheestä ja miten nopeasti hän suki purjenuorat reikiin! Ja meiltä kummaltakin oli jäädä henki vetämättä siitä ilosta, että nyt vihdoin oli päästy. Minä olin kerran horjahtaa järveen, ja hänen kätensä vapisi, kun hän sovitti peräsimen vartta paikoilleen.

Jos he nyt vain eivät tulisi kotiin, ennenkuin me olemme rannasta irti! Mutta jos ne nyt tulisivatkin, niin sanoisimme, ettemme olleet heitä huomanneet. Ja jos ne huutaisivat pihasta—rantaan ne eivät ehdi tulla, ennenkuin olemme valmiit—niin puolustautuisimme sillä, että kun aallot kohisivat kiviä vasten, niin oli mahdoton mitään kuulla...

Mutta ei kukaan tule eikä kukaan huuda. Me saamme purjeet auki ja ankkurin ylös ja puskeamme vapautettuina ulapalle, kokka suoraan kaupunkia kohti.

Tunnissa olemme siellä ja kahdessa tunnissa takaisin, jos tunnin viivymme perillä.

Ei kumpikaan sitä ehdota, mutta kun vuorotellen olemme perässä, niin ei muuta suuntaa toinen eikä toinenkaan.

Sieltä kuuluu rantaravintolasta jo soittoa. Tuolla takana on huvilamme pienenä ja epämääräisenä.

Purjeet ovat aikoja sitten kuivuneet—jos ne olivat olleetkaan märät, jota emme lähdön kiireessä joutaneet katsomaan.

Huomaamme yht'äkkiä, että matka on jo yli puolen. Me olemme taas kerran, pitkien aikojen perästä, nuoria naimattomia miehiä jälleen. Me olemme unohtaneet rouvamme, haihtuneet huolistamme. Ja arvelematta laskemme me jo sanattoman sopimuksen mukaan suoraan rantaravintolaa kohti, käännyimme kauniisti sillan sivuun ... ja kuivaamme siellä purjeitamme seuraavaan aamuun, jolloin päivän koittaessa alamme paluumatkamme—soutamalla.

SURULLINEN TARINA JÄNIKSENPOJASTA

—Sinulla on nyt yhtä suuret silmät kuin minullakin, puhui emäjänis pojalleen ja kepsahti takajaloilleen istumaan, korvat pörhössä ja etukäpälät lerpallaan.

Poikajänis kepsahti istumaan vastaan, korvat samalla lailla pörhössä ja etukäpälät samalla lailla lerpallaan.

—Niin, niin, se on totta, sanoi äiti. Minulla on jo kohta toiset hoidettavana. Sinä saat mennä. Ka, mitä katselet, mene nyt!

Pikku pupu ymmärsi, että leikki oli kaukana ja että äiti tarkoitti totta sillä, mitä sanoi.

Hän tuli hämilleen, silmän kalvo hämärtyi epämääräiseksi, ja hän laskeutui hiljaa etujaloilleen, niin että ristiturpa kosketti maata. Olisi tehnyt mieli hellytellen puukata äitiä kylkeen, lepyttää hänet kömpelöllä hyppäyksellä ja lyödä kaikki leikiksi. Mutta äiti tekeytyi yhä ankarammaksi ja pyöristi silmänsä entistään pyöreämmiksi. Ja pupu luikahti hänen ohitsensa ja kyykki lyhyin potkuin pensaikkoon.

Hänen järkivähänsä sanoi hänelle, että hän nyt on hyljätty ja että hän kärsii syyttömästi. Hän kulki nureilla mielin suoraan eteenpäin. Hän tuli karjan polulle, mutta ei seisahtunut katselemaan. Hän kohtasi lammaskatraan, mutta ei jäänyt sitä töllestelemään. Hän oli loukkaantunut, ja hän tahtoi sitä osoittaa. Maat tulivat tuntemattomiksi, hän ei siitä välittänyt. Hän menee näin, menee niin pitkälle kuin metsää riittää—koska ovat hänet kerran hyljänneet. Olkoot tuossa ahon pyörylät, olkoot lehdot haapoineen, niityt hienohelpeisine heinineen ja notkot karvakortteineen. En huoli, en välitä, kuolen nälkään—sittenpä hän korjaavat.

Mutta ilma oli niin kaunis, kesäinen iltapäivä oli niin herttainen ja lämmin. Ja juuri kun jänis luuli olevansa synkimmän näreikön peitossa, loppui metsä, ja hän oli niityn reunassa, ladon takana, lähellä pellon aita, ja tuolla oli talo ylempänä.

Hän seisahtui ja kuunteli. Siellä liikuttiin, piika huhusi lehmiä kotiin, ja niiden kellot kalkattivat jo hänen selkensä takaa. Ne olivat tuttuja kelloja, hän oli kuullut ne joka päivä. He olivat kulkeneet koko kesän yksillä laiturilla.

Samassa oli jänön pieni suru unohtunut. Hän ei ollutkaan ihan yksin. Ja hän kapsahti kahdelle jalalle, kun kellokas pisti päänsä esiin ja ammahti pihaan päin. Se se oli, tuttu toveri ... ei nyt enää hätää mitään.

Hän uskalsi ulos niitylle, hiipi ojan vartta ja teki pienen retken ladon kupeelle, josta kuitenkin kääntyi takaisin metsän rantaan. Siellä löysi hän lehtoniemekkeen laidasta tuuhean pikku kuusen, jonka juurelle paneutui levähtämään.

Hän nukahti siihen mielenliikutuksesta uupuneena, pää olkapäitten välissä ja korvat supussa selän päällä. Ja vasta iltayöstä hän heräsi. Hän tunsu kalvavaa nälkää. Mutta hän osasi jo tien niitylle hienohelpeiseen heinikkoon; sieltä täältä haukkasi hän karvakortteen latvaa ja sipulsi sen pieneksi. Niitty oli vielä tekemätön, heinikko korkea, ja takajaloilleen nousten näki hän aina kaivon vintin tuolla talon luona ja tuparakennuksen harjan.

Hän oli syönyt nälkänsä sammuksiin ja lipaissut ojasta vettä kielellään. Ja ennenkuin oli tullut aamu, oli hän jo tottunut uuteen elämäänsä, päättänyt jäädä tänne, ja emo oli hänelle enää vain kaukainen muisto. Hän tarkasti varovasti seudun. Vähitellen kävi hän itselleen omat säännölliset polkunsä, joita myöten asteli tuumaakaan syrjään väistymättä. Hänellä oli aidoissa omat kolonsä, hän valitsi määrätty ruokapaikkansa ja joi omasta suohaudastaan. Hän tottui siihen, että tämä kaikki oli hänen omaansa, ne olivat hänen puitaan ja pensaitaan, hänen oli tämä metsikkö ja tuo niitty latoineen, hänen oli talokin tuolla loitompana, jossa päivällä liikuttiin ja pajatettiin, mutta yöllä asetuttiin hiljaa olemaan, siksi aikaa juuri, kun oli hänen määränsä liikkua.

Kukaan ei häntä häirinnyt. Lapset kävivät kyllä marjassa ja kulkivat ihan hänen ohitsensa. Mutta kun hän silloin emän neuvoja muistaen painautui maata vasten, ei karvaakaan värähtänyt,

ei ripseäkään räväyttänyt, niin ne menivät näkemättä ja painuivat kauemmas hakametsän peittoon. Niittymies kun ensi kerran viikatettaan hioi, niin säikähti hän pahanpäiväiseksi, loikkasi kolme laukkaa makuupaikastaan, ja sydän oli haljeta. Mutta kun ei sekään tullut lähemmäksi, niin rauhoittui hän, palasi takaisin ja tottui siihenkin. Sitten se alkoi soida yhä tutummalta ja sekautui hänen jokapäiväisiin unelmiinsa. Hän vähitellen oppi ulkoa kaikki äänet, ihmisäänet, kellojen kilinän, rattaiden kolinan, kyntömiehen huudot ja hevosten hirnunnan.

Kesäkauden hän kuppelehti hyvänhajuisessa heinikossa, kehittyi, lihoi ja tunsu kummaa voimaa jalkajänteissään.

Niitty oli niitetty, päivät lyhenivät, yöt pitenivät, ja tuli rumat syksyiset ilmat. Metsä rapisi yhtämittaa, lehdet peloittivat pudotessaan, kahisivat niin oudosti, eikä lehto enää suojannut. Saloilta kuului pauketta, haukuntaa ja meteliä. Hän ei ymmärtänyt, mitä se oli, mutta hän aavisti, että se ei ollut hyväksi. Kerran hänen ohitsensa kulki isoja olentoja, ja niittyä pitkin juosta roihotti nuuskiva, päristelevä peto. Heillä oli paha mielessä noilla, hän kuunteli silmät jäykkänä päässä, ja hänen takajalkansa jo ponnistelivat lähtemään. Mutta hän painautui vielä ja pelastui. Ne menivät sivu eivätkä tulleet enää toista kertaa.

Eräänä päivänä käy hän kovasti kummiinsa. Hän nuolee käpäliään ja kupeitaan eikä tunne omia karvojaan. Hän on alkanut valjeta. Mitä se merkitsee? Mitä hullua tämä on?

Kaikki muu musteni ympärillä ja hän itse vähitellen valkeni. Hänestä tuntui, ettei hänellä ollut turvaa missään, että hänet keksittiin pitkien matkojen päästä ja että puut ja pensaikot häntä sormella osoittelivat. Jos hän vähänkään minne liikahti, oli harakka häntä nauramassa ja närhi rääkymässä hänen päänsä päällä. Häpeissään haki hän suojaa sakeimmissa näreiköissä, ei uskaltanut lähteä aukeille paikoille ja pysyi poutaöinä kokonaan piilossa, nälänkin uhalla. Ja se yhä vain paheni, hän valkeni valkenemistaan ja oli joutua ihan epätoivoon itsestään.

Mutta eräänä päivänä, kun hänen, maksoi mitä maksoi, täytyi lähteä piilostaan ruuan hakuun, odotti häntä iloinen yllätys. Hän oli lentää selälleen ihmetyksestä. Maa oli valkea ja seudut ihan outoja. Ja kun hän kääntyi jällelleen katsomaan, niin oli merkkejä lumessa. Hän palasi takaisin ja meni eteenpäin, ja aina syntyi niitä samanlaisia, mihin hän vain kulki. Hän puhaltui syrjään, mutta siinä ne olivat taas, kun hän muuttautui toiseen paikkaan. Tämä oli kovin hupaista ja hullunkurista. Hänen olisi tehnyt mielensä kohti kurkkuaan nauraa.

Sitä oli joka paikassa tuota valkoista, sitä tippui taivaastakin käpälille ja nuuskivan nenän päälle. Ja kaikkialla oli samanlaista. Musta palokin yhtä valkeana kuin ahot ja niityt. Aivan samanlaisina kuin hän itsekin. Maailma oli muuttunut *hänen* näköisekseen.

Talven tullen heräsi hänessä uusi virkeys. Hän tunsu välistä vastustamattoman halun lähteä laukkaamaan suoraan eteenpäin lumikenttiä pitkin, joita oli kaikkialla. Kaikki häiritsijät olivat aikoja sitten kadonneet. Ei kuulunut haukuntaa, ei ihmistenkään ääniä talon ympärillä. Ainoastaan reen jalaksen ritinää ja kaivon vintin narinaa. Tiainen oli toinen toveri, ja toinen puun kylkeä takova tikka.

Kuutamööstistä teki hän itselleen juhlahetket. Kun hän oli laihohalmeessa illastanut, niin lähti hän huvittelemaan.

Talo tuolla se häntä erittäinkin viehätti. Hänessä kehittyi hurja himo mennä niityn aidan luo, ja hän meni. Siellä oli rako aidassa, ja hän pistäytyi siitä sisään. Seisahtui keskelle peltoa ja arveli. Uskalsi jo riihelle asti, joka lämpisi. Nuuskiskeli savuista ilmaa, kiersi ruumenhuoneen taa ja astui epähuomiossa olkikupoon, jonka kahauksesta säikähti niin, että potkaisi pitkän syrjähypyn lumikinokseen. Sillä kertaa ei mennyt sen edemmä.

Mutta seuraavana yönä oli hän rohkeampi. Hiipi riiden edustalta tietä myöten pihaan, jossa seisahtui tuvan ja tallin väliselle solalle. Kartanolla oli reki ja vesisammio.

Tallissa purra rouskutti hevonen, mutta muuta pelättävää ei näkynyt.

Hän oli nyt nähnyt sen, mitä aina oli uteliaasti halunnut. Ja tyytyväisenä palasi hän entisiä jälkiään pellon yli ja niityn poikki takaisin näreikköönsä.

Näin kerran mielensä rohkaistuaan teki hän saman retken joka yö, kun oli pakkanen ja tahtoi tulla kylmä yhdessä kohden. Hän laukkaili lämpimikseen ristiin rastiin kaikki lähiseudut, pani välistä iloiseksi hyppelyksi niityillä ja pelloilla ja temmelteli oman kuvaimensa kanssa kuutamossa. Hän hallitsi koko ympäristöä, polki itselleen kovat tiet kinoksiin, kulki ne auki pyryjen jälkeen ja piiritti niillä koko talon.

Sattui sitten kerran, kun hän korvat pörhöllään tepasteli tallin edustalla, että tuvan mustasta ovesta astui ulos valkea, kamala aave. Kurahtaen karkasi jänö solan suuhun, kuuli takanaan kiljahdettavan ja kämmeniä lyötävän yhteen. Oli satanut vitiä, ja lumipilvenä pölysi hän ennen tehtyä jälkeään aitaa kohti, huimentaen vauhtiaan alamäessä.

Silloin kuului hänen suustaan surkea parahdus, jonka jäinen metsänranta heikkona kaikuna kertoi, hän tuuskahti turvalleen lumeen, retkahti siitä selälleen—ja oli kuollut. Takajalka oli tarttunut jälen alla väijyvään rautaan.

Säikähdyksestä halkesi hänen hauras sydämensä.—

Kuolema tuli niin äkkiä ja odottamatta, ettei se ennättänyt painaa kauhistustansakaan hänen kasvoilleen.

Hän heitti henkensä kauniina, kuutamoisena yönä, ja huomenna kantoi talon pikku poika hänet jäätyneenä kurikkana riemuiten kotiinsa.

ILOINEN TARINA JÄNIKSESTÄ JA POJASTA

—Katsopas tätä! huudahti Pekka ja heitti tuvan ovesta sisään valkean, jäätyneen jäniksen. Kaikki tuvassa olijat riensivät Pekan saalista ihailemaan ja häntä itseään kiittelemään.

—No, jopahan sai saaliin!

—Mistä sinä sen sait!

—Jo sitä on poikaa!

—Sinusta se vasta metsämies tulee!

Olikin se Pekka nyt miestä mielestään. Kaiken talvea oli jänislanka ollut pellon alla aidan raossa, ja melkein joka päivä oli hän käynyt pyydystään kokemassa, mutta aina oli se ollut tyhjä. Nyt oli siihen vihdoinkin käynyt, kun ei sitä enää osannut odottaakaan. Pekan posket hehkuivat, silmät loistivat ja voitonriemuksena riiputteli hän saalista takajaloista. Kaikki muut häntä kehuivat, äiti vain ei mitään virkkanut. Äänetönnä hän vain hämmenteli puuropataa lieden ääressä. Sitten hän sanoi:

—Pupu parka! Kun toki raatsit pihajäniksen tappaa!

Pekka ei ollut ensin kuulevinaanakaan. Äidin säälitteleminen häiritsi kuitenkin hiukan hänen iloaan, ja hän koetti puolustella itseään sillä, että sanoi:

—Itsepähän kävi lankaan!

—Vaan kukas sen pani sen langan?

Mutta siitä ei Pekka välittänyt, virkkoi vain:

—Nyt niitä vasta oikein aletaan pannakin lankoja!

Eikä hän nyt koko talvena joutanut muuta tekemään eikä ajattelemaan kuin jänislankojaan. Päiväkaudet hiihteli hän talon takalistolla, ja missä vain oli pupu polkua tehnyt aitain alitse laihopeltoihin tai tepastellut syönnöksillään haapapuiden ympärillä, siihen sitoi Pekka pyydyksensä ja oppi vähitellen niin taitavasti niitä asettelemaan, että oli melkein ainainen jänisrokka mökin padassa porisemassa. Hyvin ne talonväet siitä Pekkaa kehuivat ja kylässäkin häntä kiiteltiin. Mihin hän vain tuli, sanottiin hänestä:—Tämä Pekka se vasta poikaa on!—Äiti vain ei koskaan kiitellyt. —Kaulastaanpahan on taas kuristunut. Kuinkahan kauan lie tuokin kitunut! oli hänen tapanaan surkutella.

Yksi oli kuitenkin Pekalla huoli, se, ettei saanut käymään lankaansa sitä jänistä, jota mieli olisi kaikista eniten himoinnut. Se oli pihajänis sekin, joka kaikilla uusilla lumilla laukkaili talon ympäryksen jälkiä täyteen. Se oli tullut sen entisen pihajäniksen sijaan, joka oli Pekan ensimmäinen saalis, niinkuin uusi jänis usein ilmestyy entisen olinpaikoille.

—Antaisit tuon olla pyydystelemättä, sanoi äiti. Se siinä niin somasti tepastelee.

—Laihoapa tuo tarvelee, virkkoi Pekka vastaan.

Ja hän ponnisti nyt kaikki voimansa juuri tätä jänistä saadakseen.

Mutta kun hän viritti lankana yhteen aidan rakoon, alkoi jänis pitää polkuaan toisesta. Pekka haki kaikki lankansa metsästä ja sulki joka raon. Mutta silloin kulki jänis sisään ja ulos veräjältä. Eikä se näyttänyt mitään pelkäävän. Välistä pistihe, niinkuin se entinenkin pihajänis, ihan pirtin oven edessä, ikäänkuin ivataksaan Pekan pyyntihommia.

Mutta nyt oli Pekka huomannut, että se kulkiessaan pihaan ja pihasta metsään, jossa sillä oli makuupaikkansa jossain mökin takana olevan korkean vuoren rinteellä, pistäytyi alangon niittyladolla. Se kiersi aina ladon ihan lähitse nurkkia ja kävi syömässä heinän rippeitä ladon edestä. Pekka viritti lankansa siihen jälen päälle ja pisti kepakon, johon vaskilanka oli kiinnitetty, ladon seinän rakoon. Panipa vielä vähän tuohenkäprüykin jälen alle, jotta se siihen astuessaan säikähtää ja lentää suinpäin satimeen.

Varhain seuraavana aamuna, joka oli sunnuntai, lähti Pekka uutta pyydystään kokemaan. Jo kaukaa näki hän, että saalis oli käynyt satimeen ja oli vielä elossa. Pekalta pääsi ilon huudahdus, ja hän ponnisti pitkän potkun suksillaan. Se hyppi ja telmi siellä ja pölyytteli lunta ympärilleen.

Kun se oli käynyt kiinni vain toisesta takajalastaan ja Pekka pelkäsi sen pääsevän irti, hyppäsi hän lähelle tultuaan alas suksiltaan ja aikoi käydä sulin käsin saaliiseensa kiinni. Mutta silloin katkesi lanka irti kepakosta ja Pekan kainaloiden alitse pääsi jänis pakoon. Ennenkuin Pekka ehti päästä syvästä lumesta taas suksilleen, oli se jo matkainsa päässä niityllä.

Takajalassa laahustava lanka vaikeutti kuitenkin jänön kulkua, ja hetken päästä oli Pekka sen kintereillä. Mutta juuri kun hän oli sen saavuttamaisillaan, lähti se taas menemään. Peräkkäin, jänis vähän edellä ja Pekka jälessä, kulkivat he niittyä myöten, poikkesivat pelloille, pistäytyivät vähän metsän reunassakin ja tulivat taas aukealle. Mutta sitten lähti jänis pyrkimään vuorta kohti ja pääsikin sinne. Vastamäessä jäi Pekka suksineen yhä enemmän järelelle, ja kun jänis istua kökötti vuoren harjalla, ponnisteli Pekka vasta puolimäessä.

Pekkaa alkaa jo uuvuttaa, hiki valuu virtanaan otsalta ja sydän läähättää niin, että täytyy välistä pysähtyä henkeään vetämään, kun jalkaakin livettää niin, että on tuon tuostakin silmilleen tuuskahtaa. Päästyään mäen päälle jaksaa hän tuskin jäsentä liikauttaa.

Mutta uupunut on jäniskin. Se on painautunut kiven kupeeseen ja laskee aivan lähelle. Vähän toinnuttuaan lähettää Pekka sitä sauvallaan, mutta sauva menee sivu ja töksähtää hankeen. Siitä pelästyneenä puhaltuu jänis laukkaan entisiä jälkiään alas vuoren rinnettä.

Ehtimättä ottaa sauvaansakaan syöksee Pekka jälkeen. Siinä hän nyt viimeinkin luulee sen saavuttavansa alamäessä ja huimaavaa vauhtia kiitävät he nyt molemmat rinnettä alas.

Mutta keskellä mäkeä on kaatunut puu ja sen latvan alle pujahtaa jänis. Pekka ei saa suksiaan käännetyksi, vaan lentää rydön yli sen toiselle puolelle suinpäin lumeen.

Kun hän siitä selviää, seisoo hän polviaan myöten kinoksessa. Toinen suksi on pystyssä hangessa, toinen on ryöstäytynyt menemään mäen alle. Jänis istuu toisella puolella kaatunutta puuta ja katselee Pekkaa surullisin silmin. Sillä on lanka jalassa ja lanka on hangannut sen verille, niin että hankikin punottaa.

Pekka ei taida sille mitään. Molemmat ovat uuvuksissa. Pekka läähättää niinkuin olisi sydän rinnasta ryöstäytymässä, ja jäniskin näyttää huohottavan. Voimatta siinä mitään katselevat he toisiaan.

Hetken päästä tointuu kuitenkin jänis sen verran, että lähtee hiljalleen kuukkimaan pois ja katoa katajapensaiden taa.

Pekalta pääsee itku, ja kun hän on aikansa itkenyt, kahlaa hän toisen suksensa avulla alas niitylle toisen suksensa luo ja pääsee viimein, yhä vetistellen, kotiinsa.

Äiti on juuri tullut kirkosta ja panee Pekan kertomaan, mitä hänelle on tapahtunut.

–Sitäkö sinä itket, ettet saanut jänistäsi? sanoo äiti. Ja minä kun luulin sinun itkeväsi sitä, että pupuparka sinun tähtesi nyt siellä vaivaisena kolmijalkana kulkea remputtaa. Entäs jos olisit *sinä* jäniksen sijassa ja lanka luutasi kalvaisi?

Muuta ei äiti sanonut, mutta Pekka pillahdi yhä katkerampaan itkuun ja itki nyt sitä, mitä äiti oli sanonut. Itki koko illan ja itki vielä yölläkin maateellaan vuoteellaan seinään päin kääntyneenä. Niin pian kuin hän vain muisti jäniksen ja sen verisen jalan ja miten se oli häntä surullisesti katsellut, alkoivat kyyneleet aina vuotaa. »Entäs jos olisit *sinä* jäniksen sijassa ja lanka luutasi kalvaisi.»

Heti kun päivä alkoi valjeta, hiipi Pekka ylös vuoteeltaan ja hiihti metsään sille paikalle, missä oli kaatunut mäen rinteessä. Siinä löysi hän helposti jäniksen jäljet, joihin oli verta tippunut. Hän noudatteli niitä ja tapasi vähän päästä jäniksen makuultaan näreen juuresta. Se ei yrittänytkaan pakoon lähteä, sillä lanka oli tarttunut näreeseen.

Pekka irtautti langan jänön jalasta ja päästi sen menemään. Iloisena otti se muutamia lyhyviä laukkoja ja kapsahti sitten takajaloilleen istumaan. Se katseli kuin ihmeissään Pekkaa, vilkutteli korviaan ja puulautui sitten menemään, töpöhännällään ystävällisesti hyvästiä vilkuttaen.

Kun Pekka tuli kotiin, ei hänellä ollut muuta saalista kuin katkennut jänislanka. Mutta ei hän ollut saanut milloinkaan mielestään niin hyvää saalista. Hänen oli niin herttainen olla ja elää, että ilokyyntel kihautti hänen silmässään.

Sen päivän perästä ei Pekka enää pitänyt jänislankoja, vaan hävitti muidenkin panemat langat, jos niitä milloin tapasi metsässä.

Se jänis, jonka hän oli päästänyt menemään, koteutui taas pian tepastelemaan talon ympärillä —ja eikö tuo tepastelle tuolla vielä nytkin.

HALTIAN JOULULAHJAT

Lapset olivat joulun aattoiltaa kuluttaakseen menneet mäkeen. He laskivat alas rantatörmästä ja aina nousivat. Mutta kun alkoi tulla hämärä, rupesi nouseminen tuntumaan niin kovin raskaalta. Pikku-Heikki, joka oli nuorin ja jolla sentähden oli huonoin ja raskain kelkka, ei jaksanut yhteen menoonsa ponnistaa mäkeä ylös. Hänen täytyi istuutua levähtämään saunan eteen, joka oli puolivälissä pihasta rantaan.

Taas uuvutti häntä niin, että silmiä huikaisi, ja rentonaan heittäytyi hän kelkkaansa. Mutta kun hän siinä istui tiepuolessa saunan seinämällä, niin tuli hänen mieleensä ajatus, joista semmoinen pikku poika ei tiedä, mistä ne aina tulevat:—»Mitenkähän se vanha ruuna jaksaa sitä isoa vesitynnyriä kiskoa?»

Tuskin oli hän ne sanat saanut mielessään lausutuksi, kun saunan takaa samassa livehti hänen eteensä tielle pikku haltia, semmoinen uni-enkeli, joita Heikki usein näki unissaan öillä ja välistä ilmisissään päivälläkin. Se oli melkein Heikin itsensä näköinen ja kokoinen, semmoinen, mimmoisena hän oli nähnyt itsensä salin suuressa kuvastimessa, ja sentähden ei Heikki sitä pelästynytäkään, kun se hänelle virkkoi:

–Ei se jaksaisikaan, jos en minä auttaisi.

–Mitenkä sinä autat?

–Tule mukaani, niin saat nähdä. Istu vain siinä kelkassasi, kyllä minä vedän.

–Minne sinä menet?

–Menen joululahjoja viemään.

–Annatko minullekin?

–En anna sinulle, kun eilen vanhaa ruunaa piiskalla selkään sivalsit, vaikka sillä oli täysi vesitynnyri reessä.

–Kenellekäs sitten annat?

–Annan kaikille niille eläimille, joita pahat ihmiset ahdistelevat ja pahoin pitelevät ja kiusaavat.

–Minkätähden sinä viet minut metsään? kysyi Heikki, kun näki haltian kääntyvän hakaveräjälle päin. Vaikka ei ollut hankiainen, niin ei kelkkaa upottanut.

–Vien jäniksille joululahjoja.

–Jäniksillekö joululahjoja? Jopa sinä olet soma...

–Olehan vaiti nyt!

Oli menty vähän matkaa hakaan, niin vihelti haltia hiljaa, ja Heikki näki valkoisen jäniksen tulla kuukkivan pensaikosta ja kepsahtavan kahdelle jalalle haltian eteen.

–Iloista joulua sinulle! Tulin sanomaan sinulle, että olen kaatanut haapoja pihapellon alle, jossa ei kukaan tiedä niitä kaatuneen. Saatat mennä sinne mistä tahdot, et tarvitse pelätä lankoja, jotka olen katkonut, etkä koiraakaan, se on pantu koppiinsa. Sano muillekin, että saavat sieltä mennä jouluruokaa hakemaan.—Kuulehan, elähän mene ... sano siellä, kun tapaat ne peltopyyt, että menevät vain riihen alle, jos tahtovat joulujuvyiä nokkia... Kissa makaa tuvan uunilla joulupyhät.

Iloissaan lähti jänis mennä hippaisemaan ja heitti kuperkeikan mennessään.

–Meneeköhän ne sinne? kysyi Heikki.

–Käyhän huomenna katsomassa, niin näet.

–Sinäkö ne jänislangat katkot? kysyi Heikki, kun muisti kuulleen, että jänikset usein olivat vanhimman veljen pyydyksiä katkoneet.

–Minä ne katkon ja lauon loukut, liisin rihmat, pilaan pyssyt ja koirat lumoon. Minä niille ruokapaikankin neuvon, ajan lumen laihopelloilta, panen tuulen haapoja kaatamaan ... kohta olisivat kaikki hyvät metsäneläimet lopussa, jos en minä niitä aina hoitelisi.

–Vaan äitipä panee ohralyhteet varpusille jouluksi.

–Niin, kun minä panetan. Kun se muissa töissään häärii eikä muista, piiperrän minä sen korvaan niinkuin varpunen, ja silloin se muistaa.

–Piipersitkö tänäänkin, kun äiti yht'äkkiä sanoi: ai, ei pidä varpusia unohtaa!

–Silloin juuri seisoin sen korvan takana, vaikk'ette nähneet.

Puhuessaan näin oli haltia juosta hipsutellut keveästi kuin koira hankea pitkin piennarta myöten pihaan päin. Tallin eteen tultuaan kävi hän Heikkiä kainaloihin ja hyppyttää ponnahutti hänet luukusta ylisille pehmeihin heiniin. Haltia kurkisti alas häkkiin, se oli heiniä täynnä. Sitten pudottautui hän Heikin kanssa häkin läpi ruunan eteen ruuheen, joka oli puolillaan vasta pantuja kauroja.

–Mikset sinä syö? kysyi haltia.

Mutta ei ruuna vastannut, seiso i vain allapäin, huuli lerpallaan ja korvat velttoina.

–Polle! sanoi haltia taas hyväilevällä äänellä ja taputteli ruunaa kaulalle. Etkö tunne minua, minähän olen se jouluhaltia?

Jo hörähti ruuna vähäisen ja kohotti hiukan päätään.

–Ei maista ruoka, sanoi haltia. Se ei osaa valittaa vaivojaan, mutta kyllä minä tiedän, mitä se ajattelee. Koko vuoden sen on pitänyt yksinäisenä hevosena raskaita kuormia kiskoa. Kaupungissakin piti nyt joulun edellä käydä jouluvaroja noutamassa umpikelillä. Kiire oli ja kovasti ajettiin, eivätkä nousseet vastamäessäkään reestä, vaikka Polle pysähtyi odottamaan. Sitten on ollut kerran päivässä halolla, toisen heinässä, ja aamuin ja illoin on saanut vesitynnyrin jyrkästä törmästä vetää. Eihän se vielä mitään, kun kuitenkin ruokaa antavat; mutta siitä on hänen mielensä niin murheellinen, ettei syödä saata, kun eivät turpaa hyväile, eivät kaulalle taputa, vaan selkään piiskalla sivaltavat.—Se löi sinua, Polle, eilen tämä poika, mutta tämän päivän perästä se ei enää milloinkaan lyö. Ethän lyö, Heikki?

–En lyö, vakuutti Heikki, itku kurkussa.

–Ei se lyö eikä anna muidenkaan lyödä, kun suureksi kasvaa; vaan lupaa olla ystävällinen sekä sinulle että muillekin hevosille ja eläimille. Tule nyt, Heikki, tänne Pollea taputtamaan.

Jo kohotti Polle yhä enemmän päätään ja korviaan pyöräytti, ja sen silmistä näkyi, että se alkoi leppyä.

–Vielä ne, Polle, sinulle ilopäivätkin koittaa, puhui haltia yhä hellemmällä äänellä. Huomenna saat herralta uudet kulkuset länkiisi ja uudet tiu'ut ja mäkivyöt pislaiheloiheen. Kadesilmin sinua kirkonmäellä muut hevoset katselevat ja niin olet kuin ori ikään. Ja kun talven kestää jaksanet, niin jo tulee kesä, Polle, kuuletko, tulee kesä! Laitumelle pääset, kuljet siellä missä tahdot, kahlaat polviasi myöten heinikossa, porskuttelet järvien rantoja, yöt mehevillä ahomailla syöskentelet ja päivät viileissä viidakoissa seisoskelet. Kelpaako elääksesi?

Nyt hörähti ruuna niin, että sieraimet suurina tuprusivat, kyömisti kaulaansa ja nyhtäisi ison heinävihon häkistä.

–Jokos maistaa! Pidä nyt mielessäsi, niitä olen puhunut, eläkä murheitasi muistele eläkä huoliasi haudo. Tämä Heikkikin tulee nyt sinua joka päivä taputtelemaan.

Mielihyvissään näykkäsi ruuna Heikkiä huulillaan, tavoitellen häntä nuollakseen, pisti turpansa sieraimia myöten kauroihin ja alkoi niitä purra rouskutella.

–Rouskuttele, ruuna, rouskuttele, kehoitteli haltia. Me lähdemme nyt ja jätämme sinut rauhaan. Hyvästi, Polle! Hauskaa joulua!

–Ethän sinä sille joululahjoja antanutkaan, sanoi Heikki, kun he olivat tulleet tallin eteen yläsillan ja luukun kautta ja Heikki taas istui kelmassaan.

–Enkö antanut—kun hänen mielensä kevensin ja sydämensä sulatin! Nyt se sitä kesään asti muistele.

–Muistaakohan sen?

–Hevosella on hyvä muisti. Kun sitä kerta vuodessakin hyvin kohtelet ja hellästi sille haastelet, niin muistaa se vain sen ja kaikki pahat päivänsä unohtaa ja raskaimmatkin kuormansa iloisin mielin

vetää. Nyt tiedät, miten se vanha ruuna jaksaa sitä isoa vesitynnyriä kiskoa.— Hauskaa joulua nyt sinullekin!

—Joko sinä menet?

—Minulla on kova kiire. Pitää mennä vielä navettaan lehmiä lohduttelemaan, jotka talvikauden kytkeyssä kiusaantuvat ... kuuletko, kuinka ne jo ynyvät, kun tuntevat minun mailla olevan ... ja monet muut talot ovat käytävät, joissa minua tänä iltana odotetaan, ja paljon on semmoisia pikku poikia kuin sinä olet, Heikki, joita minun täytyy tavata! Muista nyt Pollea hyvin kohdella.

—En lyö enää Pollea! huudahti Heikki innoissaan, mutta silloin nyhtäisi haltia kelkan jukkoa ja antoi jalallaan vauhtia takakaplahiin, niin että keikka lähti vinhaa vauhtia kiitämään ja kiiti kuin myötämäkeen. Mutta kun Heikki siitä vauhdista tointui, niin oli keikka siinä, missä oli ollut silloin, kun haltia sitä ensin vetämään lähti, ja Heikki istui kerkassa, kaikki muut lapset ympärillään.

—Missä sinä olet ollut, kun me huudettiin? he kysyivät.—Nukuitko sinä?

—Ei saa enää milloinkaan Pollea lyödä, vastasi Heikki.

—Mitä sinä horiset?

—Vaan pitää kaulaa taputtaa jouluna, toimitti Heikki. Kun minä isoksi kasvan, niin en anna kenenkään Pollea lyödä.

Toiset lapset Heikille nauramaan, mutta Heikki puhui vain jäniksistä ja peltopyistä, joille pitää jouluna ruokaa antaa ... tulkootpahan huomenna katsomaan, niin itse näkevät.

Ja sitä samaa Heikki poika hoki aina tuontuostakin jouluillan kestäessä eikä huolinut, vaikka toiset hänelle nauroivat ja sanoivat, että ne on taas niitä Heikin houreita.

Mutta Heikki uskoi niin varmasti siihen, mitä haltia oli hänelle sanonut, että meni jouluaamuna pellon alle katsomaan, oliko siellä jänis käynyt haapoja syömässä. Oli se käynyt, ja oli peltopyidenkin jälkiä riihen edessä. Vielä meni Heikki talliinkin, ja pyöreänä kuin säkki seisoj Polle pilttuussaan ja katseli ystävällisesti silmillään. Ja navetassa märehivät lehmät pitkällään parsissaan, niinkuin ei heiltä olisi mitään puuttunut.

Mutta kun Heikki palasi joulukirkosta ja näki jonkun aikovan piiskalla hevostaan sivaltaa, niin huusi hän:

—Elä lyö!—jolloin mies kääntyi jälelleen niin ihmeissään, että jäi lyönti lyömättä, ja pudotti piiskan kupeelleen rekeen.

HIRVI

Häikäisevät sähkötulet ikkunoissa, niiden ohitse talvisessa sumussa mustina varjokuvina kiertävät ihmiset, salamoina leimahtelevat raitiojohdot; hyrinää ja jyrinää—sitten laulua ja soittoa jossain suuressa salissa—ja jossain toisessa katosta lattiaan ulottuva vaate, joka levähtäen avautuu ja sulkeutuu, sen aukossa olennoita, jotka puhuu ja huutaa ja huijaa—Maria Stuart ja Elisabeth, toinen musta ja toinen punainen—ja itkua ja riemua—ja kätten rätinää—juna viheltää ja vaunu nytkyy ja pysähtyy...

Ja nyt ajan minä asemalta kotiin talvista tietä, reen rautainen saverikko natajaa pakkasessa, hevosen tiuku soi unisesti, tien vieri nukkuu. Ajattelen vain sitä, mitä näen, tunnen vain sitä, mitä kuulen, mieli vaipuu ja muistot häipyvät.

Olen tullut kotiini, riisunut hevosen, vienyt sen talliin. Seison rappusilla ja näen, kuinka kuu, joka on noussut, paistaa härmäisten koivujen läpi ja yli lumikattoisen liiterin. On kuin olisin tullut jostain hyvin, hyvin kaukaa, tehnyt jotain, joka oli aivan toista kuin tämä, mutta en tule tehneeksi siitä itselleni sen enempää selkoa.

Lämmin tuoksahtaa huoneesta vastaani, vedän kelloni, se on kolme, panen maata pehmoiselle vuoteelle kuutamon hämyssä.

Yht'äkkiä vavahtaa vuoteeni, tömähtää taloni perustus, hyppään ylös ja olen ikkunani edessä.

Keskellä pihamaata, talon ja tallin välillä, seisoo hirvi, toinen puoli ruumista kuun valossa, toinen varjossa, pää pystyssä, sarvet suurina, jalka juoksuun lähdössä. Tuprahtaa huurua sieraimista, maa tömähtää, se puhaltuu laukkaan ja katoaa koivikkoon.

JUMALAN LUOMIA

Me olemme olleet koko vuoden niin sovinnollisella tuulella. Olemme auttaneet köyhiä, olemme tehneet hyvää lähimmäisillemme, olemme nauttineet taiteesta ja kirjallisuudesta. Musiikin mukana olemme sulaneet helliin tunteihin. Joskus olemme tulleet synkälle, mielelle lukiessamme ihmiskunnan kärsimyksistä. Muutamat meistä ovat niistä kirjojakin kirjoittaneet. Olemme puhuneet sorrettujen puolesta, olemme pauhanneet »raakaa voimaa» vastaan. Se meitä varsinkin on saattanut siveellisesti kauhistumaan, että olemme olleet näkevinämme sorrossa hyödytöntä kiusantekoa. Joskin olemme ymmärtäneet sen, että »taistelu olemassaolon puolesta» pakottaa suden raatelemaan lammasta, niin on siveellinen tunteemme aina pannut vastalauseensa kettujen menettelyä vastaan, jotka hanhiparveen päästyään haaskaavat sen viimeistä päätä myöten ja näyttävät tekevän sitä vain omiksi huvikseen.

Me itse, me emme koskaan tekisi sillä tavalla! Ja niin on meillä ollut siveellisen periaatteen varustus edessämme, ja sen takaa on meidän ollut niin mukava pommittaa muita.

Ei tarvitse kuitenkaan muuta kuin talven mennä ja kesän tulla, niin hiivimme me takaportin kautta kentälle ja meistä on tullut kenties pahempia petoja kuin on yksikään nelijalkaisista veljistämme. Meistä on tullut »ihmispetoja.» Perimämme luonto ei näytä karvaisten esi-isiemme raaosta taipumuksista vielä menettäneen kaikkein raaimpiakaan. Meidän täytyy tyydyttää herännyttä himoamme: »surmata huviksemme.»

* * * * *

Heinäkuun 15 p:nä kutakin vuotta tapahtuu meissä niin täydellinen muutos, että emme itsekään enää tunne itseämme samoiksi sivistyneiksi, hienotunteisiksi jumalankuviksi, joiksi itseämme talven kuluessa kuvittelimme. Me alamme metsästää, vähintäkään selkoa tekemättä siitä ristiriitaisuudesta, josta voisivat meitä syyttää sorsat, telkät ja haapanat, jos ne kurjat osaisivat puhua meille ymmärrettävää kieltä.

Meillä on pyssy tuossa seinällä, peuran sarviin ripustettuna. Kun alkaa surullisesti paistaa 14 päivän ilta-aurinko, niin ajautuu sisäämme outo hengetär. Meille tulee kuumeentapainen kiire valmistautua kuin johonkin juhlaan. Otamme aseensa seinältä, tarkastamme sitä huolellisesti, naputamme lukkoja, vedämme ja laskemme hanaa, tähtäilemme kukkoa pihamaalla, portin pylvästä ja tuuliviiriä riu'un nenässä: hiomme kuin kissa kynsiämme. Otsa hiessä lataamme patruunia pitkän patterin eteemme pöydälle. Pukeudumme vihreään metsästystakkiin ja vedämme jalkaamme metsästystä varten tehdyt saappaat.—Koiraa on sidottuna sängyn jalkaan. Se loikoo lattialla, seuraa silmillään jokaista liikettämme, viuhtoo häntäänsä ja vikisee innosta. Me emme malta kulkea ohitse sitä taputtamatta: »Musti ... onko se Musti ... voi Musti-miestä...» Mielemme herahtaa niin hyväksi. Meillä on siinä olento, joka ymmärtää meidät paremmin kuin oma vaimomme; joka iloitsee ilomme; joka tuntee samalla tavalla kuin mekin.

Se on sillä hetkellä ainoa ystävämme, hengenheimolaisemme ... me olemme kuin yhtä rotua. Eikä se kumma olekaan, sillä meitä yhdistää sama intohimo, into »surmata huviksemme.»

On meillä sentään vielä eräs toinenkin ystävä. Se on toisella kymmenellä oleva poikamme. Hän on pyytänyt saada tulla mukaan »lintuja ampumaan.» Hän on ihan haltioissaan. Hän on laittanut venheen valmiiksi, hän jo odottaa rannassa ja hän käy vähän väliä kiirehtimässä.

Tukeva illallinen lämmittää suloisesti vatsassa. Nenän alla savuaa hieno sporttisikari, joita muulloin poltetaan ainoastaan sunnuntaina päivällisen päälle. Isä istuu perässä, poika on kokassa polvillaan ja Musti keskellä venhettä.

Kesäinen ilta on huumaavan kaunis. Metsämiehellä on aina silmää sillekin, ja meloskellessaan ruohikkorantoja pitkin hän viheltelee ja hyräilee itsekseen. Mutta vielä ei ole aika käsissä.

Rauhoitusaika kestää klo 12:een yöllä. Tuossa tosin ui sorsapoikue kaislikkoniemestä toiseen. Emä edellä ja pojat perässä. Tyyneen veteen vetäytyy hieno, puhtoinen viiru, rinnakkain liukuvien lintujen tiessä. Mutta te saatte mennä rauhassa. Oikea urheilija tunnustaa aina lain pyhyiden. Hän ei aloita ampumistaan, ennenkuin kello on kaksitoista. Jos hän sen tekisi, häpeisi hän omantuntonsa edessä. Hän teroittaa sitä perilliselleenkin. Selittää, että se on *periaatteen* kannalta väärin. Ainoastaan kurja sala-ampuja talonpoika sen voi tehdä, mutta ei todellinen gentlemanni, joka sitä paitsi ei harjoita metsästämistä elinkeinona, ainoastaan— huvikseen.

Mutta kun odotettu hetki on lyönyt, ei ole enää mikään aate estämässä. Musti lasketaan maihin, poika asettuu perään ja isä nousee kokkatuhdolle seisomaan. Hänellä on lasit nenällä, pyssy kainalossa ja silmäkulmat kireällä.

Jo tekee Musti tiukkoja mutkia niityllä.—»Se on jälillä! Se on jälillä! Isä!» Pojan ääni värähtää kiihkoa. Ei isänsäkään käsi ole oikein vakava. Se vavahtelee hiukan pyssyn ponnessa.

Kuuluu polskaus maan rajassa. Emo poikineen heittäytyy veteen, heinikko lakoilee. Ja nyt on peto päälläpäin ihmisessä: »Souda, souda!—Ka, survi, survi!» Ja isä ja poika ovat molemmat kyyryssä työntelemisestä, venhe hyökkää kohisten eteenpäin, koira on loikannut järveen ja ui jälestä, häntä liehuen pinnalla.

Räkättäen lentää emo ilmaan, potkaisekse kuin pallo kohtisuoraan ylös. Samassa paukahtaa laukaus, ja kuperkeikkaa heittää lintu, pudoten takaisin järveen. Pyssyn suusta nousee vielä savua, ammuttu potkii verissään, ja laukauksen kaiku räikyy rantoja pitkin.

Kuuluu piipatusta viideltä kuudelta taholta. Näkyy virejä rantaan päin. Poikue on noussut maalle. Ne ovat piiloittauneet heinikkoon. Isä laskee sinne koiransa ja poikansa, jolla on mela mukanaan. Peräkkäin he juoksevat heinikossa. Isä seuraa venheestä heidän liikkeitään. Taas »elää» Mustin häntä. Hän tekee hyppyjä ylös, paiskaa päänsä mättään kupeeseen, ja poika lyö vimmatusti airolaan. »Isä, isä! Minä tapoin sen!»—»Onko se isokin'»—»Näin iso!» Poika kiikuttaa siipiräpylöstä ensimmäistä saalistaan, joka on hienountuvainen, kurja sorsanpoika.

Ja nyt alkaa se, jota minä sanoisin »verisokeudeksi». Moneen kertaan risteillään lähiseutu, koira ja poika mellastavat maalla, isä ottaa vastaan ne, jotka koettavat pelastua järveen. Aivot, hampaat ja pyssy tekevät parastaan. Latinki latingin perästä laukeaa. Sota kuuluu järven laaksosta kaukaisiin mäkikyliin.

Sitä kestää koko yön. Päivä on jo korkealla, kun he alkavat paluumatkansa.

Vihdoinkin ovat metsämiehet rauhoittuneet. Heidän sopii olla tyytyväisiä, sillä kaunis on kokoelma tuossa venheen pohjalla. Eräs harmi sekoittaa kuitenkin iloa. Viimeisestä poikueesta oli jäänyt saamatta yksi, joka kovin kauan ajatti itseään. Siihen oli kyllä sattunut yksi laukaus kolmesta. Mutta se oli sittenkin sukellettu pitkiä matkoja ja kauan ollut kadoksissa.—»Lähdetäänkö ja heitetään?— Ei heitetä vaikka henki menköön!»—Ja niin oli uudelleen alettu. Oli tuohustuttu ja suututtu ja kerran kirottukin. Se oli uskaltanut, rähjä, asettua vastarintaan. Ja siitä se oli ikäänkuin kostettava. Sen saaminen oli nyt kunnian asia. Isä oli »päättänyt», että hän ei heitä.

Ja ainoastaan koiran kyllästystä ja uupumusta sai haavoitettu sorsanpoika kiittää siitä, että hän rantapajukon juurien onkalossa säilyi—yksinään kuolemaan.

* * * * *

Niin, me olemme kuin olemmekin petoja. Ja pahempiakin. Sillä saalis on meille sivuasias. Me metsästämme, s.o. surmaamme surmataksemme. Me nautimme itse ajosta. Ja kun palaamme kotiimme ja laskeudumme levolle, niin tunnemme sekä ruumiissa että sielussa tyydytetyn himon rauhan.

Haaveksimme ja kattoon katsellen kertaamme mielessämme kaikki kohtaukset. Musti haukahtelee hänkin unissaan, ja jalat viputtavat. Kuinka me ymmärrämme hänen tunteensa! Hän on yhtä viisas kuin ihminen, yhtä viisas kuin me itsekkin.

Metsästys on meille välttämätön virvoitus. Meidän täytyy saada joskus »palata luonnon kannalle». Muuten ehkä eksyisimme liian pitkälle alkuperäisestä tarkoituksestamme. Sivistyisimme kovin hienon hienoiksi kaunosieluiksi.

Eikähän sitä kukaan kielläkään, metsästämistä. Senhän sallii lakikin, ja se siihen kehoittaakin, määrätessään meille sopivan ajan.

Ampukaamme siis nyt, kun on lupa-aika. Paukuttakaamme niin että vesi läikkyy lammessa. Ja jos joku tulisi väittämään, että polveudumme apinoista ja ehkä vähän alempaakin, niin sanokaamme ylevästi hymyillen, että se on tuo sitä Darwinin oppia. Meidän oppimme opettaa, että me olemme —Jumalan luomia.

Sillä eläimillä ei ole meidän yhteiskunnallisia taipumuksiamme. Ne eivät voi nauttia taiteesta eikä kirjallisuudesta. Ne eivät tunne sääliä kärsiviä kohtaan eivätkä ymmärrä siveellisesti kauhistua heikompien sorrosta—niinkuin me.

PYHITETTY PYYDYSMETSÄT

Minulla ei ole omia metsästysmaita, ei pyhitetyitä pyydysmetsiäni, mutta minä ymmärrän sen viehätöksen, mikä niillä on niille, joilla ne on.

En ole koskaan kadehtinut niitä, joilla on paljon peltoja, suuria niittyjä, laajoja tukkimetsiä. Mutta kun kuulen puhuttavan rikkaista englantilaisista, jotka pidättävät laajat alueet viljelemättöminä, saadakseensa tasankoja pitkin karkuuttaa koirien perässä, jotka kettua ajavat, tai kun kuulen, että ainoastaan Ranskan presidentillä on oikeus metsästää Fontainebleauin metsässä—jossa sivumennen sanoen voisi polkupyörällä seurata koirien haukkua—silloin tahtoisin olla lordi Salisbury tai presidentti Faure. Eikä minulla olisi mitään sitäköön vastaan, että voisin yksin omistaa metsästysoikeuden jossain kokonaisessa pitäjässä Suomessa.

Saahan sitä nyt vielä—jumalankiitos niiden puolesta, jotka eivät voi hankkia itselleen omia maita—metsästäellä jotenkin vapaasti Suomen saloilla, kun vaan katsoo, etteivät koirat revi hyvin ihmisten lampaita, mutta ei siinä nyt ole samaa viehätystä kuin saada kulkea metsissä, joissa ei kellään muulla ole oikeutta kulkea.

Sillä siinä se nyt juuri on omien metsämaiden suurin viehätys.

Miksi niin lienee?

Luulen, että meissä kaikissa metsämiehissä on vielä perittyä esi-isäin luontoa, jotka eivät rakastaneet miehissä metsällä kulkua, vaan pistäytyivät salaa koiransa kanssa ulos tuvastaan aamulla varhain, kun kaikki vielä nukkuivat, ja olivat hyvin tarkkoja ja kateellisia siitä, ettei kukaan heidän aloilleen tunkeutunut. Ei mikään harmita vanhoja metsästäjiämme vielä tänäkään päivänä niin kuin toisen koiran haukunta tai vieraan pyssyn laukaus. Ettei siihen yksistään vaikuta saaliin himo, kateus siitä, että nyt toinen ampuu riistaa, joka yhtä hyvin voisi olla minun pussissani, sen tiedän omasta kokemuksestani. Syy on syvemmällä. Metsästäjän tunnelma siinä häiriytyy, se yksinäisyyden, salaperäisyyden viehätys, josta lähdemme metsässä nauttimaan. Tässä minä nyt kävelen yksin erämaassa—ajattelen minä aina yksinäisiä polkuja astuessani hiljaisella salolla. Ei kukaan tiedä, missä olen, olen aivan erotettuna muusta maailmasta, kahdenkesken suuren luonnon kanssa, sen salaisuuksia tutkimassa, sen omituisuuksia ilmi saamassa. Täällä minun koirani etsii mitään hiiskumatta ... ei näy ... on jälillä ... kohta kuulen haukunnan...

Se on ihmeen suloinen tunne ... mutta yht'äkkiä ulvahtaa edessäni toinen koira, paukahtaa toisen pyssy ... tunnelma on häiritetty, lumous on poissa, ja minä kiiruhdan kuin häpeissäni pois.

Mutta jos minulla olisi omat maat, ei minun tarvitsisi sitä tehdä, ei pelätä tapaavani ketään, joka minua häiritsee metsäisissä mietteissäni...

Se nyt on alkuperäisin kanta. Mutta kehittyneemmällä metsämiehellä on toisiakin syitä, jotka saavat hänet omia omituisia metsämaita haluamaan.

Jos minä erottaisin itselleni jonkun metsäpalstan ja pyhittäisin itselleni siinä olevan riistan, niin tekisin sen myöskin halusta saada tuntea, että kaikki nuo metsien vapaat asukkaat ovat kaikessa vapaudessaan ja siitä tietämättään minun omiani. Kun minä olen rauhoittanut kaikki linnut ja jänikset ja ketut tuolla alueellani, niin tiedän minä, että he saavat kiittää *minua* siitä, että ovat olemassa. Kun minä kuulen teirien kukertavan, niin ajattelen minä heti, ettet sinä niin kukertaisi, ellen minä olisi pitänyt huolta siitä, ettei kukaan salakavala poikanen ole virittänyt ansojaan sinun kesäisille poluille, etteivät koirat ja kissat saaneet syödä sinua suuhunsa pienenä ollessani, etteivät haukat ja muut pedot, jotka olen hävittänyt, päässeet kimppuusi, ettei kukaan saa tappaa sinua, kun tuttavaasi turvaten lennät puun latvaan kultasi luo... Siitä se minulle kiitosta kukertaa kirkkaana syysaamuna, ja minä tahdon mielelläni uskoa, että se tekee sen kiitokseksi kaikesta siitä suojasta, jonka olen sille antanut, että se on tullut havainneeksi juuri *näissä* metsissä ja *noissa* puissa olevansa paremmassa turvassa kuin missään muualla.

Ja kun minä valoisana kesäisenä yönä lähdän kävelemään ja kuljeskelen niittyjen rantoja ja peltojen pientareita ja tapaan pystykorvan kuukkimassa näreikössä syönnöksillään, niin täyttää rintani viehättävä tunne siitä, että tuo kaimani saa kaikessa rauhassa kulkea asioitaan, ei ainoastaan nyt rauhoitusaikana, vaan vielä syksylläkin, vielä koko talvenkin, ettei *sitä* jänistä uhkaa lanka aidan nurkkauksessa, että se saa, jos minä vain tahdon, elää vaikka sadan vuoden vanhaksi, jos se sitä sattuisi huvittamaan.

Eikä tarvitsisi ketunkaan, metsolan pahantekijän, pelätä rangaistusta muitten kuin minun käsistäni, ei jättää häntäänsä rautaan, ei menehtyä myrkkyyneen, vaan saisi se huoleton harjoittaa syntejään siksi, kunnes minua haluttaa ruveta hänelle oikeutta jakamaan ja minä torven toivotuksella hänelle tuomionsa julistan ja usutan koirani sitä täytäntöön panemaan. Minä hoitaisin ja hallitsisin heitä kuin hyvä Tapio karjaansa, ja karjan tuntisi minut ja minä karjan.

Pitäisin heistä kirjaa, ottaisin tarkan selon, ainakin niin hyvän kuin olisi mahdollista, siitä, kuinka paljon niitä on kutakin lajia, missä ne oleskelevat, mitä siellä hommaavat metsien peitossa, millaisilla mailla parhaiten viihtyvät.

Keväällä minä kävisin metsojeni soitimessa, kiipeisin hiljaa heidän häähuoneeseensa, kuuntelin rakastuneen kuherrusta ja ripatusta ja ottaisin selon, minne kana pesänsä tekee; kesällä kävisin mustikkamarikkoihin pitkäkseni ja antaisin emon poikineen paradeerata ohitseni. Tutkisin tarkoin, missä viidassa pyyt asuvat ja viheltäisin heitä tulemaan ja nauttisin siitä, kun luokseni pyrkähtävä pienokainen turhaan koettaa pää kallellaan katsella, mistä kuului kutsuva piipatus. Oravat minä kaikki hallillani haukuttaisin, mutta en yhtäkään ampuisi, en häkkiin sulkisi, vaan kävisin metsän kesyjä aina aamuisin haastattelemassa niillä mailla, missä tietäisin niiden asustavan ... ja pian ne oppisivat minulle hyvän-huomenen kurahtamaan.

Mutta jänöistäni minä hellimmän huolen pitäisin, niiden kanssa eläisin minä ainaisessa tuttavuudessa. Kun vitilumen sataa keväiselle hangelle, ettei sauva narise eikä suksi mitään hiiskahda pehmoisella valkealla sametilla, lähtisin minä jälkiä etsimään. Löytäisin ne pian laihopellon takaa, seuraisin niitä lehdon läpi, niityn poikki, näkisin, missä se on huvikseen pitkät laukat harpannut, missä takapolviensa varassa istunut ja kuulostellut, mihin helmen hangelle sorvaissut ... tuolla se nukkuu mäen rinteessä ja on jo aikoja sitten kulkuni kuullut. Tietää minun tulevan, tietää, että ohi kuljen, eikä liikahda. Mutta minua huvittaa hänet herättää... »Lihot liiaksi, jos et jaloittele»... Siinä se on, pöllähtää pesästään, pysähtyy, katselee korvat pystyssä ja kummastelee, mitä se tuo ... ja lähtee laiskasti kuukkimaan ylös mäen harjalle, istahtaa siellä taas selkä suorana ja kuvastuen koko komeudessaan talvista taivasta vasten. Se miettii: »ei ole sinulla koiria kanssasi» ... ja palaa takaisin...

Sillä tavalla minä karjaani paimentaisin. Mutta auta armias sitä, joka uskaltaisi tulla elättiäni ahdistelemaan. Häntä minä käräjissä ryvettelin ja armotta sakottaisin.

Mutta mitä sinä metsästysmailla, jos et metsästä...

Niin, kai minä nyt sentään hiukan metsästäisinkin...

Menisin myöhäisenä syysaamuna, kun jänis jo valkeana vilkkaa ... hakisin käsiini vanhimman ja viisaimman jänikseni, joka on osannut hyvästi yölliset jälkensä sotkea ja joka antaa koirilleni työtä puoleksi aamurupeamaksi, ennenkuin suvaitsee lähteä liikkeelle, joka ei jaloissa pyöri, vaan oikoo pitkin korpia ja kankaita—asettuaisin oikealle paikalle kukkulan laelle, siitä kuuntelin haukun kulkua alhaalla korvessa, metsäisiä maailmoita katselin; kun haukku lakkaa, nauttisin taas rakkieni riemusta, kun saivat ajettavansa uudelleen eteensä—tuolla se tulee, vilahtelee valkeana puitten välissä, istahtaa aholle, tulee kohti—siinä sen ampuisin, kaataisin kehoitukseksi koirilleni—ja ellen osuisi, olisin yhtä iloinen. Jos en osuisi, jos mieltäni kaivaisi ohi ammuttu laukaus, heittäisin pyssyn olalleni, ottaisin koirani kiinni ja rangaistukseksi itselleni palaisin kesken päiväni kotiin,—sillä vasta sitten on mielestäni metsämies nimensä arvoinen, kun hän kiukuttelematta ja itseään kohtaan mitään äkää tuntematta voi iloita epäonnistuneesta retkestä yhtä paljon kuin onnistuneesta ja tyytyy siihen tunteeseen, jonka raikas metsä, heleä syyspäivä ja ajokoiran ansiokas työ hänessä herättää.

Se olisi ihanteellista metsänkäyntiä se, kun näin maitani hoitaisin kuin puutarhaa, jonka hedelmiä kasvatan kuin kädestä pitäen, jota en haaskaa enkä hävitä ja josta vain liiat vesat ja ylimääräiset oksat kitken ja karsin pois ja jonka hedelmistä vain kypsimmät poimin.

En tiedä, olenko oikein arvannut niiden mielen, joilla on omat omituiset metsämaat. Mutta semmoinen olisi ainakin mieleni minulla, jos olisi minulla omat pyhitetyt pyydysmetsäni.

JUMALAN LINTU

Oli viisas ja väkevä,
Tietoniekka, taitoniekka
Ontovaaran Ollikainen,
Tuttu aina Turjanmaalla,
Aina laajassa Lapissa,
Vielä Vienankin vesillä.
Oli taitava takoja,
Aseseppä oivallinen,
Metsän kuuluisa kävijä:
Karhun kaatoi kerta lyöden,
Yhden iskun antamalla
Tekemällensä terällä,
Takomalla tapparalla;
Linnun oksalta osasi,
Teeren latvasta lävisti
Kerta pyssyn kääntämällä
Tähtäintä tähystämättä,
Haarainta hapuamatta;
Loihdittu ol' lyijyluoti,
Vaskikuula voideltuna
Nesteillä nimettömillä,
Salaisilla saippuvilla;—
Peltokasvoi kyntämättä
Kuumimpinakin kesinä,
Vilja viihtyvi vioitta
Hallaöidenkin uhallä;—
Ei ollut sanoin solmivata,
Ongelmin ei ottajata,
Papit pisteli pulahan,
Viisahimmatkin väsytti.
Vaan oli ylpeä opista,
Kovin korska tiedoistansa,
Katsoi ylönsä kirkon uskon,
Piti pilkkana pyhimmän:
Aret töissänsä aherti,
Sunnuntait kalassa kulki,
Ristijuhlat riistan haussa,
Isot pyhät pyssyn kanssa;
Teki taikoja ripistä,
Elkehiä öylätistä.

Kansa kauhistui kovasti,
Hyvin huoli hurskas kansa,
Oma vaimonsa valitti,
Paljon itki puolisonsa:

Pelkäsi kosta Jumalan,
Kirousta kaikkivallan.
Jo tulevi joulujuhla,
Pyhin aamuista punotti;
Yön luki loitsuja kilyssä,
Haki saunassa sanoja
Luodeillensa laatimille,
Valamille vaskillensa.—
Aikoi ilveksen ajohon,
Metsäkissan kiertelöhön
Saarehen merelliseen,
Sumuisehen saarentohon,
Tahtoi ennen ennätellä,
Rienteä ajohon riistan
Vereksimmällä vidillä,
Lempehimmillä lumilla;
Teki saalihiin himossa,
Teki toistenkin uhalla.

Otti pienen poikasensa,
Käski keskenkasvuisensa
Ajajaksi orosensa,
Vartiaksi virmavarsan.

Vaimo itki ja valitti,
Poloitteli puolisonsa:
»Ellös menkö, miehyeni,
Ellös ainoa tukeni,
Jääös juhliksi kotihin,
Pirttihiin suuriksi pyhiksi,
Luetahan, veisatahan,
Eli kirkkohon ajamme
Jumalalle juhlimahan;
Tottele tosi sanani,
Usko vaimosi varoitus:
Näin mä outoja unia,
Entehiä ilkehiä,
Korppi silmäsi koverti,
Sydämesi synkkä lintu.»

»En ole kuullut ennenkänä,
Totellut en toistekana,
En ole uskonut unia,
Akkaväen entehiä,
Pidä pyhät piikoinesi,
Juhli joulu joukkoinesi,
Vedä virtesi vetelät,
Laulut äitelät älise
Kylän akkojen keralla!»

Jo on varsa valjahissa,
Sepän rusko rahkehissa,
Poika istuvi rekehen,
Itse käy seville seppä.

Vielä vaimonsa varoitti,
Huuhteli huolissansa:
»Jää on huono, virta vahva,
Railot on selillä suuret,
Selät suurimmat sulina:
Uppoat orosinesi,
Hukuttaut hevosinesi,
Pienen poikani menetät,
Rakkahimpani hävität!»

»Ei huku hyvän hevonen,
Uppoa rohkean rekonen!
Ei ota Ahti Ollikaista,
Veden velho viisahinta!»

Siitä lähti, ei totellut,
Ajoin rantahan rajusti,
Töykeästi törmän alle,
Iski virkkua vitsalla,
Löi oritta ohjaksilla.

Ori laukkahan puhalsi,
Kiiteli kohona varsa.
Ulvoi alla Ahdin pelto,
Kierä kenttä kiljahteli
Laajan Laatokan selillä,
Aallokkahan aukehilla.

Ajoin virstan viiletteli,
Saaret vierellä vilisi,
Ajoin toisen tuiskutteli,
Karit kiiti kupehella;
Aukeni ääretön ulappa,
Meren lahti laajasuinen.

Alkoi hälvetä hämärä,
Punoitella päivän rusko,
Keksi saaren kaukahalla,
Etähällä maan matalan.
Sinne ohjasi oronsa,
Kohti käänsi korjasensa.

Vaan oli lonka luotehella,

Ulapalla usvapilvi.
Haihtui suunnasta sumussa,
Tiensä tuiskussa kaotti;
Alkoi kuulua kohina,
Edestähän outo ääni—
Varsa valjaissa vavahti,
Hytkähti hyvä hevonen,
Vesi tirs kui kengän tiestä,
Jää on hyllyi hetteenä,
Heikko riitta rimpisuona.

Jo kirosi kiihkeästi,
Sadatti sanoilla näillä:
»Nyt on Lempo liikkehellä,
Iki-Turso ilkitöillä,
Vetehinen väijymässä—
Vaan en pelkeä petoa,
Enkä väisty velhon tieltä,
Ottakoon piru omansa,
Vaan et ota Ollikaista!»

Silloin silmääpi ulomma,
Kupehelle katshtavi
Varsan päitse vainustellen,
Kysyvi sanoilla näillä,
Lausui näillä lausehilla:
»Mi on tuolla musta lintu,
Karin päässä pitkäkaula?
On kuin joutsenen näköinen,
Vaan on kumma karvaltansa,
—Näetkö mitä, poikueni'»

Poika ei mitänä nähnyt,
Älynnyt, ei ymmärtänyt.

Seppä seisotti hevosen,
Varsan vaahtosen pysätti.
Otti pyssynsä perästä,
Tuliruiskun reestä tempoi,
Juoksi jälle hyllyvälle,
Riitalle ritisevälle:
»Lienet loihdittu elävä,
Loihdittu on luotiseni—
Lienet vastaani varattu,
Varattu on vaskiseni—
Lienet käsky kääntymähän,
Kääntynyt en koskonkana,—
Lienetkö tuhoksi tuotu,
Tuli jo oma tuhosi,

Päätyi päiväsi pikahan!»

Asetti olalle pyssyn,
Laski luikun kämmenelle,
Ampui kohti kummitusta,
Pamahutti pitkin jäätä,
Kovin paukahti pahasti,
Rämähytti räikeästi,
Kaatoi miehen kaljamalle,
Sileälle seljällensä,
Ahti kurkkunsa avasi,
Lempo leukansa levitti,
Kuuli korpin kiljaisevan,
Pahan linnun parkaisevan,
Rääkäisevän räähkälinnun.
Tiesi, jo tuhon tulevan,
Pahan päivän päälle saavan,
Painui äänen päästämättä,
Vajosi valittamatta,
Pyssyinensä, myssyinensä,
Loihdittuine luotinensa,
Tietoinensa, taikoinensa;
Pohjasta porehet nousi,
Vesikuplat veessä kellui.

Ei ole virsi vielä kaikki,
Tyyten loppunut tarina:
Hepo laukkahan hypähti,
Varsa nakkasi nelihin,
Pojan kiidätti kotihin,
Huutavaisen huonehesen.
Saattoi surmasta sanoman,
Kotiväelle viestin kantoi.
Väki kaikki etsimähän,
Kaikki joukko juoksemahan
Yöt ja päivät pääksytysten,
Vaan ei löydy etsimällä,
Nouse nuotan potkemalla.
Toi on hara hauvinluita,
Antoi ahventa apaja,
Vaan ei tuonut toivottua,
Kantanut ei kaivattua.

Vasta viikon vierittyä,
Kierittyä kuun ja päivän,
Meri ristihin repesi,
Sätehisin suuri selkä,
Pamahteli pitkin, poikin,
Luotehesen, lounahasen,

Itähän, etelähänkin,
Rantahan on kolmen kirkon,
Kolmen on pitäjän perille.
Siitä nosti nuottamiehet,
Kalamiehet korjaeli,
Railon rististä tapasi.

Se oli kosto korskan miehen,
Tuho ylpeän isännän,
Kun ei totellut tosia,
Oikehia uskonunna,
Ampui joutsenta Jumalan,
Pyysi saada pyhän linnun.

METSÄMIEHEN MUISTELMA

Meitä oli viisimiehin, vakituinen metsästysseurue, jotka pitkin syksyä emme juuri muuta tehneet kuin ammuimme jäniksiä. Olimme vuokranneet Sorsasalmen saaret omiksi metsämaiksemme ja kerran syksyssä teimme sinne suuren retkemme.

Ne olivat alavia, lehtoisia saaria, jonne jänikset kernaasti kokoontuivat talvella haapoja jyrsimään ja jonne jäivät koko kesäksikin elämään mainiota elämää mehevillä lehtoniityillä, vereksillä ahoilla ja laihoisilla pelloilla. Eivät niitä siellä sulan aikana ketut eivätkä koiratkaan ahdistelleet niinkuin mannermaalla. Rauhassa sikisivät ne kolme kertaa vuodessa, ja parvittain näkivät nuottamiehet niiden kesäisinä öinä kuppelehtavan rantamättäiköllä. Mutta kukaan ei uskaltanut niitä hätyyttää, sillä ainoastaan meillä oli avain tähän aarreaitaan, me olimme ostaneet metsästysoikeuden kaikkiin saariin, kuuluttaneet uhkasakon ampumisesta ja »rauhoittaneet» koko seudun.

Viime syksynä olimme taas sinne lähdössä. Pienen höyryvenheen perässä me istuimme metsästyspuvuissamme, ja koirat, kolme parasta ajajaa, ojentelivat päitään kokkalaidan yli nuuskien raitista tyyntä syysilmaa. Kellertävän kirjavat saaret kuumottivat jo etäämpää, ja kangastus kohotti ne korkealle veden pinnasta. Me olimme äärettömän tyytyväisiä ja onnellisia, olimme syöneet voimakkaan aamiaisen ennen lähtöämme ja nautimme nyt hienoista sikareista metsästysjuttuja kertoen. Kokassa oli olutkoreja päällekkäin ja perämiehen vieressä vasunen silkkipaperiin kääraistyt konjakki- ja punssipulloja, joista päättyneen metsästyksen jälkeen oli aikomus tehdä iloinen illanvietto.

Sydän on tällaisissa tilaisuuksissa herkkä kuin haavan lehti, vieraimmatkin veljeytyvät ja tuntuvat toisilleen vanhoilta tutuilta. Tulee melkein jalomieliseksi, olisi valmis sopimaan pois kaikki vanhat vihat, ei ole katkera ketään kohtaan, on sanalla sanoen sopusoinnussa itsensä ja maailman kanssa. Ja siihen vaikuttavat melkein yksistään jänikset ja varmuus siitä, että retki on onnistuva. Riistahan on siellä niinkuin orrelta otettavana. »Nyt on kello kymmenen, puolen tunnin kuluttua ollaan maissa, ja minä uskallan lyödä vetoa, että tunnin päästä on jo ensimmäinen jänis ammuttu.» Ja jokainen kuulee jo haukun helisevän ja näkee itsensä niityn rannassa hiljaa väijymässä, valmiina laukaisemaan.

Alkavat jo lähestyä Lehtosaaren rantaniityt ja niiden laiteilta tuuheata, salaperäistä lehtoa, jonne piiloutuneet jänikset jo kuuluvat tulomme ja jonne koirat niitä jo aavistellen vainuavat.

Olemme astuneet maihin, koko talon väki on rannalla vastassa ja isäntä vakuuttaa, että saari kuhisee jäniksiä niinkuin muurahaismätäs muurahaisia.

Ei ole meillä aikaa nousta pihaan, koirat laukkaavat jo pellolla, yöllisiä jälkiä noudatellen, ja me kiiruhdamme mukaan.

Tuskin olemme ehtineet metsän rantaan, niin räjähtää jo haukunta, jänis on jaloillaan, ja miehet hajaantuvat kuin akanat tuuleen hakeakseen kukin parasta väijymäpaikkaa.

Samassa paukahtaa jo ensimmäinen laukaus, sitten heti perässä toinen, ja raikkaan aamuilman halkaisee iloinen: »All's tot!»

Niin pian kuin yksi otus on kaatunut, on koirilla jo toinen ajettavanaan. Ja kerran alkuun päästyään käy haukku melkein katkeamatta koko rupeaman. Harmaita eläviä vilisee joka solalla ja joka aholda, ja jäliltään haihduttaakseen ne mennä rätkivät vetisiä rantojakin. Joskus niitä on kaksittainkin koirain edessä, toisen kerran on kullakin oma ajettavansa, ne juoksevat ristiin rastiin päättöminä ja huumautuneina koirien kiljunnasta, pyssyjen paukkeesta, miesten huudoista ja omasta hädästään. Juuri kun luulevat päässeensä piiloon ja ovat painaneet päänsä näreeseen, on koiralauma kintereillä, ja täytyy taas pelastautua aukealle. Mutta siellä leimahtaa salama silmiä vasten, hän hyppää satutettuna ilmaan ja taittaa niskansa alas tullessaan. Savupilvi pysähtyy tyynessä säässä paikoilleen, tarttuu niityn pensaisiin, ja sen seasta näkyy ampuja kiikuttavan takajaloista saalistaan,

jonka ympärillä koirat nyt äänettöminä loihuavat. Sill'aikaa on pyssyn pamaus lähtenyt maailmata kiertämään, on räikynyt pitkin järven rantoja ja palaa nyt Koivulanmäen rinteeltä moninkertaisena takaisin.

Päivä on jo puolissa, kun koirat vihdoinkin väsähtyvät, ja miehet kokoontuvat heinäladon eteen saaliitaan teurastamaan. Meillä on niitä kantokuorma kullakin, ja me loistamme innosta ja kuumuudesta.

–Se oli ryöpäkkätä! Viisitoista jänistä viiteen mieheen vajaassa neljässä tunnissa!

Me tahdomme jokainen kertoa, missä olimme seisseet, mistä jänikset olivat juosseet, kuinka olimme silloin ampuneet ohi, ja mikä siihen oli ollut syynä. Kaikki puhuvat, mutta ei kellään ole aikaa kuulla.

Me asetumme puolikehään saalisryhmän ympärille, ja hautajaismalja kiertää kädestä käteen.

Puukot sivalletaan esille, hihat kääritään kyynärpäihin, ja teurastus alkaa. Höyryävät sisälmykset vedetään ulos, sydämet ja maksat heitetään koirille, jotka uuvuksissaan niitä tuskin maistavat. Ainoastaan veri niille kelpaa, tarjottuna metsämiehen kuperasta kourasta. Sekin pitää viedä heidän eteensä, ja lakittuaan jäävät he, veriset kielet suusta valuen, siihen lähättämään.

Mutta ei tule päähänkään, että vielä lakkaisimme. Vielä näkee ampua pari tuntia, saaren paras pää on nykyisemättä, ja jos mieli ehtiä huomenna muuanne, on Lehtosaari tänä iltana saatava puhtaaksi.

–Olisihan hullua keskeyttää, kun kerran olemme alkaneet.

Usutetaan koirat jaloilleen, ja metsästys alkaa uudelleen.

Minua jo hiukan kyllästyttää. Välinpitämättömänä astun pyssyn hihna olalla rantaa myöten, josta vesi on laskeutunut pois ja jossa ruohokko kasvaa kuivalla maalla. Hiljaa ja surullisesti lipattavat laineet, aurinko on mailleen menemäisillään, pää ikäänkuin alakuloisesti kallellaan. Rantasavikolla näkyy äsken juosseen jäniksen jälkiä. Hän on, raukka, harppaillut viimeisen henkensä kaupalla, kaapaissut maata varpaat harrallaan, epätoivoisen pitkin laukoin. Se on kai tuo viimeksi ammuttu, jonka olin haavoittanut puolentoista sadan askelen päähän ja jonka koirat ottivat niityllä kiinni. Rääkyi niin pahasti, henki oli sitkeässä, eivätkä saaneet sitä tapetuksi, ennenkuin minä tulín ja poljin anturan korolla rikki pään. Toinen silmä puristui ulos, toinen jäi lasisena tuijottamaan, ja valkoiset etuhampaat irvistivät niin turvattomina...

Voisi tämä jo riittääkin—

Mutta yht'äkkiä ulvahtavat koirat yht'aikaa kolmesta suusta haukkumaan ja etenevät niemenärkeä kohti. Samassa ne lakkaavat, yhtyen heti kohta taas täyttä kurkkua huutamaan. Haukku on seisahtunut yhteen paikkaan, ja jänis on nähtävästi juossut piiloon.

Hellät tunteet ovat samassa silmänräpäyksessä haihtuneet. Temmaisten pyssyn käteeni juoksen minä, risujen kasvoja repiessä, ääntä kohti. Tasajalassa loikkaan aidan yli ja puhaltaun suinpäin pienelle aholle niemen nenään.

Muut ovat sinne jo ennen minua ehtineet, ja siellä on täysi sodan pauhu mustan rankakoon ympärillä. Koirat työntäytyvät puitten väliin niin pitkälle kuin pääsevät, peräytyen mustina takaisin, ja vinkuvat intohimoisesti.

Metsästäjät ovat yhtä kiihkoissaan. On halu saada jänis tulemaan ulos ja pelko, että se karkaa jalkojen välitse tiehensä. Toiset hyppivät puitten päällä, toiset soittavat torvea, toiset seisovat ympärillä hanat vireessä.

Mutta jänistä ei näy eikä kuulu. Se on piiloutunut keskelle kokoa hyvään suojaan ja antaa meidän rähistä.

Me jo alamme tuohtua. Se on saatava ulos millä keinolla hyvänsä. Jos ei muu auta, niin on koko purettava. Sillä sinne sitä ei saa jättää. Ei periaatteen kannalta eikä koirienkaan vuoksi.

Rangat ovat raskaita ja nokisia. Hengästymme niitä nostellessamme, suutemme ja kiroilemme. Olemme hänelle vihoissamme siitä, että hän *uskaltaa* meitä, viittä miestä, tällä tavalla uhmata.

–Tulisit hyvällä, tultavahan sinun on kuitenkin.

–Hei! Pass pää! Täällä on! Tartuitpas!... Se on kiven kolossa, ruoja, se ei pääse mihinkään!
Ammunko tuohon!

–Ei, ei, elä ammu, otetaan elävänä!

Se on pikkuinen sänkipoika, se potkii vähän aikaa sylissä, rauhoittuu sitten ja vetää korvansa selkää pitkin luimuun.

–Mitä tälle nyt tehdään? Viedäänkö elävänä pihaan?

–Päästetään irti ja ammutaan!

Ehdotus hyväksytään yksimielisin innoin. Asetumme yhteen riviin, pyssyt ojona.

Yksi kiikuttaa häntä selkäkarvoista maan tasalla ja komentaa:

–Valmiit! Yks ... kaks ... kolme!

Tuntien maata jalkojensa alla pinkaisee jänis kuin nuoli jousesta metsään päin. Neljästä piipusta kuuluu vain yksi ainoa pamaus, ja kun savu selviää, on jäniksestä vain riekaleita jälellä. Se ei värähdäkään.

Nyt me emme enää kiroile emmekä ole suutuksissa. Olemme rauhoittuneet ja tyyntyneet, sillä meidän olimme kuitenkin voittaneet.

Isoäänisesti jutellen kävelemme sotatantereemme kautta saaren toisessa päässä olevaan taloon, jossa meidät otetaan sankareina vastaan ja jossa syömme voimakkaan aterian säästämällä illan kuluksi metsästysjuttujamme kahvilla ja konjakilla.

TAIKURI

Paitsi sitä, että Hirvilahden seppä oli taitava omassa ammatissaan, oli hän ulkopitäjissäkin tunnettu siitä, että taisi kaikenlaisia tauteja parantaa. Hän oli eläinlääkäri ja ihmistohtori. Hän paranteli punatauteja, poltteli kasvaimia pois, kiskoi hampaita ja asetti jäseniä sijoilleen.

Kaikissa kokeissaan onnistui hän niin hyvin, että häntä alettiin luulla loitsijaksi. Hän ei sitä kärsinyt, ja kerran päätti hän poistaa sen luulon yleisöstään. Kertomus siitä, kuinka tämä tapahtui, kulkee vielä tänäkin päivänä kansan suussa ja alkaa sillä, että »oletteko kuulleet, kuinka Hirvilahden seppä taikoi Haakertin hammastaudin'»

Hän oli silloin meillä työssä, ja me, pikku veljeni ja minä, liehoimme parhaillaan hänen paljettaan, kun kynnyksen yli kiipee iso mies, jolla on pää niin paksussa käärössä, ettei siihen mahdu hattuakaan. Tulija on tunnettu mustalainen hevoshuujari Haagert, rosvonsekainen mies, jolla on yllään pitkäselkäinen, kulunut verkapalttoo.

Seppä katsahtaa häneen ja katsahtaa meihin, mutta ei vastaa tervehdykseen. Ottaa raudan ahjosta ja alkaa takoa. Mustalainen seisoo liikkumaton ja mulkoilee arasti ympärilleen. Kun rauta taas uudelleen on pistetty hiillokseen, kysyy seppä kuivasti:

–Pääkö sinulta on ruvennut purkautumaan?

Mustalainen alkaa valittaa surkealla, volisevalla äänellä:

–Hammastani kolottaa poskea polttaa ja repii ... leukaluu on tuskassa ja tuleessa ... en ole saanut unta silmäni kolmena yönä ... pää pilaantuu ... kahdeksan sarvea olen kuppuuttanut, kolme kumpaankin poskeen ja kaksi niskaan ... mutta ei parane ... ei auta ... ei kuin yltyy yhä hullummin ... turpoo kuin syöttisian leuan alus ... kuolema tulee, kuolema tulee, tuossa paikassa tulee...

–Jos tuo nyt meneekin mustalaisen henki...

Mutta mustalainen ei nyt jouda välittämään nimensä häväistyksestä.

–Auta, hyvä mies, alkaa hän tuskissaan rukoilla ... voi, hyvä isä, kun kolottaa!

–Mitenkä minä sinua autan?

–Tee taika ... manoa kipu kiven kolohon...

–Ja ajako mato maan rakohon... Auttaakohan tuossa taika mikään...

Luotatko siihen, että taika auttaa?

–Tiedäthän sen, että taika aina auttaa...

–Onko sinulla, millä maksaa, jos tekisin taian?

–Saat emälampaan palkaksesi ... vai jos vaadit vielä enemmän, niin sano, mitä tahdot!

Seppä mietti vähän, iski meille silmää ja kysäisi:

–Mitäs hammastasi se sitten kolottaa?

–Oikean puolen takahammasta ... sitä suurinta juurikasta ... voi, voi, voi!...

–Ole vait' eläkä ulise! Päästähän pois nuo ryysyt...

Mustalainen alkoi aukoa solmuja päälaeltaan, ja silloin paljastui verinen, kovin pahasti turvonnut poski.

–Anna, kun katsotaan ... käänny tänne päivää vasten, että näen...

Mustalainen asettui voihkaen ja vikisten päivää vasten. Seppä väänti rautanaulalla auki hänen leukaluunsa.

–Siinähan on madon syömä iso kolo perimmäisessä hampaassa. Onko sitä ennen pakottanut?

Ja puukkonsa kärellä seppä sitä kolkutteli. Mustalainen seisoi suorana kuin patsas, silmät jäykkinä päässä. Hän koetti sopertaa jotain, mutta me emme siitä mitään ymmärtäneet. Hänen kasvoistaan kuitenkin näkyi, että hän jo toivoi apua, ja hän antoi irvistelemättä sepän askaroida. suussaan. Me olimme lakanneet liehtomasta ja katsoimme mekin mustalaisen suuhun sen, minkä yletimme.

–Eikö jo tunnu helpottavan?...

–Vähän helpottaa ... ei enää niin revi kuin taannoin ... vaan kohta se taas alkaa uudelleen ... voi, hyvä mies, tee kerralla terve...!

–Pitäisikö se nyt heti paikalla parantaa?

–Paranna paikalla, hyvä mies!

–Taitaisi siitä taikomalla kalu tulla ... mutta minulla ei ole täällä kaikkia niitä taikakaluja... Onko sinulla punonnaista?

–Ei ole punonnaista ... ei ole.

–Mutta se tarvitaan taikaan... Jos ei ole, niin hae tuolta talosta, pyydä emännältä itseltään ja sano, että seppä lähetti.

Mustalainen ei nähtävästi ymmärtänyt, mitä varten punonnaista tarvittaisiin, mutta ei hän myöskään uskaltanut kysyä.

–Mitä te aiotte? kysyimme me, kun mustalainen mennä loikki pellon poikki pihaan.

Mutta seppä ei ruvennut selityksiin. Hän vain sanoi aikovansa parantaa mustalaisen hammastaudin.

Hetken kuluttua tulla leuhotti mustalainen juoksujalassa takaisin ja toi kaksi pitkää punonnaissäiettä tullessaan.

–Hae havu metsästä, toinen kuusen, toinen petäjän, komensi taas seppä.

Ja kun mustalainen oli ne tuonut, valitsi hän punonnaisista paremman ja veti sen kolmeen kertaan havujen läpi.

–Suu selälleen ja silmät kiinni!

Mustalainen totteli, ja seppä laittoi silmukan nuoraan, jonka sitoi lujasti sairaan takimmaiseen hampaaseen, mutta ei sille puolelle, joka oli kipeä.

–Ei sille puolelle! huutaa mustalainen.

–Suus kiinni ... se on sama tialle, mille puolelle se tulee.

Seppä kietoi punonnaisen kätensä ympärille, ja me jo odotimme, että hän kiskaisisi hampaan irti. Mutta hänellä oli omat temppunsa sitä ennen suoritettavina.

–Kävele minun perässäni! käski hän ja talutti punonnaisen päästä mustalaista kolme kertaa alasimen ympäri vastapäivään.

Taluttaessaan hän mutisi:

»Pakene jo paha tauti, loittone luun kolotus, hammastauti Haakertista! Mene mato maan rakohon, kiviä kivistämähän, puitten juuria puremaan!«

—Joko helpottaa?

–Vielä jomottaa ... vielä vähän jomottaa...

–Piruko sillä on, kun se vielä jomottaa...

–Teen mä taian tehoisamman, teen mä tuostakin paremman... Kävele minun jälessäni.

Seppä kierrätti nyt kolme kertaa myötäpäivään ja mutisi samat sanat. Mustalainen seurasi häntä uskollisesti kuin koira, ja hän oli nähtävästi kokonaan antautunut taikurin vaikutuksen alaiseksi.

–Menkää, pojat, pihalle vähäksi aikaa, taika ei vaikuta, kun on vieraita miehiä.

Me menimme ulos, mutta pyörähdimme pajan taakse ja seisahduimme seinän raosta katsomaan, mitä sisällä tapahtuisi.

–Seiso tuossa!—ja seppä asetti hänet alasimen päähän...

–Kumarru!—ja toinen tekee, niinkuin käsketään.

–Kädet selän taa!—me seuraamme henkeä pidätellen näitä merkillisiä vehkeitä ja näemme, kuinka seppä vetää punonnaisen alasimen reiän läpi ja sitoo sen siihen niin kireälle, että mustalaisen leuka on alasimessa kiinni. Sen tehtyään sylkäisee hän mehevän vaahtosyljen keskelle alasinta, ihan uhrinsa naamaan eteen. Mustalainen ei värähdytkään kasvojaan.

Kolme kertaa kiertää tohtori vielä sairaan kanssa alasimen ja hokee yhä korkealla äänellä:

»Pakene jo paha tauti, loittone luun kolotus, hammastauti Haakertista, kiviä kivistämähän puitten juuria puremaan!«

—eläkö jomottaa?

—Aaoa!... aaoa!...—on mustalaisen ainoa vastaus.

—Vai vielä jomottaa ... piruko sillä on, kun se yhä vielä jomottaa...

Teen mä taian tehoisamman, teen tuotakin kovemman...

Hän hakee rautaromujen seasta viilapenkiltä litteän rautakangen pään ja työntää sen tuleen. Toisella kädellään hän liehtoo, toisella kääntelee rautaa. Vähänväliä hän sitä kohentelee, se kuumuu kuumumistaan, tulee kiehuvaaksi, ja siitä kirpoilee kipinöitä.

—Silmät kiinni!

Mustalainen sulkee ne, mutta avaa samassa.

—Silmät kiinni, jos tahdot, että taika vaikuttaa!

Silloin tempaa seppä tulipunaisen raudan ahjosta, tekee sillä ison kaaren ilmassa, rätisten kuin raketista sinkoilevat kipinat ympäri pajan siniä, ja mustalainen näyttää puristavan silmänsä yhä tiukemmalle.

—Hyi, koiran hammas kipeäks, Haakertin hammas terveeks!

Rauta viedään alasimelle märkään paikkaan, vasara nousee ilmaan ... sähähtää, paukahtaa kuin pyssy, ja kuuluu kauhea ölähdys...

—Veit sen terveän hampaan ... veit, saatana, sen terveän hampaan!

Mustalainen on seisoallaan, hän hyökkää sepän kimppuun, mutta seppä pysyy aina toisella puolen alasinta ja uhkaa tulisella raudalla mustalaisen kasvoja.—Elä tule tai saat suun täyteen sulaa rautaa!

—Mustalainen on pelkuri, ja hänen kostona sulaa kauheihin kirouksiin. Hän näkee terveän, rikkomattoman hampaansa alasimella punonnan päässä, juuret pystyssä. Suu kuohuu kirkasta verta, ja hän huomaa parhaaksi, sadatellen ja voivotellen, lähteä käpälämäkeen. Hän on kaataa meidät mennessään, ja pajan ovelta näemme hänen laukkaavan läpi sakeimman katajikon ja katoavan metsään.

Mustalaisen hammastauti kuului paranneen, mutta ei sen jälkeen kuitenkaan kukaan tullut Hirvilahden seppää taikuriksi tahtomaan.

KOHTAUS OIKEUDEN ISTUNNOSSA

(Samuli Samulinpoika on kanteen alaisena luvattomasta viinanpoltosta. On todistettu, että takavarikkoon pantu viinapannu on hänen, ja epäilyksiä on siitäkin, että hän on sillä polttanut. Sitä ei kuitenkaan ole saatu toteen, ja sentähden päästetään hänet puhdistusvalalle.

Raamattu levähdytetään selälleen pöydän päähän, ja Samuli Samulinpoika kutsutaan sisään.)

Tuomari: Käykää valalle, Samuli Samulinpoika, puhdistamaan itseänne syytöksestä.

Samuli Samulinpoika: (Astuu ovensuusta rohkeasti esiin ja laskee kaksi sormea kirjalle.)

Tuomari: Te ymmärrätte sen suuren painon ja merkityksen, joka valalla on, Samuli Samulinpoika?

Samuli Samulinpoika: Ymmärrän, korkea oikeus.

Tuomari: Ja tiedätkö myös, mikä rangaistus teitä odottaa sekä ajallisesti että iankaikkisesti, jos vannotte väärin?

Samuli Samulinp.: (päättäväisesti nyökäyttäen päätään ja painaen sormensa yhä kiinnemmäksi kirjaan): Tiedän, korkea oikeus!

Tuomari: Miettikää siis tarkoin kaikki tämä ja sanokaa selvällä ja kuuluvalla äänellä minun perästäni... »Minä Samuli Samulinpoika.»

Samuli Samulinp.: Minä Samuli Samulinpoika.

Tuomari: »Vannon ja vakuutan.»

Samuli Samulinp.: (varmasti). Vannon ja vakuutan!

Tuomari: »Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta...»

Samuli Samulinp.: (Hänen katsantonsa on rohkea ja hänen äänensä voitonvarma. Hän huutaa melkein uhkaavasti): Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta!

(Eräs lautamiehistä keskeyttää yht'äkkiä tuomarin, kuiskaa hänelle jotain korvaan, ja he keskustelevat sopottavalla äänellä).

Tuomari: (näyttää olevan kovin hämmästynyt): Samuli Samulinpoika menee vielä vähäksi aikaa ulos miettimään valanteon tärkeyttä ja odottaa siellä siksi, kunnes teidät taas kutsutaan sisään... (Hänen mentytään, lautamiehelle):... Minä en ymmärrä oikein, mitä herrastuomari tarkoittaa.

Lautamies: Herrassyötinki on vielä nuori eikä tunne kansan tapoja tällä paikkakunnalla. Ette tainnut huomata, että sillä oli molemmat sormet samalla puolen kirjan taitetta, ja usko on semmoinen, että jos valaa vannottaessa ei toinen sormi ole toisella ja toinen toisella puolen kirjan keskitaitetta ... tällä tavalla näin, ikäänkuin pihtinä sielua pitämässä ... niin ei ole valalla mitään merkitystä, puhuiipa siinä mitä tahansa.

Tuomari: Oliko hänellä sitten sormet sillä tavalla?

Lautamies: Sehän tässä huomattiin ja tahdottiin ilmoittaa, että se on kansantapa semmoinen...

Tuomari: Käskekää hänet uudelleen esille.

Lautamies: Pelti olisi kanssa aukaistava, ennenkuin herrassyötinki alkaa toimituksen.

Tuomari: Samuli Samulinpoika (joka on tullut sisään ja jäänyt ovensuuhun seisomaan), oletteko nyt tarkoin miettinyt valan merkitystä?

Samuli Samulinp.: Olen miettinyt, korkea oikeus.

Tuomari: Oletteko ajatellut, että teitä odottaa kadotus ja kuolema ja iankaikkinen helvetti, jos hiuskarvankaan verran totuudesta poikkeatte ettekä sano, niinkuin on asian oikea laita? Oletteko kaiken tämän ajatellut ja tyystin tuuminut itsenne ja omantuntonne kansa?

Samuli Samulinp.: Olen tietenkin, korkea oikeus.

Tuomari: Astukaa siis valalle ... ja te, herrastuomari, avatkaa pelti... (Vihaisella kurahduksella lentää pelti auki, ja Samuli Samulinpoika säpsähtää)... Pankaa kaksi sormea kirjalle, Samuli Samulinpoika! Mitä te viivyttelette?

Samuli Samulinp.: (pyyhkäisee kiireesti leukaansa kädellään ja asettaa sormensa, niinkuin ne olivat ensi kerrallakin. Mutta silloin huutaa)

Tuomari (jymisevällä äänellä): Onko tarkoituksenne vanhoa väärin, Samuli Samulinpoika? Mitenkä olette asettanut sormenne? Hajalleen sormet! Toinen toiselle puolen taitetta!... Ettekö tottele... Herrastuomari, menkää ja hajoittakaa hänen sormensa!

Lautamies: Ei saa tehdä vääryyttä! Noin ne on valaa tehdessä sormet pidettävä.—Kyllä se nyt jo on valmis.

Tuomari: »Minä Samuli Samulinpoika...»

Samuli Samulinp.: »Minä ... Sa Sam ... Samuh-linpoika...»

Tuomari: »Vannon ja vakuutan» ... sanokaa selvästi joka sana...

Samuli Samulinp.: »Va...vannon ja vak...huutaa...»

Tuomari: »Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta...»

Samuli Samulinp.: (tuskin kuuluvasti):—hänen pyhän...keljuminsa kautta...

Tuomari: Elköö nielkö sanojanne ... »että minä en ole polttanut sillä pannulla, joka...»

Samuli Samulinp.: (On peräytynyt loitommalle pöydästä ja pitää enää ainoastaan kurkalta sormiaan kirjan päällä. Läähättää ja vilkuilee ympärilleen. Ei virka mitään).

Tuomari: »Että minä en ole polttanut sillä pannulla, joka...»

Samuli Samulinp.: Että minä ... että minä ... että minä en ... että minä kyllä en sillä pannulla... (On peräytynyt yhä enemmän. Riuhtaisee yht'äkkiä itsensä irti kuin lumouksesta ja hyökkää ovea kohti, huutaen mennessään): ... kyllä minä sillä pannulla kuitenkin poltin!

NÄKÖHÄIRIÖ

—Omituinen piirre muutamanlaisissa kaunottarissa ... oletko huomannut —puhui ystäväni meidän äsken Esplanadia kävellessämme—joka tekee sen, että minä melkein pelkään heihin likemmältä tutustua.

Menehän kerran katsomaan Korkeasaaren kauriita...

Siellä on niitä kolme, ja niille on aidattu erityinen iso pihatto saaren keskeen. Tullessasi pölähtävät ne heinäkokonsa äärestä pakoon toiselle puolelle pihaton ja asettuvat sinne silmät suurina ja sarvet korkealla sinua katsomaan. Niiden liikkeet ovat hiukan kulmikkaat, mutta samalla notkeat ja suloiset niinkuin juuri neidoksi kehittymäisillään olevan tytön. Sinä olet niille outo ja kun liikahtatkin, niin hytkähtävät ne juoksuun ja menevät jännähytellen sitä edemmäksi, kuta lähemmäksi sinä tulet. Houkuttelet niitä nisuleivän palasella luoksesi, niiden tekisi mieli tulla, ne levittelevät sieraimiaan ja katsoa leimauttelevat noilla suurilla, ruskean kauniilla silmillään. Siellä etäällä halun ja pelon välillä häilyessään ja laskiessaan, uskaltavatko vai ei, näyttävät ne niin älykkäiltä ja ymmärtäväsiltä. Tulet ajatelleeksi, että jos on totta sielujen vaellus, niin tuolla takana ehkä piilee nuoren neidon sielu, joka vain leikkii piilosilla kauriin naamarissa ja saattaa milloin tahansa pudottaa valepukunsa ympäriltään ja esiintyä ihmisenä. Sinä et ihmettelisi, jos se alkaisi haastaa omaa kieltäsi ja kutsuisi sinua nimeltäsi

Houkuttelet niitä yhä, ne lähestyvät ja päätänsä keikailevasti kallistellen askel askeleelta antautuvat puheillesi, viivytellen jalkoteränsä ilmassa ja sillä tuskin näkyvästi hangen pintaa kosketellen. Olet niihin ihastunut, ja hienonnat niiden piirteet ihmisellisiksi.

Ne kesyttyvät, tulevat aivan lähellesi, pistävät hilpeän hienot turpansa ja kaarevat suuret sieraimensa aitausten raosta ulos—ja sinusta tuntuu heitä kosketellessasi, niinkuin hellyttelisit morsiantasi.

Mutta sitten satut sinä uudelleen katsahtamaan tuon kauneimman kauriin otsaa ja silmiä ja nenänvartta, ja on kuin kuulisit väärän äänen tai kun haaveksiessasi satuttaisit itsesi johonkin, jota et ole huomannut.

Otsa on paksu ja luiseva ja liikkumaton, eikä siitä äly kuullakaan läpi. Silmät ovat kaukana toisistaan, ne ovat ahnaat ja tyhmät ja niiden ilme on yksinkertainen. Niissä ei ole mitään ominaista pohjaväriä, ainoastaan pinta välkkyi, mutta välkkyi mitään kuvastamatta. Nenän varsi on pitkä ja kova... Ne ovat sittenkin eläimiä, sieluttomia ja järjettömiä—likeltä katsoen.

Hätistät ne menemään, ja siellä edempään, toisella puolella pihaton, jossa pää ja muu olento sulavat yhteen, siellä niitä taas huviksesi katselet.

* * * * *

Ja sitten sinä voit kohdata kaunottaren tanssisalissa tai näin ulkona kadulla. Häntä on sinulle kehuttu, ja sinä olet utelias häneen tutustumaan ja häntä lähenemään. Sillä tuolta loitommalta hän näyttää niin viehättävältä, sopusointuisesti liikkueensa. Ja nuo silmät, nuo suuret ruskeat gasellinsilmät, ne ovat niin älykkäät ja kirkkaat, ja välistä on niiden kosteassa katseessa salaperäinen, selittämätön hurmaus.

Sinulle tulee vastustamaton halu tulla tutuksi, esittelyttää itsesi, läheta häntä ja kuulla hänen puhuvan ja sanoillaan noita katseitaan säestävän.

Mutta kun hän istuu sinua vastapäätä ja alkaa puhua ja sinä tarkastelet häntä likeltä, päätä ja kasvoja muista erikseen, niin ne sinua yht'äkkiä omituisesti kylmäisevät. Otsan piirteet ovat kauniit ja kaarevat, mutta se on kovaa kuin visa eikä näytä tottuneen ajatuksia ilmaisemaan. Silmät liikkuvat aina samalla lailla ja osoittavat aina samaa. Eikä niissäkään ole pohjaväriä.

Et tahtoisi antaa sen kuvan kehittyä, mutta se astuu yhä enemmän esille: kauriin pää ja sen silmät. Jotain pitkää, elotonta ja puisevaa ... yhtäläisyys sitä pettävämpi, kuta kauniimmalta hän ensin näytti.

Näköhäiriö ei kestä kauan. Se voi haihtua heti, kun hän liikahtaa tai kääntyy sinuun syrjin.

Mutta se voi kuitenkin kestää siksi kauan, että annat hänen mennä etkä tahdo laskea häntä enää niin likelle. Katso heitä sentään kernaammin kauempaa, noin aidan takaa toiselle puolelle pihaton, jossa he aina liikkuvat notkeasti ja sulavasti ja suovat sinun häiritsemättä kuvitella heitä mielihaaveittesi hienouden mukaisiksi.

Katso heitä sinne, mutta elä houkuttele luoksesi, jottei näköhäiriösi uudistuisi.

USKOLLINEN

I

Antin oli täytynyt jäädä kaupunkiin kesäksi hoitamaan toisen parempiosaisen virkaa, sill'aikaa kun tämä oli lomalla. Hän oli kihloissa, mutta ei voinut mennä naimisiin, ennenkuin saisi varmat tulot. Tarvittiin ansioluettelo, ja sitä oli Antti nyt jäännyt hankkimaan.

Se oli ikävää, vaivaloisenlaista työtä kesäisessä Helsingissä. Varsinkin tuli tila tukalaksi päivällisen jälkeen. Aamupuoli kului kutakuinkin virastossa. Mutta klo 3 oli mentävä ruokapaikkaan, jossa päivä paistoi suoraan sisään, oli kuuma, valkeat epäkodikkaat päällykset vedettyinä huonekalujen ympärille, kynttiläkruunu harson sisässä, huonoja öljypainotauluja seinillä, ja jossa ei tuntunut kodilta eikä ravintolalta. Ja sieltä sitten madella asuntoonsa Kruunuhakaan, kävellä katuja, joita supisti rakennustelineet, ja huoneiden ohitse, joiden ikkunat olivat liidutut.

Oli juhannusaattoilta. Muut toverit olivat useimmat kutsutut jonnekin saaristoon pyhiksi. Mutta Antilla ei ollut tuttavias, ja niin oli hän, miettiessään minne mennä, tullut asuntoonsa takaisin. Tavallisesti istui hän näin kotiin tultuaan kyynärpäät pöytää vasten, veteli savuja ja katseli ikkunasta toiselle puolelle katuja, jossa rakennettiin kivitaloa. Sitten kantoi hän tyynyn sängystä sohvalle, potkaisi pöydän alle kenkensä ja nukahti tunnin verran, alun toistakin. Vielä oli kuitenkin pitkä matka iltaa jälellä. Kuinka saada se kuljetuksi, tuo aina sama ja yksitoikkoinen taival? Tulivat kalliiksi nekin Kappelit ja Kaivopuistot ja Hesperiat, eikähän niissä olisi pitänyt istua joka ilta. Mutta jos hän ei väärin muistanut, oli niissä sittenkin tainnut tulla istutuksi *melkein* joka ilta. Lauantai-iltoina siksi, että oli lauantai-ilta, sunnuntaisin samasta syystä ja muut päivät tavallisesti jokapäiväisinä poikkeuksina.

Tavalliselta paikalta pöydän takaa näytti maailma tänä päivänä vielä ikävämmältä kuin ennen. Ei ollut työmaallakaan ketään, lauta-aidan portti oli suljettu ja »sisäänpääsy kielletty».

Olisipa nyt maalla, siellä Savossa, kaukana kullan kotitalossa! Mikä ero onnessa! Kuinka toista loikoilla huoletonna riippumatossa, soudella, purjehtia, uida, kävellä käsikädessä, istua polvella ja istuttaa polvella, suudella ja hyväillä, milloin muiden silmä vältti.

Miettiessään mitä tehdä, keksi hän kirjoittaa kirjeen. Hän otti esille paperin ja kynän, asetti ne valmiiksi eteensä ja piirsi ylälaitaan päivämäärän ja hiukan alemmaksi: »Rakas Miia!» Mutta kun hänellä ei ollut vielä selvillä, miten aloittaa ja miten jatkaa. Niin päätti hän ensin nukkua ruumiistaan päivällisen raukeuden.

Kun hän noustuaan asettui uudelleen paperinsa ääreen, jossa äsken kirjoitetut sanat jo olivat kiiltäviksi kuivuneet, ei hän vieläkään tuntenut olevansa kirjoitustuulella. Hän pani tupakan, mutta ei paperossikaan antanut ajatuksia. Ei ollut juuri mitä kirjoittaa. Jokainen, joka on ollut kolme vuotta kihloissa, niinkuin Antti oli ollut, hän tietää, että usein tahtoo puuttua aiheita. Vaatisi kuvata rakkauttaan ja tulkita tunteitaan, mutta ei tahdo löytää uusia sanoja. Antti oli käyttänyt kaikki kielen käänteet, mitä sitä varten tiesi suomenkielessä olevan, ja keksinyt joitakin uusiakin: »Miijueni!»! »Miiju[v]eni!»! [ilman »veetä», ja jos leikillisesti, niin »veen» kanssa.]

Hänen täytyi nousta kävelemään edestakaisin lattialla, hän joi vettä, avasi ikkunan ja nojasi siitä ulos. Niin kauas kuin silmä kantoi katuja pitkin, olivat ne tyhjät, yhtä tyhjät kuin hänen aivonsakin. Ihmiset olivat kai kaikki jo menneet maalle. Kello oli seitsemän. Ne ovat nyt huviretkillä, Korkeasaarella, Degerössä, Seurasaarella.

Koettaessaan ponnistaa viimeiset voimansa sai hän pannuksi paperille, että »nyt on juhannusilta, ja minä istun asunnossani yksin kirjoittamassa sinulle tätä kirjettä. Jos sinä tietäisit, kuinka minä sinua...», mutta siihen se töksähti, teki kerrassaan typeräksi miehen, löi lautaksi, niinkuin ennen koulupoikana aineita kirjoittaessa, johon Antilla ei ollut taipumusta.

Katsellessaan kynsiään kuuli hän kadulta reipasta astuntaa, naurua ja kiireisen kävelyn lyhytsanaista puhelua. Kaksi somannäköistä palvelijatarta mennä hiivasi alas rantaan päin. Ne olivat nuo saaneet vapauden koko yöksi. Olivat panneet parasta ylleen: valkoiset pitkäripsiset huivit, hameitten vyöhytät ruumista myöten, jotka olivat solakat ja voimakkaat.

Antti tuli ajatelleeksi, että hän oli kolmen vuoden kuluessa ollut uskollinen morsiamelleen, kestänyt kuin mies kaikki kiusaukset, joita silloin tällöin oli ilmaantunut hänen tielleen. Hän oli voimistellut, ottanut lakanakylpyjä joka aamu ja mennyt juhlista suoraan kotiinsa.

He olivat Miian kanssa sitä mieltä, että Björnson on oikeassa, mutta Geijerstam väärässä. S.o. Antti oli myöntänyt, kun Miia oli kysynyt.

Tytöt pyörähtivät reippaalla liikkeellä kulman taa, ja katu jäi entistään autiommaksi. Antin aivot myös.

–Mutta miksi en minä voisi mennä mukaan, kansanjuhlaan, Degeröhön, johon pääsee laivalla joka tunti ja puolitunti! Tällöinen erinomainen ilta! Niellä viikon päivät pölyä, ja kun tilaisuus tarjoutuu päästä hetkeksi luonnon helmaan, niin silloin minä sulkeudun huoneeseen! Ei se käy.

Hän venytteli, puhalsi henkeä keuhkoistaan ja koputti rintaansa. Niinpä tuo tuntui sydäneläkin pakahduneelta paljosta istumisesta.

Siinä oli tosin se este, että tänään oli sovittu kirjeenkirjoituspäivä ja jos nyt ei suorita tehtävänsä, niin menee postivuoro ohitse. Miia kävelee kaksi virstaa postiasemalle, ja kun ei tule mitään, niin se syyttää kylmyydestä ja herkeää onnettomaksi. Siinä on sitten pitkät selitykset ja vakuutukset. Mutta onpahan sitten edes ainetta. Sitäpaitsi ehkä vielä ehtii huviretkeltä tultua raapaista kokoon jonkun puoli arkkia... Ei sillä ole niin väliä. Eikä sitä aina ole rakkauskirjeitten kirjoitustuulellakaan. Jos suuttuu, niin suuttukoon.

Jos Antti olisi osannut tutkia itseään, olisi hän tullut merkille panneeksi, että tämä sama mielentila, melkein aiheeton kärsimättömyys, oli jo useampia kertoja ennen hänessä ilmaantunut. Jo talvella, kun morsian oli kaupungissa ja kun yhtämittaa oltiin yhdessä, oli häneen tullut jonkunlainen kykenemättömyys ja haluttomuus tulkita tunteitaan. Hän ei saanut ääneensä sitä hellyyttä, jota olisi tahtonut, ja ainoastaan »suomalaisissa seuroissa», kun morsiamella oli uusi puku tai kun hän itse oli hiukan lämminnyt ravintolan puolella, voi hän vielä ihastua niinkuin kihlauksensa ensi aikoina ja saada sydämensä ja sanansa väräjämään.

Hän pisti nyt aloitetun kirjeen laatikkoon ja lukitsi sen ravakasti; puki nopeasti ylleen, täytti paperossikotelon, varusti mukaan tulitikkuja ja juoksi kiiruusti alas rappusista, niinkuin olisi pelännyt jonkun jättävän. Hänen menoaan takaapäin katsoen olisi voinut luulla, että hän oli aikeissa tehdä jotakin, joka ei hänen itsensä miehestä ollut oikein luvallista.

Hetken kuluttua seisoo hän Eteläsatamassa lähtevän laivan kupeella ja katselee huviretkelle menevien laivaannousua. Ajureja, joiden luokkeihin on sidottu koivun lehviä juhannuksen kunniaksi, ajaa lakkaamatta torin yli alas rantaan. Ryhmittäin kiiruhtaa kukkalakkimiehiä ja ruusurintanaisia laivaa kohti, päällystakit käsivarrella.

Laiva on liputettu kokasta aina maston huippuun saakka, ja kantta reunustavat tuoreet juhannuskoivot. Anttikin on ostanut kukkastytöltä kukkaskimpun.

Kaikki ne menevät. Ne kiiruhtavat lautta myöten laivaan. Antti epäilee vielä. Mutta juuri, kun sitä aiotaan ottaa pois, hyppää hänkin mukaan.

II

Mutta miksi istuu Antti nyt niin alakuloisena tien vieressä, kivellä, vähän matkaa juhla-kentältä, josta yhä kuuluu soittoa ja iloista mellakkata? Miksi hän tahtoo lähteä pois koko huveista, joihin vasta on tullut, ja odottaa vain laivaa palatakseen takaisin kaupunkiin?

Kun kissa on iskenyt kanalaumaan eikä ole onnistunut, hiipii se nolona tiehensä, häntä koipien välissä, ja sen mieli käy murheelliseksi.

Antti väitti itseään vastaan, ettei hän ollut mihinkään iskenyt. Mutta kuitenkin oli hän tullut tänne syrjään murjottamaan, ja synkännäköisenä kaiveli hän maata keppinsä kärjellä.

Toinen toisensa perästä oli tyttöjä hypellyt laivasta saaren sillalle. Ne olivat tavattoman vapaita ja keveäjalkaisia ja kirahtelivat helmain hulmahtaessa. Nuoret miehet olivat vastaanottamassa, tarttuivat ujostelematta vyötäisiin ja kainaloihin eivätkä välittäneet, jos pyöräyttivätkin kerran tai kaksi yli määrän, ennenkuin laskivat menemään. Pitkänä, tien täyteisenä jonona kiiruhdettiin sitten juoksujalassa juhlakentälle.

Antti käveli verkalleen, vaikka kantapäitä hiukan kutitti, ja antoi niiden, joiden oli kiire, pyyhkäistä ohitsensa. Hame toisensa perästä hivahti sivu. Tytöt olivat pakenevinaan poikain tieltä, jotka ajoivat takaa. Mutta vähän matkan päässä he antautuivat ja käsi kättä heilutellen saavuttiin kentälle.

Antin tullessa siellä jo kisattiin. Soittajain ympärillä oli tanssi täydessä käynnissä. Se on vapaata ja vallatonta. Parit puristavat voimakkaasti toisiaan, askeleet otetaan isot ja hypyt pitkät, pyörähdykset ovat ravakoita ja liikkeet rohkeita. Huivit ovat valahtaneet hartioille, hatut niskaan, ja tuolla täällä on sikari kuin uhalla pistettynä suupieleen.

Siellä on sotilaita, avorintaisia merimiehiä, rotevia saariston talonpoikia, käsityöläisiä ja joitakuuta ylioppilaita. Naiset ovat puotineitejä, ompelijoita, esplanadilintuja, työväen tyttäriä ja herrasväen palvelijoita. Antti on nähnyt kadulla nuo tai nämä kasvot, hän tuntee nimeltäänkin joitakuuta. Mutta häntä ei täällä kukaan tunne. Sillä siitä on jo kauan, kun hän oli »elänyt mukana.»

Mutta ei hänestä kukaan välitäkään. Kaikilla on omat sulhasensa, ja on niitä poikia, joilla on morsian kummassakin kainalossa. Antilla ei ole muuta kuin keppinsä, johon hän nojaa, vähän väliä seisahtuessaan milloin mihinkin ryhmään. Miia on jossain hyvin kaukana. Naiset ovat täällä hänen mielestään jotenkin somia. Siellä on seassa niin nuoria, niin solakoita ja tuoreita tyttöjä, että niitä ilokseen silmäilee. Niiden olennessa on reippautta, huolettomuutta ja jonkunlaista hiehovasikan vilpittömyyttä iloa. Heillä on nyt juhannus, heillä on koko yö omassa hallussaan, herrasväki on maalla, ja he ovat päättäneet kerran vuodessa riehua meren saarella, vihreällä kentällä, lehdon sisässä, kallioiden keskellä.

Mille he nauranevat, mikä heitä huvittanee kavaljeeriensa mitään merkitsemättömissä sukkeluuksissa, sitä ei Antti käsitä. Mutta hänen tekisi kuitenkin itsensäkin mieli olla tuollainen tyttöparven suosittu sankari. Hän tahtois osata hänkin tarttua heitä tuolla tavalla kaulaan, kuiskata noin kutittelevasti korvan juureen, oppia nuo käsitemput ja saada täksi iltaa käytökseensä tuo puolihävytön varmuus, joka näkyy riipaisevan piikatyöt niin vastustamattomasti mukaansa.

Hän vaanii kauan, rinnan-alus tiukalla, katse kankeana ja verhottuna ja kasvot jäykkinä.

Entäs sitten, jos hänkin yhtyisi joukkoon, menisi tanssimaan, täällä, jossa häntä ei kukaan tunne? Kenelle siitä olisi vahinkoa, jos hän sen tekisi? Ja kenelle on hyötyä siitä, että hän elää, niinkuin hän nyt elää? Ei elä, vaan kituu. Tämä on oikeastaan hirmuisen hullua, tai ainakin lapsellista, tuota nykyajan pelkurimaista idealismia. Niin juuri—pelkurimaista. Ei uskalleta elää, niinkuin luonto vaatisi. Ainaista välttelemistä ja varomista. Kun ei kuitenkaan yksi sadasta ole uskollinen ajatuksissaan. Nuo tuossa, niiden elämä on toista. Ne eivät tiedä sivistyneiden tyhmistä periaatteista. Ne elävät täyteläistä elämäänsä, naiset niinkuin miehetkin. Ilmankos ne sitten ovatkin niin terveitä, reippaita ja iloisia. Ne osaavat viettää juhannustaan ne, iloita auringon juhlassa.

Ne ovat hänen ajatustensa sanoja nämä, ja silmät seuraavat erästä verevätä, puhdaspiirteistä tyttöä, joka on avopäin ja huitoo huivillaan tanssista hehkuvia poskia. Hän rohkaisee mielensä ja lähestyy. Hän kysyy, mitä neidille kuuluu ja sanoo, että ilma on kaunis. Hän koettaa olla vapaa, mutta kuulee väärän, teeskennellyn väreen äänessään. Tyttö vastaa hänelle niinkuin vieraalle, melkein kunnioittavasti.

Kun Antti pyytää häntä tanssiin, niin hän suostuu, mutta totisesti, virallisesti, niinkuin herrasneiti, ilman sitä avonaista antautumista, jolla Antti oli vast'ikään nähnyt hänen hyppäävän lähestyvää tanssiin pyytäjää vastaan. Tanssiessa vetää Antti häntä luokseen ja puristaa hänen kättään,

mutta ei saa vastausta. Hän tuntee, etteivät he kulje oikein, etteivät he vedä yhtä tasaisesti. Kun hän tahtoo saada vauhtia ja koettaa pyöräyttää, niin joutuvat he pois tahdista, ja heidän täytyy pysähtyä alkaakseen uudestaan. Lopetettuaan seisovat he vähän aikaa vierekkäin, puhumattomina.

–Enkö saa luvan tarjota teetä? kysyy Antti vihdoinkin.

–Ei kiitoksia, on ilmankin niin kuuma.

–Kenties haluatte limonadia tai jotain muuta?

–En minä nyt mitään.

–Onko neidillä joku tuttava, jota neiti etsii?

–Tuttavako? kuinka niin?

–Kuinka neiti noin katselee ympärilleen.

–Ei minulla ole mitään erityistä tuttavaa.

–Oletteko aivan yksin täällä?

Siihen ei Antti saanut vastausta.

–Aikooko neiti vielä kauan viipyä täällä?

–En minä ainakaan vielä aio lähteä.

–Ettekö tule kävelemään, siellä on varmaankin hyvin kaunista tuolla metsässä?

–Ainahan saapi kävellä, minä olen tullut tanssimaan.

–Se taukoo juuri nyt.

Samassa tulee muuan valkoliivinen käsityöläiskeikari ja vie tytön tanssiin. Heiltä käy se kuin ainakin yhdenvertaisilta. He pyörivät oikeaan ja vasempaan ja nauravat tyytyväisinä, kun heitä sattumalta survaistaan yhteen.

Antti seuraa heitä, hän odottaa, että he eroaisivat, mutta kun soitto lakkaa, tarttuvat he toisia vyötäisiin ja menevät kävelemään.

Kaikki muutkin parit menevät »kävelemään», ja pian kuhisee läheinen lehto täynnä asukkaita. Joka kallionkieleke elää, ja joka puun juuressa kuiskutellaan ja nauretaan, hihitetään.

Ja siksi istuu Antti nyt alakuloisena, melkein synkkämielisenä, kaivelee kepillään maata ja tahtoo lähteä pois.

Hän on kuin olisi hän liikaa täällä, hän tuntee itsensä jotenkuten epäonnistuneeksi. Hän on melkein kuin mustasukkainen. Maailma on hänestä niin mitättömän mitätön, elämä maistuu lahonneelle puulle, joka taas se ei maistu niin millegään.

Häntä hermostuttaa taas alkanut tanssisoitto ja meteli juhla-kentällä. Ne kun pääsevät, niin ne hyppivät kuin vasikat. Se on oikeastaan kauhean kömpelöä ja raakaa.

Hänelle tulee ikävä Miiaa, ja hän saa vastustamattoman halun kirjoittaa hänelle hyvin hellästi ja sydämellisesti.

Oliko hän ollutuskoton? Kenties ajatuksissaan. Mutta se, että hän nyt on valmis lähtemään heti ensimmäisessä laivassa, joka tulee, se todistaa, että hänessä on miestä kiusauksia voittamaan ja että hänellä on luja tahto.

III

Tuskin on hän tullut asuntoonsa, kun hän ottaa laatikosta aloitetun kirjeen. »Rakas Miia! Nyt on juhannusilta, minä istun yksin kamarissani ja kirjoitan sinulle tätä kirjettä. Jos sinä tietäisit, kuinka minä sinua»—tästä alkaa jatko ja sujuu nyt helposti—: »äärettömästi rakastan! Et voi kuvitella, kuinka minä sinua ikävöin, kuinka korkein onneni on sinut kerran omistaa. Miksi et ole täällä, että saisin sen sinulle suullisesti sanoa, kuiskata sen korvaasi? Miksen saa sulkea sinua syliini, suudella otsaasi, punaposkiasi, ruusuhuuliasi, hivellä hipiääsi, kietoa käsivarttani kaulaasi?»

»Ilman sinua minä en ole mitään. Ajattelin tänä iltana huvitella hiukan ja menin kansanjuhlaan Degeröhön. Palasin sieltä kuitenkin pian, palasin kaihoisana ja kaipaavana. En minä viihdy sellaisissa seuroissa. Minä olen ehkä jo liiaksi aristokraatti, sillä minä tunnen melkein fyysillistä

vastenmielisyyttä vielä nytkin ajatellessani, mimmoista siellä oli ja mitä siellä näin. Ei mikään ole niin epäkaunista, kuin tuollainen puolivillainen kaupunkiyleisö, kun se mellastaa maalla, kauniin luonnon helmassa. Tavallista pikemmin korjasinkin sieltä luuni. Niin pian kuin olin juonut kupillisen teetä, astuin ensimmäiseen laivaan ja tulin suoraa päätä takaisin kaupunkiin.»

»En kuitenkaan kadu sinne menoani. Sillä paluumatkalla minä sain olla yksin, häiritsemättä, ja ajatella vain sinua, oma Miiaseni. Jos minä olisin runoilija, jos minulla olisi maalarin sivellin vallassani, kuinka voisinkaan antaa sinulle kauniin kertomuksen mielentilastani ja ihanan kuvauksen ympärillä olevasta luonnosta, jota laivan kannella istuessani katselin ja ihailin. Laivamme 'Neckenin' kokan edessä kuohui vesi, kun me ajoimme itäisen saariston läpi. Meri oli tyyni, ja tyyni oli läheinen metsä. Saaret ja salmet, kuinka ne seisoivat kauniina juhannusyön kirkkaudessa. Rannoille oli sytytetty kokkotulia, ja sieltä täältä kuului soittoa ja laulua... Mikä hurmaava hetki! Mutta kuinka monta vertaa ihanampaa ja hurmaavampaa kaikki olisi ollut, jos sinä, oma Miiani, olisit ollut vierelläni!»

»Mutta vaikka et faktillisesti ollutkaan läsnä, niin olit kuitenkin hengessä luonani. Minä ajattelin sinua koko ajan, minä haaveksin omaa pientä, kaunista kotiamme, jonka me perustamme, sitten kun minä saan vakinaisen viran. Me elämme vain toisiamme varten, me valikoimme seuramme, me emme kutsu luoksemme kuin muutamia parhaita tuttaviamme.»

»Rakastathan sinä minua, Miia, niinkuin ennenkin? Minulle välistä tulee sellaisia kummallisia ajatuksia, että sinä et ehkä rakastakaan minua niinkuin kihlausemme ensi aikoina. Olen välistä mustasukkainen koko maailmalle ja kuvittelen, ettei minusta kukaan välitä, et sinäkään. Sinä ehkä unohdat minut siellä maalla, jossa teitä on niin paljon nuoria. Anna anteeksi nämä epäilykseni, joita en muun vuoksi kerrokaan, vaan ainoastaan siksi, että olen luvannut olla sinulle aina avonainen. Minä tiedän, että kaikki tämä on vain minun mielikuvitustani, että sinä et ole edes ajatuksissasikaan minulle uskoton. Tämä kaikki tulee siitä, että tunnen täällä itseni niin yksinäiseksi, niin mielestäni kaikilta hyljättyksi. Minulle tekisi niin hyvää saada kuulla, että olen väärässä. Sano, että minua rakastat, minä tiedän sen, mutta minä pyydän, sano se minulle, vakuuta moneen kertaan.»

»Oi, kuinka on sentään suloista tietää, että on edes joku, joka rakastaa ja jota rakastaa, jolle voi kertoa kaikki huolensa, avata sydämensä, koko sielunsa.»

»Hyvästi nyt, rakas, oma, kulta Miiani! Kirjoita minulle pitkä kirje, kirjoita kaikki, mitä ajattelet ja tunnet. Joka kirjain kädestäsi, joka sana huuliltasi on minulle kultaa kalliimpi. Mitä onkaan kulta, maallinen kulta, sen kullan rinnalla»—(Antti mietti vähän aikaa, miten jatkaa; mutta samassa sai hän mielestään kauniin ajatuksen ja lisäsi:) —»jonka me olemme olleet niin onnellisia löytämään toistemme— sydämissä.»

»Sano terveisiä Tädille ja Sedälle! Tuhat tuhatta tulista suudelmaa sinun

iäti uskolliselta

Antiltasi.»

»P.S. En hennoisi vielä lopettaa, mutta minun täytyy viedä vielä tämä kirje junalle tänä yönä. Minä tahdon panna sen rautatien aseman laatikkoon, jottei se hukkuisi ja sinä turhaan menisit noutamaan postia. Kun palaan takaisin asuntooni, niin vaivun vuoteelleni, ja viimeinen ajatukseni, ennenkuin ummistan silmäni, olet oleva sinä.

Sama.»

Ei ollut Miia saanut aikoihin niin hellää, niin rakastavaista kirjettä Antiltaan. Hän, joka ei muusta tiennyt, ei muuta ajatellut kuin Anttiaan, hän, jolle ei maailmassa ollut toista miestä niin täydellistä, niin puhdasta, niin jaloa—sillä hän tunsu hänen mielipiteensä kaikista asioista—hän oli niin onnellinen saatuaan tämän uuden todistuksen sulhonsa rakkaudesta, että hän sulkeutui huoneeseensa ja kirjoitti heti paikalla vastauksen.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.